

Lühike

Piibli = Ramat

ehk

need sündinud asjad ja Sypetussed,
mis pühast Kirjast keigeennamis-
te tulleswad tähhele panna.

Lühidelt üllespandud, ja muist ärraselletud.

Nende Ma rahwa heaks,

kes

ei jousa Piibli ramato osta, ehk sebda teie
läbbi luggeda.

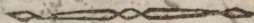
Tõist korda trükkitud.

Tartolinnas, 1791.

trükkitud ja müa Grentsiusse jures.

2. Timot. 3. peat. 15 : 17 salm.

Et sinna lapsest sadik pühhad firjad tundes; need woimed sind targaks tehha õnustusseks usso läbbi, mis Kristusse Jesusse sees on. Reik pühha firri on Jummalast sisse antud, ja sadab kasso, õppetuseks, noomimiseks, parrandamiseks, juhhatamiseks, mis õigusse on, et üks Jummal innimenne woiks täieste kõlbolinne, ja keige hea tõle täieste walmistud olla.

Armas Ma rahwas.

Nüüd on otse wiiskümmend aastad möda läinud, sest ajast, kui se pühha kirri, mis Jummal Prohwetide, Ewangelistide ja Apostlide läbbi innimestele andis, ja mis ennemuiste Ebrea ja Kreka keles on üleskirjutud, ka teie Ma keele sai ülespandud.

Minna ollen jo monda aastat õppetaja siin maal. Küllade ja Perrette katsemises ja loetarnises näggin minna, et se kallis warra, Piibli ramat, on wägga arwaste teie seast leida. Küllab woib ennam kui sabda innimest arwada, kennel se Piibli ramat ei olle, ühhe wasto, kelle käes se on. Ja nenda se kallis walgus ja künal on teie surema hulga eest otsego kui wakka al, nenda kui Matteuse Ewangeliummi ramato, 5 Peatükis, 15. salmis ööldakse.

Kül minna kuulsin monnedest teie seas, et
neil ep olle joudo, sedda Piibli ramato osta.
Ehk woib ka monnel aeg kasfin olla, keik sedda
suurt ramato läbbi luggeda.

Peäleegi on Piibli ramatus paljo asjo ja käs-
tusid, isseärranis wannas Testamentis, mis üks-
päinis Israeli rahwale nende maal ja nende ajal
on õöldud, ja mis meisse meie ajal, ja isseärranis
Ma rahwasse ennam ei putu. Ugga need teie seas,
kennel ka Piibli ramat on, ei moista sedda wälja-
wallitseda, mis keige ennamiste nende õppetuseks
ja heaks tulleb.

Paljo asjo on ka Piibli ramato sees, mis teie
ilma laiema ärraselletamiseta ei woi õiete moista,
egga sest arro sada.

Mul olli siis halle meel sest, et teie surem hull-
ni mitmest kallist õppetusest pididi ilma jama;
sest et nemmad ei joua Piibli ramato osta, ehk
neid Pea õppetuse si wälja otsida.

Se pãrrast tulli se nou minno sübdamesse, pühha kirjja sündinud asjust ja õppetusest sedda wälja kirjotada, mis teie ilma sure selletamiseta woite moista, ja mis keige ennamiste teie õppetuseks, rõmustamiseks ja parrandamiseks sünnib.

Ning sedda kirjotasin selle piisõkõesse ramato siise, et teie sedda woiksite õiete alwa hinna-ga osta, ning et ka waesed sedda woiksid kätte sada.

Monnes paikas, kus se tarwis läks, pannin ma ka monned sannad jure selletamiseks. Need sannad, mis selletamiseks jure pandud, on nisugusse Tähhega [] merkitud.

Ramato hakkatuses kirjotasin minna üht õppetust, kus teie woite sedda aega ärraarwada, mil need ramatud on kirjotud, ja mil need Peamehhed on ellanud, kennest Piibli ramato sees räkitakse.

Selle pãrrast woib se ramat, ka neile kas-suks olla, kennele Piibli ramat on, et nemmad sedda siis selgeminne woiwad moista.

Kui teie nüüd selle ramato jure weel sedda wottate, mis jo teie Paulo ramato sees, koddoo õppetuses, Ewangeliummide ja Epistlide sees, ning Jesusse Kristusse kannatamisest, surmast, ülestouemisest ja taewa minnemisest on üllepandud; siis on teil ennamisest teil Piibli ramat kääs.

Sepärrast se, mis laulo ramato sees pühhas kirjast on trükkitud, (et need kül ka Pea õppetused ja sündinud asjad on,) ep olle teil selle ramato sees wälja kirjutud; et se ramat ei peakš suremaks, ning siis ka temma hind kallimaks sama.

Algga sellega, et ma siin pühhas kirjast, neid Pea sündinud asjad ja õppetused wälja kirjotasin, ep olle mul koggone mitte se nou, et teie nüüd suurt Piibli ramato ei pea ennam prugima. Need teie seas, kennel se joud, aeg ja moistus on, ostko ja luggego sedda ikka, ja wotko sest rohkemat õppetust. Waid, nenda kui jo esimesse lehhe peäl on ööldud, sesamma lühhike Piibli ramat on nende heakš kirjutud, kennel ep olle joudo egga ae-

ga, suurt Piibli ramato osta ja läbbi lugges-
da.

Se ramat woib ka teie kodbdo Jummalä te-
nistusseks hea olla, et need, kes Pühha päwal ei
woi kirriko tulla, sest loewad.

Ja kui teie iggapäwa, wahhest hommiko
pakwe järrel, ikka ommas majas, ühhe tükki
sest wottaksite luggeda, ja omma tö juwes sedda
meles piddada, ning sedda järrele mõttelda; siis
tulleks se wiisiste teie hinge kasuks ja juhata-
misseks õigusse sees, et teie ikka woiksite targe-
maks, parremaks, teie waewas rõmustud, ning
sedda wiisi iggawesseks õnnistusseks kõlbawa-
maks sada.

Nüüd minna sowin ja pallun Jummalä käest
keigest süddamest, et ka se Jummalä sanna, mis
ses ramatus on ülespandud, teie keikide südda-
mest head maad leiaks, juurduks ja head wilja
kannaks, ning et Jummalä tootus, mis meie
Prohweti Jesaja ramato 55 Peatükkis leiame, teie
keikide sees tõeks saaks:

„Mo sanna 'ei pea' mitte tühjalt mo jure tag-
„gasi tullema, waib teggema, mis mo mele pär-
„rast on, ja korda saatma, misparrast ma sedda
„ollen läkkitanud“ et keik woiksid tõe tundmis-
sele tulla ja meleparrandamist, ning se läbbi tõs-
sist õnnistust kätte sada.

Kirjotasin Willandi Jani Kirriko jure,
Küünla Ku 11. päwal 1790. aastal.

Se piisokenne Piibli ramat mis esimesesl
korral Tartu linnas trükkitud on, on jo nenda
ärramüdüd, et temmast ennamb ei olle kellelegi
anda. Otsego küll wiis tuhhat neisl piisokesist ra-
matust trükkiri, siiski neid weel ikka himmustakse.
Separrast ollen minna nüüd weel üksford tedda
läbbikatšunud, need sannad ärraparrandanud, mis
wahhest trükkia oli ärraeksinud, ja nenda on nüüd
se ramat tõist korda trükkitud, et nüüd jälle tedda
egga mees, kellel himmo selle järrel on, Tartu lin-
nas woib osta sada, woi omma õppetaja, woi omma
Kõstre läbbi, woi ka, kui temma essi wahhest
Tartu linna pole kaib, selle rammatto trükkia
Grentsiuse jures. Trükkitud tõist korda Tar-
tolinnas joulou Ku 1791. aastal.

Johann Georg Schnell
Willandi Jani Kihhelfonna õppetaja.

Juhha

Tuhhataja

ehk lühhike õppetus, kuidas se aeg peab arwatama, mil need asjad on sündinud, ja need peamehhed on ellanud, fennest Piibli ramato sees rägitakse.

Neik se Wanna Seadusse aeg Ma ilma lomiseft Kristusse tullemiseft sadik, on nelli tuhhat aastad. Neid woite teie kahheksa pool tuhhat ehk wie sadda aastade ja uss jaggada ja tähhele panna, mis iggauhhe aja ja us on sündinud.

Ennam kui kolm jaggo, se on Pool teist tuhhat ja poolteist sadda aastad lähhawad selle aja peale mis ma ilma lomiseft, wee upputusseft sadik on möda lainud. Selle aja sees ellasid need Peawannemad enne Weeupputusst Aldamast-Noahst sadik.

Nende pool neljat sadda aastade sees, mis weel tarwis, et need nelli jaggo ehk kaks tuhhat

aastat täis sawad, ellasiid need peawannemad pãrrast wee upputust Noahst - Abraamist sadik.

Wiendamas pool tuhhat aastade ja - us ellasiid need peawannemad Abraamist - Mosesest sadik, ning Abraami suggu Israeli rahwas kaswis sureks rahwaks, Egyptusse maal. Selle aja sündinud asjad on nende wie Mosesse ramatude seest leida.

Kuendamas pool tuhhat aastade ja - us, elas Israeli rahwas Kanaani maal, kuhho Josua pãrrast Mosesse surma, neid sisse wiis, ning selle aja ja - us on sündinud, mis Josua, Kohto - moistjatte ja Samueli ramatude sees on üllespandud, Kuningast Dawetist sadik.

Seitsmes pool tuhhat aastade ja - us ellasiid Kuningad Dawet, Salomon ja nende järeltullesjad Juda ja Israeli rikide Kuningad, Pabeli wangi põlwest sadik, kui Assiria ja Pabeli Kuningad Juda ja Israeli rikidel otsa teggid, ja rahwast Assiria ja Pabeli male wangi wiisid.

Selle

Selle aja jao otsas, elasid ka Esras ja Nehe-
mias, kes Israeli rahwa Würestid ollid, ning
rahwast muist Pabeli maalt Israeli male taggasi
wisid. Selle aja jao sündinud asjad on 2. Kun-
ningatte ja 2. Uja ramatude, ka Esra ja Neemia
ramatude sees kirjutud.

Selle seitsme pool tuhhat aastade ja-us
ellasid ja kirjotasid ka need Prohwetid, kelle
ramatud Piibli ramatust leitakse, nelli sure-
mad: Jesaias, Jeremias, Esekial, Daniel; ja
kakssteistkümmed teised, kenne nimmed: Osea,
Joel, Amos, Obadja, Jona, Mika, Nahum, Ha-
bakuk, Sewanja, Uggai, Sakaria, Malakia.

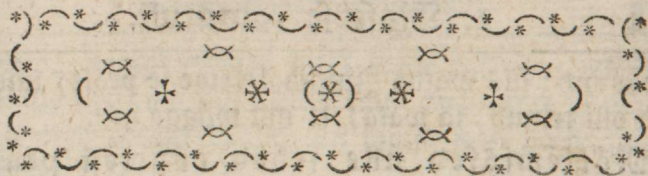
Rahhelsamas pool tuhhat aastade ja-us, el-
lasid Israelitid würestide ja üllematte Preestride
wallitsusse al. Sel ajal on Tarkusse- ja Jesus
Siraki, ka Tobia ja Juditi ramatud Kreka keles
kirjutud, ning selle aja sündinud asjad juttustak-
se muist 2. Makkabeide ramatude sees.

Kui nelli tuhhat aastade aeg täis sai, siis
tulli se Lunnastaja Jesus Kristus ma ilmale, kes
Proh-

Prohwetide ramatude sees on ennekulutus ja tootud, ning se on wanna Seaduse ots, ja Ue Seaduse Algminne.

Kristuse tullemisest on nüüd üks tuhat Seitse sadda ja ühheksa kümmend aastat.

Mis selle aja sees pärrast Jesusse Kristuse taewaminne on sündinud, leiate teie selle ramato otsas lühhidelt ülespandud.

Wanna Testamenti.

Esimesest Mosesse ramatust,

I. ja 2. Peatükist.

Algmiseses loi Jummal taewast ja maad. Algga Ma ei olnud kohheni kaunis ja illus, kui ta nüüd on. Muld ja wesi olli alles seggane.

Siis teggi Jummal, omma keigewäggewama woimusse läbbi, wahhet, pimmedusse ja walgusse wahhele ja lahutas Ma merrest ärra.

Siis käs kis Jummal rohto, poõsad, ja puud mullast kaswama, ja seadis sedda nenda, et iggaüks neist omma ennese seemne läbbi piddi ühhest aastast teise kaswama ja sigginema.

Jummal loi päwa, ku, ja taewa tähhed, ja Ma peäl loi Lemma keik saggused ellajad, linnud, lojused, ja kallad, ja wimati, kui se keik walmis olli, loi Jummal inimest, kes sedda keik omma rõmuks ja kasuks piddi prugima.

Kui Jummal sedda keik nenda olli lonud ja sead

seadnud; siis watas Jummal keige se peäle, mis ta olli teinud, ja wata, se olli wägga hea.

(Mõtlemisfed ülle sedda esimest peatükki.)

(Algmisfes loi Jummal taewast ja maad. Pütsut sanno, agga mis jures woib paljo mõtelda. Jummal on Päikist lonud, et ta pididi meie maad walgustama ja sojendama, ja se läbbi teada põlbawaks teggema, keik suggused rohhud, wiljad ja puud siggitama. Ku teeb ka ennamiste meie õõd walgeks, ja temma wahhetamiste läbbi, õppisid innimesed aega jaggama ning selle wahhet ärwarwama.

Need tähhed mis meie õsel taewas näme, ei olle mitte ni pissokesed, kui nemmad wäljanäitwad, sest et nemmad ni märkamatta kangel, paljo tuhhat kord tuhhat pennikoormat meilt ärra on, waid nemmad on keik muist nisuggused ma ilmad, kui se, mis peäl meie ellame, ja muist päikesjed. Ning et Jummal ei te ühtegi ilma asjata, siis woime kül arwada, et ka nende peäl ellawad moistlikkud lomad, kes woiwad Jummalat tunda ja teada. Ehk meie wahhest tulles iggawesses põlwes sest ennam same teada.

Se ma ilm, mis peäl innimeste suggu ellab, on ümmargune, nenda kui meie kuud taewas näme, ning meie ma ilm on nenda suur, et wiis tuhhat ja nelli sadda pennikoormat on, ühhest otsast teise tulla, ja üks tuhhat, seitse sadda ja kaksküm-

mend

mend pennifoormat on temma paksus. Et kii nüüd meie ma ilm nenda suur on; süski se päike ja need taewa tähhed on muist weel paljo suremad.

Sest woime merko sada, kui meie sedda märgiks wottame. Üks nup mis ühhe kõrge kirriko torni peäl, näitab alt maast nähha ni piisoke, kui lähhäks agga wahhest üks toop wet süsse, agga tõe sees lähhäb kii wahhest liggi üks waat süsse. Arwage nüüd se järrele, kui sured need taewa tähhed peawad ollema, kes ni paljo tuhhat kord tuhhat pennifoormat meilt ärra on, ja süski meie näggemiseks tullemad; kui ühhe torni peäl se nup ni mitto kord surem on kui ta alt maast wälja näitab, ning se torn on agga wahhest kolmkümmeid silda kõrge.

Meie innimesed, kennel Jummal meelt ja moistust on annud, peame nende asjade peäl mõtlema, et meie neist Jummalale keigewäggewama woimust, tarkust, ja heldust õppime tundma, ning et meie Sedda sepärrast kildame ja auustame. Segga saab meie jures tõeks, mis Tateti 19. Paulus sõldud: Taewad juttustawad Jummalale au, ja taewa lautus kuulutab temma kätte tõ.)

Jnnimesse lomisest.

Jummal ütles: tehkem innimest ennast nõi järrel, ennaste sarnatseks, et nemmad walitsewad üle kallade mis merres, ja üle lindude mis taewa al, ja üle lojüste, ja keik üle se Ma, ja keik üle romajatte, mis Ma peäl romawad.

Ja Jummal loi se innimesse omma não järrele, Jummal não järrel loi Sa tedda, mehheks ja naeseks loi Temma neid.

(Mõtlemissed üle neid sanno).

[Siin kuleme meie, mis ausa paika Jummal innimesel teiste lomade seas on annud, et Sa innimest, nende moismatta ja ellotumatte lomade wallitsejaks on seadnud. Ennese sarnatseks ja omma não järrele loi Jummal innimest. Mis sees woiks kũl se sarnadus olla? Jummal on üks Waim. Meie hing on ka üks waim, moistusse ja tahtmissega. Agga meie waimo ja Jummal wahhel, on se suur wahhe, et meie hing ehk waim, kũl mitmed asjad woib ärraarwada, tunda, moista ja teada; agga Jummal nãab, tunneb ja teab keik asjad ärra.

Jummal on keige wäggewam, woib keik tehha. Innimene woib ka monda asja tehha, mis temma moistus tedda õppetab.

Mõttelgem isseennaste peale, kui immelikult ja targaste Jummalinnimest on lonud. Nãhtawa ja nãggematta loma, waimo ja ihho on Jummal meie sees kokko pannud.

Kui immelinne on meie ihho lihhas, soonest ja lust kokko pandud! Mitmesuggused liided on meie ihho kũlaes, ja igaüks õigel paigal! Nãggemisse, kuulmissse ja teiste meelte labbi, teeb Jummal meile tuhhatkordse rõmo ja head, kui meie sedda agga rãhhele panneme. Ja kui

suur

suur immelinne loom on meie waim kedda Jummal meie ihhoga on kokkopannud, mis läbbi meie woime möttelda, moista, ärraarwada, meles piddada! Kui meie keige se peäle mötleme; siis peame kül Lawetiga ütsema 139. Paulus: Minna tännan sind sepärrast, et ma ni immelikkult olen tehtud, et ehmatas peäle tulles; immelikkud on sinno teud, ja mo hing teab sedda hästi kül.

Agga sesamma mötte, et Jummal meid ülle teiste lomade nenda wägga üllendanud, peab meid ka juhhatama, et meie ka püame nenda möttelda, tehha ja ellada, kui neile sünnib, kellele Jummal ni suurt au. teiste lomade eest on annud. Need innimesed, kes muud ühtegi ei te, kui et nemmad söwad, jowad, maggawad, suggu ja ihholikko tööd tewad, mis tewad need ennam, kui need moistmatta ellajad, kes sedda keik ka tewad? Agga se läbbi on innimenne ükspäinis parrem ja ülle kui teiseid lomad, kui ta omma meelt ja moistust prugib, Jummalat öiete tunda ja tenida, ikka targemaks, parremaks, ja nenda ikka ennam Jummalala sarnatseks sada.]

3. Peatükki.

Jummal pannt esimesed innimesed, Adamat ja Ewa, ühhe kohta, mis Paradisi aiaks hütakse, kus nemmad ilma waewata keik said, mis nende toiduseks ja rõmuks tarwis läks. Keik olli neile lubba süa, jua ja prugida, mis neile agga tarwiduseks ja heaks olli. Agga seal

aedas olli ka üks pu mis kahjo teggewa wijsa kandis. Otse se pärrast olli Jummal neid ärra keelnud, et nemmad ei peaks sest wotma.

Ewa sees tousis esite himmo se järrele, ning et temma ei möttelnud warsti, et se kahjo teggewa olli, ning selle kurja himmo wasto ei pannud; siis kaswis se himmo kangeks ihhaldamiseks. Temma teggi siis sedda, mis kange ihhaldamisese peäle tulles, kui innimenne sedda ei lammata. Temma uskus eksitajat ennam, kui Jummalat, löppetäs omma kurja himmo, ja söi selle kahjo teggewa pu ouna, mis Jummal olli ärra keelnud, ja eksitas Adamat ka nendasammoti tehha. Wenda se pat, et nemmad Jummalat wasto uskumatta ja sannakuulmatta said, olli täies tehtud.

Se peäle tulli siis häbbi, kurb meel, kahhetseminne ja hirno tundminne Jummalat eest. Sedda lastis Jummalat kui nuhilust nende peäle tulla.

4. Peatükki.

Rain ja Abel, Adama poiad töid Jummalale ohwrit. Et Abel parrem olli, kui Rain, siis olli temma ennam Jummalat mele pärrast, ning Jummal andis sedda ka teada. Sest tousis Raini sees kadde wijsa, et ta omma wenda selle pärrast wägga wijsas, ja kurja nou temma wasto wottis.

Jummal ütles temmale, eks se olle nenda?
kui

kui sa hea olled ja head teed, siis olled sa Jum-
mala melepärrast. Agga kui sa ei te head, siis
maggab pat ukse ees, ja temma himmo käib so
peäle, agga sinna pead temma ülle wallitsema.

Kain ei lasknud ennast se nomimisese läbbi
parrandada, waid andis kurja wiwhale maad om-
mas süddames, ja laskis ennast sest ärrawoita.
Kui ta üksford omma wenna Abeliga üksi wäljal
olli, siis kippus ta temma peäl, ja tappis tedda
ärra.

[Ni wägga kurri himmo on se kadde wiwha,
kui innimenne ei woi sedda head ehk õnne nähha,
mis liggimeses on. Kui innimenne pahhal meel
omma liggimesese wasto maad annab ommas süd-
dames, siis touseb sest wiwha, ja wiwhast, wiwh-
hastelleminne. Siis innimenne ei tea ennam mis
ta teeb, ja woib nisugguste hirmsade pattude siise
langeda, mis Jummal ja üllematte läbbi pea-
wad nuhheldud sama. Kadde wiwha läbbi sai
Kain omma wenna mõrtsukaks.]

5. Peatükki st.

Nende Peawannematte seas, Aldamast Mo-
ahst sadik, peab isfiärranis Enok tähhele pandas
ma. Temmast on sõldud: Enok kõndis allate
Jummalaga, ja tedda ep olnud ennam (siin ma
peäl nähha) sest Jummal olli tedda ärrawotnud.

[Kui meie ka iggauhhe Jummal loma ju-
re, mis meie näme, kuleme, mairseme, haise-
me ja tunneme, Jummal peäle mõtleme, kes

sedda ni kauniste ja targaste on lonud meie heaks ja kassuks, ning se läbbi ennast Jummalä auustamisieks lasseme juhhatada; siis woime ka allate Jummalaga löndida, ning se läbbiröömisa ja önsa ello ajada.]

6 — 8. Peatükki st.

Innimeste suggu sai ni koggone kurjaks, et nemmad Jummalat hopis unnustasid, ning üks-päinid omma kurjade himmude järrele melerumatte weiste wisil ellasid. Sepärrast wottis Jummal nou, sedda pahha suggu ärrarikkuda, ja laskis wee-upputust tulla, mis sees keik innimeste suggu ärraupputi. Üks ainus öige ja jummalakartilik mees leiti, nimmega Noah. Sedda käs kis Jummal ühhe laewa ehitada, ning omma perrega ja ellajattega sisse miina, et ta woiks ellusse jada. Sestsammast Noahst ja temma kolmest poiasst, tulli siis jälle innimeste suggu Ma peäle, pärrast wee upputust.

Ja Jummal seadis: "ei pea eddespidi keik "ma ilma päiwil mitte löpma, ei semendamine "egga leikus, ei külmi egga pallaw, ei sui egga "talwe, ei pääw egga ö."

12. Peatükki st.

Kui innimesed pärrast wee-upputust jälle ollid suggu teinud, paljuks sanud, ning ennast Ma peäle la-utanud; siis langsid nemmad woärratte Jummlatte tenistusse patto sisse, kummar-
dasid

basid pawa, ku ja taewa tähtede, puust ja liiw-
west tehtud kuiude ette.

Siis kutsus Jummal, kolmandama ma il-
ma aastade tuhhandama algmiseses, Abraamit,
ilmutas ennast temmale, ja seadis, et temma per-
re ja suggu rahwa sees, selle ainsa ja tõsise Jum-
mala tundminne ja teenistus piddi jama.

Se Abraam olli üks õige ja wagga mees.

[Se on, temma teggi sedda hea melega, mis
Jummala mele pärrast on, ning jättis sedda kur-
ja mahha, mis Jummala meelt wasto. Se olli ka
selle sees nähha, kuis temma liggimestega ellas.]

Temma jures ellas ka üks temma suggulas-
test, nimmega Lot, kennel ka isse perre ja karjad
ollid. Lotti ja Abraami karjatsed said rio sisse,
ühhe sõte ma pärrast. Agga Abraam, kes kül-
teadis, et Jummal tahhab, et innimesed peawad
kui wennad, rahho sees ühhes kous ellama, ja
ei mitte wiha ja rio läbbi omma ello raskemaks
teggema, teggi ka siin tõeks, et ta wagga ja tas-
sase melega mees olli. Abraam ütles Lotti was-
to: Argo olgo rido minno ja sinno wahhel, sest
meie olleme mehhed, kes wennaksed. Eks keik
se Ma ei olle sinno ees? Lähku niüd minnust är-
ra. Lähhad sa parremat kät, siis minna lähhan
wasakut kät, ja lähhad sa wasakut kät; siis läh-
han ma parremat kät.

17. 18. 19. Peatükist.

Abraami ajal sündis ka se hirmus nuhtlus,

mis Jummal Sodoma ja Komorra linnade peäle laſkis tulla. Need innimesſed, keſ nende linna- de ſeſ ellafiſ, teggid hirmsad ja tullifed pattud. Iſſeärranis pruſifid nemmad ſedda ſünnitamiſſe himmo [mis Jummal kül heaſt ja targaſt nouuſt innimeſſe ſeſ lonud, et innimeſte ſuggu ma peäl piddi ülleſpetama;] ſedda himmo pruſifid nemmad hopiſ teiſt wiſi, kui Jummal olli ſeädnuſ. Nende hirmsade pattude pärraſt, laſkis Jummal tuld ja weewlit ſaddada nende linnade peäle [ehk ſütaſ ſed- da maad, miſ weewlit ja ma waiko täiſ olli, walgo Iõmiſſega põllema] nenda et keik nende linnade rah- waſ ja ümberkaudjed maad hopiſ tullega ſaid är- rarikkutud.

[Nenda näitiſ Jummal ülleſ, kui hirmsad tem- ma meleſt keik need roppud lihha teud, kui inni- meſſed ſedda ſünnitamiſſe himmo teiſt wiſi pruſi- wad, kui Jummal on ſeädnuſ, ükſpäiniſ laſte ſünnitamiſſeſ abbiello ſeſ.]

Jummal ütleſ Abraami waſto: Minna ollen ſe keige wäggewam Jummal, [keſ ka keikiſ paikuſ on, ja keik nääb ja teab] kâi minno palle eſ, ja olle täieſte wagga.

24. Peatükkiſt.

Abraamil olli üks wagga hea tru ja uſtatu ſullane, Elieſer nimmi, keſ ei mitte ükspäiniſ omma iſſanda kaſſo noudiſ, ja omma tööd truiſte ja hõlelikult teggi, waid ka omma iſ- ſandat ſuddameſt armaſtaſ, ja auuſtaſ. Kui
temmal

temmal üfšford forda lainud, omma isſanda ašjad hästi ajama, siis ütles temma römoga: Ridetud olgo Jummal, kes omma heldust minno Isſandal on näitnud. Algga Abraami olli ka hea Isſand ja waggo perremees, sest Jummal annab temmale tunnistust, 18. Peatükkiſ: Ma tunnen tedda se polest, et ta wottab ommad lapsed, ja omma perret käsida, kes pärrast tedda on, et nemmad tewad õigust ja mis kohhus on.

32. Peatükkiſt.

Kui Abraami poia Iſaaki poeg Jakob, paljo warrandust, sured hulgad lojuksid ja puddo lojuksid olli sanud; siis ütles ta Jummalale palwes: Minna ei olle middagi, keigide heateggemiste ja keige truuſe wasto, mis Sa omma sullasele oled teinud. Sest ma ollen omma [palja] keppiga ülle Jordani jõe lainud, ja nüüd ollen ma kahheks hulgaks sanud.

37. Peatükkiſt.

Sellammal Jakobil ollid kaksteiſtkümmed poega. Algga temma ekſis omma laſte kaſwatamiſſes se läbbi, et temma neid kaks noremat neiſt, ennarn armastas kui teiſed. Need noremad ollid Joſep ja Penjamin. Joſepil andis temma kallimad ja parremad rided, ja piddas tedda ſeks, et ta pididi ikka temmale jutrustama, mis teiſed wendad teggid. Sest touſis siis teiſte wendade ſees

Kaddedus ja wihhawaen Josepi wasto, ja nent-
mad wotfid nou, tedda eest ärrasata.

Nemmad said seks ka pea parrast aega. Sest
kui nemmad ükskord kangel metsas ollid karjad
hoidmas; siis läkkitas Jakob Josepit nende jure,
et ta pididi nende järrele kulama. Siis juhtus et
kaupmehhed otse sedda teed käisid, kes tahtsid
Egiptusse male miina. Neile müsid nemmad
Josepit orjaks, ja need wisid tedda Egiptusse
male. Agga Jakobi kätte wiidi Josepi werrine
kuub. Sest tulli nüüd Jakobil raske süddame
kurbdus, et ta arwas, et üks kurri metsalinne
ellajas tedda olleks ärrasõnud ja ta ütles: kül ma
lähhan leinades omma poja jure hauda.

Agga Josep kannatas ka paljo ilmasüta om-
mas orjusjes. Keigest sest olli ka wannal Jako-
bil sü, et temma omma laste kaswatamisjes ep
olnud koggone moisklik.

Agga otsekui Jummal mounikord heaks kä-
nab, mis inimessed kurja tewad, nenda sündis
ka sun. Jummal laskis Josepi ilma süta wangi-
põlwe sündida, agga se läbbi üllendas Ta pär-
rast tedda, ja satis temma läbbi surel nälja ajal
mitmedele tuhhandattele inimestele toit, et
nemmad ellusse jäid. Nenda teeb Jummal wi-
mati keik hästi, mis meie esite ei arwa head olle-
wad.

39 — 41. Peatükki st.

Agga enne kui Josep sai üllendatud, pididi
temma

temma paljo hädda ja willetsust kannatama. Omma Jësanda, ühhe sure ja rikka Egiptusse mehhe loias, sai temma kange kiusatusse sisse, sest et temma Jësanda abbi kasa tedda tahtis horussekš ja abbiello rikmisseskš eksitada.

Agga Josef ei heitnud selle kurja noukse, waid ütles temmale: Wata minno is'and on keik omma kodda ja maia minno kätte usknuud, ja ep olle mulle ühtegi ärrakeelnud, kui sind, et sa temma naene olled, ja kudda peaksin ma sedda suurt kurja teggema, ja Jummalä wasto patto teggema?

Sest sai se kurri naene wihaseskš, põris sedda asja ümber ja walletas, et Josef tedda olles tahtnud eksitada. Sepärrast sai temma is'and wägga wihaseskš Josepi peäle, ja käs'kis tedda wangitorni heita.

Agga õigus saab ommeti wimati awwalikš kusk, ning s'is on pärrast rõõm sedda surem, sedda raskem enne se hädda ja kiusatus olli.

Jummalä wallitsemisse läbbi sai Josef häddast peästetud, ning temma tarkusse ja headusse pärrast surekš Jësandakš.

Egiptusse kuningas, kellele temma se tar'ga nou annud, et ta peaks hea wiljaliste aastade ajal wilja kogguma, se teggi tedda omma aitade üllewaatjakš, ning nälja ajal uskus ta wilja mü'mist temma kätte.

42. Peatükki st.

Nüüd olli Josef sure au sees Egiptusse
B 5 maal,

maal, se esimesenne Würst kuninga järrel, ning kuningas andis teile woimust temma kätte. Agga nälg tulli ka Kanaani male, kus Jakob omma perre ja suguwõdsaga ellas.

Et ta nüüd kulis, et Egiptusse maal wilja müüti, läkitas temma kümme poega senna wilja ostma. Agga noemat, Penjaminit, piddas ta ennese jures.

Kui nüüd Josepi wennad Egiptusse male tullid; siis tundis temma neid kül warsti, agga teggi ennast woaraks, ja nemmad ei tunnud teda mitte. Josep küsis, kust nemmad ollid ja miks nemmad tulnud, agga tulk käis nende wahhel. Nemmad ütlesid siis, et nemmad ühhe mehhe pojad Kanaani maalt, ning et neil üks wanna Issa, ja noem wend olleks, kes koio jänud. Josep käskis siis neile wilja anda, agga kinnitas neile, et nemmad piddid omma noema wenda ennestega toma. Sest tahhaks temma nähha, kas nemmad töt rägisid, muido wottaks temma neid fallajaks Ma kulajaks piddada, agga üks neist piddi nenda kaua wangiks jama, senni kui nemmad taggasi tulleksid.

Koio tules, kulutasid nemmad siis sedda teile wanna issale, ning et Egiptusse Ma wallitseja neid olleks kowwaste käsknud, omma noema wenda ennestega tua.

Küllab Jakob kelas kaua, Penjaminit nendega läkitada, kartes; et temmal woiks ka kah-

jo sündida, nenda kui Josepil, kedda ta arwas
ammogi furnud ollewad.

Ugga kui näl a hädda ikka kangemaks läks;
ja temma poiad ütlesid, et nemmad ei tohtnud
selle jure Egiptusse Ma wallitseja ette tulla, kui
nende nozem wend ep olleks nendega, siis Jakob
lubbas wimati, siiski sure süddame murrega, üt-
telde: kui teie mulle tedda taggasi ei to, siis teie
fadate mo hallid juuksed se õnnetusse läbbi hauda.

43 — 45 Peatükki st.

Nemmad läksid siis tele Egiptusse male, üht-
lase omma norema wennaga Penjaminiga.

Mi pea kui Josep neid näggi, siis küsis
neilt, kuida käsfi piddi kaima, ja ütles: Kas
teie wanna isä käsfi hästi käib, kedda teie rääk-
site; ons ta alles ellus? Ugga omma norema
wenna Penjamini pärrast, temma halle meel põl-
les, ja läks kambri ja nuttis seäl.

Kui ta ommad silmad pesnud, siis tulli ta
jälle nende jure wälja ja piddas ennast. Ugga et
se tiggedus, et nemmad tedda orjaks ärramünud,
ei peakš foggone karristamatta jäma; siis ta teg-
gi ennast nenda, kui tahhaks ta Penjaminit en-
nese jures taggasi piddada. Siis olli neil häd-
da kä, ja nemmad räkisid isseleškis ommas ke-
les, mis nemmad ei arwand Josepit moistma:
Tõeste meie olleme sü allused, omma wenna pä-
rast, kelle hinge kistsikust meie näggime, kui ta meid
allandik-

allandikkult pallus, ja meie ei wotnud kuulda, se-
pärast on sesinnane kitsikus meie peäle tulnud.

Ugga Josepil ütlesid tulki läbbi, et se wot-
taks nende wanna Issa murrega hauda sata, kui
nemmad temmale omma wenda taggasi ei tooks.

Siis Josep ei woinud ennast ennam pidada,
waid hakkas sure heälega nutma, ja ütles:
Minna ollen Josep teie wend: kas mo issa alles
ellab? Ja ta wennad ei woinud temmale mitte
wastada, sest nemmad tundsid wägga suurt hir-
mo temma silma ees.

Siis ütles Josep neile, et nemmad ei peaks
kartma, et ta selle pärast wottaks nende kätte
maksra, et nemmad tedda ärramünud. Sest
Jummal olleks tedda nende, ja ni mitme mu in-
nimeste ello üllespiddamisefeks ellus hoidnud.
Nemmad olleksid kül nõudnud kurja tehha, ag-
ga Jummal olleks sedda heaks käännud. Siis
ta käästis neid omma wanna issa keige temma
sugguga ennese jure tua, ja laskis neid miina, se
maenitsusfega: Urge wihhastage mitte tee peäle.

45. 46. Peatükki st.

Nemmad tullid siis keik omma wanna is-
sa jure tagaasi, ja kulutasid temmale neid rõõm-
sad sannumed: Sinno poeg Josep ellab alles, ja
on Egiptusse Ma wallitseja. Ugga se rõõm olli
surem, kui et ta sedda olleks usknuud. Temma
südda kohmetas, sest et ta ei usknuud neid mitte.
Ugga kui temma neid wancriid näggi, mis Josep
olli

olli läkkitanud, tedda ennese jure toma; siis hakkas temma waim jälle ellama, ja ütles: küll sest on: mo poeg Josef ellab alles: ma tahhan minna, ja tedda näha, enne kui ma surren. Temma läks siis ruttoga Egiptusse male Josepi jure, ja kui ta tedda nägi, siis hakkas temma imber kaela, ja nuttis kaua rõmo pärrast, temma kaelas, ja ütles: nüüd tahhan minna rõmuga surra, et ma so silmad ollen näinud, et sa alles elus olled. Nenda tulli Jakob keige omma suguwõssaga Egiptusse male ja Josef andis neile wilja ja karja maad, et nemmad hästi woiksid ellada.

*

*

*

Teisest Mosesse ramatust.

I. ja 2. Peatükki st.

Kui Jakob, kennele ka se nimmi Iisrael olli, ja Josef ollid ärrasurnud, siis sai Jakobi suggule ehk Iisraeli rahwale wägga raske luggu Egiptusse maal. Dusekui se monnikord ma ilmas juhtub, nenda ka sedda head, mis Josef omma tarkusse ja truusse läbbi keige Egiptusse male olli teinud, sedda unnustati pea ärra.

Iisraeli rahwast waewati wägga. Kui se rahwas wägga pallsuks sai; siis kartis Egiptusse kuningas et nemmad wahhest woiksid kangelaks sada, kui temma omma rahwas, ja nende peäle wojinust

woinust wotta. Sepäcrast wottis temma nou
neid wähhändada ja allandada.

Neid sunniti ilma armota keige raslemaks
ja kangemaks tööks, ja Kunningas andis koggio-
ne sedda kowwa käsfo, et keik nende poeglapsed,
warfi pärrast nende sündimist, piddid ärratappe-
tama. Agga se olli ilmaasjata. Israeli rahwa
arro sai siiski ifka suremaks, sest et need ämmad,
kellele se käsfo olli antud, ei wotnud sedda hirm-
sa tapmisse patto tehha, ning ütlesid Kunnin-
gal, et Ebrea naesed enne kui äm nende juresaaks,
jo olleksid lapse sanud.

Wimati, otsekui Jummal ifka teeb, kui in-
nimenne kannatab ja omma kutsimisse tebe peäl
ustawalt jääb, nenda satis Jummal ka siis abbi
seält, kust wähhemalt sedda woinud odata.

Uks Ebrea ehk Israeli rahwa naene, kes üh-
he poeglapse olli ilmale tonud, ning sedda ei woi-
nud ennam sallajas piddada, panni sedda ühhe
laeka sisse, mis pilliroost tehtud, ning mäe wai-
goga ja piggiga tõrwatud, ning panni tedda
korkiatte sisse jõe äres.

Tedda leidis seält Kunninga Warao tüttor.
Se wottis tedda ennese jure, ja andis temmale
se nimmi Moses. Lapse emma, kes ligilähhidel
olli jänud, et ta saaks nähha, mis temma lapsest
peaks sama, woeti siis omma ennese lapse am-
meks, et ta seäl esimenne käes olli. Kunninga
tüttar kaswatas siis Mosest sure hõlega, ja tem-
ma õppis keik Egiptusse rahwa tarkust ja kunstid.

Agga

Agga se ei jänud temmale teadmatta, ennast Iisraeli rahwa suggust ollewad. Selle kange orjus ja waew teggi temmale haiget, ning ta katsus monnikord neid, nende sundjatte wasto kaitsta, ja nende polel seista, pididi agga otse sepärrast Egiptusse maalt ärrapöggema.

Agga Jummal kutsus tedda immelikult, et ta pididi omma wägga waewarud rahwa ärrapeästja ollema, neid Egiptusse maalt wälja, ning se hea Kanaani Male wima, mis Jummal nende wannemille olli tootanud. Küllab Kuningas Barao panni kangeste wasto, ja ei annud enne järrele, senni kui ta isseennast ja omma rahwa mitmesugguse willetsusse siise olli saanud.

Kui Jummal mitmesugguste nuhtluste läbbi Egiptusse Kuningast olli sundinud, et ta Iisraeli rahwast pididi ommast maast lastma wäljamina; siis wiis Moses neid Arabia Male, mis Egiptusse ja Kanaani Ma wahhel on, ning pühha Kirja sees kõrbe's hütakse. Seäl ellastid nemmad leri's, telgide sees nellikümmend aastat. Mis siis sel ajal sündinud ning kuis Jummal neile Mosesse läbbi mitmesuggused käsud annud, sedda juttustakse Mosesse 2. 3. 4. 5. ramatude sees.

[Need käsud, mis Jummal Mosesse läbbi Iisraeli rahwale andis, on kolmesuggused. Se eesimenne suggu on Iisraeli rahwa Kirriko käst. Selle sees seati, kuidas nende ohwridega, seatud Pühha päwadega, Sakramentidega, puhhastamistega,

mistega, ja mu wäljas piddiste Jummalatennisse wiisdega piddi petama.

Seine suggu on Israeli rahwa ilmlikko walitsusse kâsk, mis sees olli seätud, kuidas nemmad ilmlikkus seisusses ja seltsis piddid ellama, ning ka nuhtlusjed seätud, mis kâskude ülleestmistepääl piddid tulles. Need kaks suggu kâskud, Israeli rahwa kirriko ja ilmlik kâsk, piddid Jerusalemma linna Templis, ja Israeli Maal petama. Agga Jummal on neid lastnud ärrarikuda. Need kâskud piddid agga Kristusse tullemisest sadik jäma ning siis lõpma. Ja neist kahhe suggust kâskust peame sedda moistma, kui ue Seäduisse ramatude sees on ööldud, et Jesus Kristus meid kâskust on peästnud.

Agga se kolmasuggune kâsk on keikile inimestele antud, olgo kus paigal, ehk mil ajal nemmad ellawad. Se on nende kümne kâsko sees.

Need on wiendamâs Mosesse ramatus wiendamâs Peatükis sedda wiisi ülles pantud.]

Sul ei pea teisi Jummalaid ollema minno kõrwas.

Sa ei pea mitte Jehowa omma Jummalat nimme ilma asiata suhho wotma, sest Jehowa ei pea tedda ilma süta, kes temma nimme ilmaasjata suhho wottab.

Pea hingamisse päwa, et sa tedda pühhit sed.

Aluusta omma isä ja omma emma, et sinno kâski hästi kâib, ja sinna kaua ellad Ma pääl.

Sa ei pea mitte tapma.

Sa ei pea mitte abbiello rikkuma.

Sa ei pea mitte warrastama.

Sa ei pea mitte omma liggimesse wasto räkima, kui waltetunnistusse mees.

Sa ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest.

Sa ei pea mitte ihhaldama omma liggimesse kodda, ei temma põldo, ei temma sullast egga ümmardajat, ei ta hārga egga ta eesli, egga mingisuggust, mis so liggimesse pārralt on.

6. Peatükki st.

Ja Jummalat omma Issandat pead sa armastama keigest ommast süddamest, keigest ommast hingest, keigest ommast melest, ja keigest ommast wäest.

Ja neid sanno pead sa meles piddama, ja omma lastele kinnitama, ja neist kõnnelema, kui sa ommas majas istud, ehk tee peäl käid, kui sa ennast mahhahaidad ehk üllestoused; et sa teed, mis õige ja hea on Jummalala ees, et sinno käsfi woiks hästi käia.

18. Peatükki st.

Sinna ei pea õppima teggema nende pagga: natte hirmsa asjade järrele. Ei so seast ei pea leitama, ei õnne andjat, egga sedda, kes pilwest lausub, ei ussidega lausujat, egga noida. Egga wallowotjat, egga sedda, kes noia käest küsib, egga

egga teadmameest, egga sedda, kes surnutte käest küsib. Sest iggamees, kes sedda teeb, on Jehowale kui üks hirmus asfi.

27. Peatükki.

Arranetud on iggamees, kes teeb ühhe niisertud ehk wallatud kuio, [woõra Jumjala tenistusseks, ebba ussiks, ehk mu kurjaks ja ropuks prugimisseks] mis üks hirmus asfi on Jehowa melest, ja peab neid sallaja.

Arranetud on, kes omma isä ja omma emma alwaks panneb.

Arranetud on, kes omma liggimesse raia ülle aiab.

Arranetud on, kes teeb, et pinime tee peäl efsib.

Arranetud on, kes ühhe woõra, waese lapse ja lesse naese kohhut kõwveraks pörab.

Arranetud on, kes omma isä naese jures maggab, sest temma on omma isä naese õlma üllesmotnud.

Arranetud on, kes ühhegi weiksega ühte peab.

Arranetud on, kes omma õe jures maggab, kes temma isä tüttar ehk temma emma tüttar on.

Arranetud on, kes omma ämma jures maggab.

Arranetud on, kes omma liggimest sallaja mahha löõb.

Arranetud on, kes melehead wõttab, et ta ühhe innimesje mahha löõb, mis wagga werri.

Arra-

Ärranetud on, kes ei pea keik sellesinnatse kõsso õppetusse sanno, kes nende järrele ei te; Ja keik rahwas üttelgo: Amen.

28. Peatükki f.

Ja se peab sündima, kui sa Jehowa, omma Jummalala sanna diete kuled, ja katsud tehha, keik temma käsikude järrele, mis ma sind tänna käsijn, et keik need õnnistamissed tulleswad so peäle ja sawad sinno kätte, kui sa Jehowa omma Jummalala sanna wottad kuulda.

Õnnistud olled sa linnas ja õnnistud olled sa maal.

Õnnistud on so ihho sugau, ja so Marwili, ja so lojuste suggu, so härgade suggu ja so puddolojuste kariad.

Õnnistud on so korwid, [mis sees leiwa kõrwas petakse] ja so leiwakünnad.

Õnnistud olled sa sisse tulles, ja õnnistud olled sa wälja minnes.

Jehowa annab siis käsiko so pärrast õnnistussele so rehhe-alluste sees ja keikis, kuhho sa omma kät külge piistad, ja õnnistab sind seäl maal, mis Jehowa so Jummal sulle annab.

Agga se peab sündima, kui sa Jehowa omma Jummalala sanna mitte ei kule, egga katsu tehha keik temma käsikude ja ta seadmiste järrele: et so peäle tulleswad keik need ärrawandumissed ja sawad sind kätte.

Ärranetud olled sa linnas, ja ärranetud olled

led sa maal. Arranetud on so korm ja leitwa künna. Arranetud on so ihho suggu ja so Ma willi, so hãrgade suggu ja so puddolõjiste kariad. Arranetud olled sa sisse tulleš, ja arranetud olled sa wälja minnes.

Jehowa wottab sind lüa koera- ja soja tõw- wega ja süddame põlletusfega ja kuma tõwwega ja Wilja kõrwetamisfega ja moõgaga ja rooste ud- doga, ja need ajawad sind takka, künni sa hukka saad.

Ja so taewas, mis ülle so Pea on, peab ol- lema kui wast, ja se Ma, mis so al on, kui raud. Jehowa teeb siis et so Ma wihm on pihho ja põrm, se peab taewast so peäle mahhatullema, künni sind ärrakautakse.

* * *

Josua ramatust.

Pärrast Mosesse surma sai Josua Israeli rah- wa üllemaks pealikkuks.

Temma wiis neid se tootud hea Kanaani Ma sisse, jaggas Maad neile 12. Israeli rahwa suggu arrudele, ja maenitses keik, et nemmad peak- sid Jummalale mele pärrast ellama.

Jggauks peaks isse mõtlema, mis temma tõssiseks heaks ja kassuks olleks. Ugaa minna, lütes temma, ja minno perre, tahhame Jehowat tenida.

* * *

Jobi ramatust.

Job olli üks wagga ja Zummala kartlik mees, sest et ta ennast kurja eest hoidis, ja ni paljo hea teggid, kui ta agga joudis. Zummal olli tedda sure warrandussega õnnistanud, ja temma majas ei pudund temmal rõmo, et temmal ka hea suggused lapsed ollid. Siis olleks mõinud armada, et se rõmus ja hea põlli, temmale peaks ikka jama.

Agga ühhel hobil tulli keikfuggune willetsus temma peäle.

Temma lapsed said ühhe hone kookolangmisse läbbi ärrasurmatud, ja temma karjad ja wiljad, läksid muist waenlaste läbbi, kes neid risusid, muist walgoldsmissse läbbi, hukka, nenda et ta ühhel hobil keikist ilma jäi. Et kül se willetsus nenda raske olli, siiski andis Job ennast Zummala tahtmissse siisse ja kannatas sedda kannatlikko süddamega. Se on neist sannust nähha, mis ta siis ütles: "Allasti ollen ma omma emma-ihhust wälja tulnud, ja lähhan allasti jälle süna taggasi. Jehowa on annud, ja Jehowa on ärrawotnud: Jehowa nimmi olgo kiderud."

Agga se willetsus ei jänud üksi, waid temma langes ka ühhe pahha haigusse siisse. Temma naene ep olnud mitte nenda kannatlik, waid tahtis tedda ka eksitada, et ta peaks Zummala wasto nurrisema, üteldes: mis sa hoiad ennast Zummala pole, kui sa nääd, et Ta sunnust ennast

ei holi, ning ni palju willetsust sinno peäle lasseb tulla? Ugga Job et heitnud süiski omma lo-
tust Jummalale peäle egga omma armastust ärra,
waid ütles: Olleme head Jummalale käest sanud,
eks meie ei peaks willetsust temma käest ka heaks
wotma?

Temma sõbrad tullid ka tedda rõõstima.
Ugga nemmad kaswatasid weel temma kurwas-
tust, sest et nemmad ütlesid, et temma ello sees
kül middagi kurja pidid ollema, mispärrast Jum-
mal tedda nenda nuhtleks. Se järkas weel tem-
ma willetsust. Teie ollete waewalised rõõstiad.
ütles temma. Hallastage ommeti minno peäle,
kui mo sõbrad ollete. Sest minna ep olle omma
sü läbbi sedda willetsust ennese peäle saatnud,
waid Jummalale kässi on sedda minno peäle pan-
nud. Ja minna lodan ka, kui mitte sesunnat-
ses ellus, ommeti tulles polwes sest peästetud
sada. "Sest minna tean, et mo lunnastaja el-
"lab, kes mind wottab mullast jälle üllesärrata-
"da. Ehk kül ussid mo nahhaga sedda lihha sa-
"wad ärrakorinud, süiski saan ma omma lihha
"seest Jummalat nähha. Kedda minna saan en-
"nesele nähha, ja minno silmad sawad tedda näh-
"ha, ja mitte woaras."

Ja se lotus wois temmal olla, sest et ta
kurja wihtkas ja head teagi. Ta woinud ütelda:
Ei wotta mo südda mind mitte laidata mo ello
päwade pärrast. Minna peästsin waest, kes kis-
sendas, ja waest last, kennele ep olnud abbimees.

Se willets, fedda minna aitsin, sowis mulle Jummalast keif head, ja minna rõmuustasin lesse süddant. Sigust arwasin kallimaks warraks, ja suremaks auuks. Minna ollin selle pimmeda film, ja jallotuma jalg. Minna ollin waeste is-
sa, ja otshin häddalissed ülles, neid airma. Kus ma wäggwaldsed näggin, pannin ma nende was-
to ja kaitsefin neid kellele liga tehti.

Misuggune hea ja wagga mees olli Job. Kui temma siis kül olli läbbi katsitud, ja tem-
ma usk siiski kindlaks jänud, siis temma sai jäl-
le häddast peästetud, ning surema õnneaa rõ-
muustud. Temma sai jälle terweks, kust temma
ei olleks ni paljo rõmo tunnud, ning fedda ni
kalliks arwanud, kui temma ep olleks enne haige
olnud. Jummal õnnistas tedda jälle, et tal en-
nam lapsi, karjo ja warrandusfi ollid, kui tem-
mal enne ollid. Temma ep olleks sest nenda pal-
jo rõmo tunnud, kui temma ep olleks enne kur-
wastud sanud.

Jobi ramato 5. Peatükki f.

[Elitwa kõnne f, kes olli tulnud Jobit temma wil-
letsusfes trööstima.]

Ma tahhan nüüd Jummalad nouda ja om-
ma kõnne Jummalala pole pöördä. Kes sured
asjad teeb, mis ei woi ärramoista, ja teeb im-
measjad, mis ei woi üllesarwada.

Kes wihma annab Ma peäle. Kes allan-

dikkud pannes kõrgesse, ja kurwad üllen-
dab.

Kes karmwalatte mõtlemisfed tühja's teeb,
et nende käd ei woi tehja tõsist asja.

Kes targad kinniwottab nende karmwalu-
se sees, et sallalikkude nou lähhäb ülle pea ülle
kaela.

Wata wägga õnnis on se innimenne, ked-
da Jummal nomib, sepärrast ärra põlga mitte
felle keigewäggewama karristust.

Seft temma sadab wallo, agga seub hawad
kinni, ta peksab waeseks, agga temma käd par-
randawad.

Kue ahhastusse seest peästab ta sind ärra,
ja kui seitsmes kã, ei pea ei middagi kurja sin-
nusse puutma.

Sa lähhäb wägga ellatand hauda, otsego
nabra üllestehhakse ommal ajal.

7. Peatükki st.

[Jobi kõnnest.]

Eks waesel inimessel ei olle otse kui sõdi-
misse waewa Ma peäl? ja eks ta päwad olle kui
palgalise päwad?

Disego sullane iggatseb päwa warjo, ja
kui palgaline otab omma tõ palka. Nenda ol-
leu ma tühjad kuud ennese pärris õsaks sanud,
ja waewalissed õõd on mo kätte arwatud.

Kui ma maas ollin ja mõtlesin: Millal ma
saan ülles tousta, ja millal õhto otsa saab? siis
olli mul kül sedda pöörlemist puhrest sadis.

10. Peatükkiist.

So käed on mind sure hõlga walmistanud, ja mind teinud. Nahha ja lihhaga olled sa mind katnud, ja lufontide ja soontega olled sa mind ühtepannud.

Ello ja head ollet Sa mulle teinud, ja so üllewaatminne hoiab mo waimo.

14. Peatükkiist.

Junnimesel, kes naesest sündinud, on lüh-
hikesed ello päwad ja tülli kül.

Ea touseb kui lillike ja leikatakse ärra, ja pöggeneb ärra kui warri, ja ei ja mitte seisma. Sest temma päwad on jo ärramäratud, temma kude arro on sinno kä, temma seätud aega olled Sa teinud, et ta ei woi se ülle miina.

36 — 38. Peatükkiist.

Wata Jummal on keigeüllem, ja meie ei tunne tedda ärra. Temma aastade arroge on ilma arwamatta.

Kui Ea wee pisad wähhemaks teeb, siis wallawad nemmad wihma, pärrast temma uddo. Kuulge diete temma pitkse mürriseminne ja kõn-
neleminne, mis temma suust wälja tulles. Sed-
da lasseb Ea wälja keige taewa alla, ja temma walgo walgust ma ilma otsani.

Se järrele mõirab pitkne, Ea mürristab omma kõrge mürrinaga.

Ta ütleb lummise ja wihma saule, ja omma kange wihma saule: Olle Ma peäl.

Jummala õhhust teeb se jeat, ja sured weed, kui Ta lasseb sullama.

Ta ajab paksud pilwed ärra, et ilm selgeks saab. Temma kånab pilwed, kuhho Temma tahhab, et nemmad tewad, mis ta käsib Ma peäl, olgo ühhe suggu rahwa peäl, ehk ühhe Ma peäl.

Panne tähhele ja moista Jummala immetud.

* * *

Rehtomoistiatte ramatust,

ja

Samueli ramatudest.

Tulleb lühhidelt se tähhele panna.

Nende wie sadda aastade ajal, mis Mosesest Kuningatte Daweti ja Salomoni ajast sadik mōda lāksid, ep olnud Israeli rahwal ikkajāwad kuningad ehk Wallitsejad, waid wallitsus olli sugguarrude wannematte ja perre Isfade kās. Kui nemmad siis Jummalast ärratagganesid, ning wōdāra Jummala tenistusē ehk mu pattude sisse langsid; siis andis Jummal ümberkaudstele paggana rahwastele woimust nende peäle, kes siis neid waewasid ja suurt maksō nende peäle pannid.

Kui

Kui nemmad siis jälle Zummala pole pöörd-
sid, ning Dedda appi hüüdsid; siis Zummal är-
ratas nende seas wahwad mehhed, kes neid jälle
nende waenlaste käest ärrapeastsid. Neid nimme-
takse kohtomoistjaks.

Se wiimne neist olli Samuel, kennest kaks
ramato Piibli ramatust leitakse.

Temma ajal küsisid Israeli rahwas, et üks
kuningas nende üle peaks seätama.

Se esimesne kuningas olli Saul, kes kül-
esite woimust waenlaste peäle sai, kedda Zum-
mal agga pärrast ärrapölgas, sest et ta ei wotnud
Zummala käeso järrel tehha. Temma järrel
tulli siis Kuningas Dawet.

Se Dawet olli ühhe Israeli mehhe Isai ehk
Jesse norem poeg. Agga jo temma wägga no-
res põlwes olli nähha, et temmast piddi wahwa
mees sama.

Israeli rahwas sõddisid siis Wiliisti rahwa-
ga, Sauli ajal, ja nemmad seisid leris teine teise
wasto. Daweti wannemad wennad, ollid ka
teiste Israeli meestega leris. Siis läkkitas Isai
Dawetit, et ta piddi omma wendadel mona wima
lerisse.

Nüüd olli Wiliistide leris üks wägga suur
pikk mees, Koljat nimmi, kes keif hirmsa sõartiis-
tadega olli ehhitud.

Se seisid ja hüdisid Israeli seätud sõawäe
hulkade wasto ja ütles: Mispärrast ollete teie
wähalainud endid taplussele seädma? Eks minna
ollen

ollen Bilisti mees ja teie Sauli sullased? walitsege ennastele üks mees ärra et ta alla tulles mo jure. Kui ta woib minno wasto tappelda ja lööb mind mahha, siis tahhame meie teie sullasiks jada: agga kui minna temma peäle woimust saan, ja löön tedda mahha, siis peate teie meile jäma sullasiks ja meid tenima.

Agga ükski. Israeli rahwa lerist ei julgend temma wasto miina, waid keik ehmatasid ja kartsid wägga temma eest.

Kunningas Saul tootas siis, kes wottaks minna temmaga taplema ja tedda wahhalõma, tedda tahhaks temma rikkaks tehha, omma tütre temmale panna, ja temma isja maia maksust ilma jätta Israelis.

Se noor Dawid räkis siis nende meeste wasto, kes ta jures seisid, et ta küll wottaks temma wasto miina

Kui sedda Kuningal Saulil kulutati, siis ta käsikis Dawetit ennese ette tua.

Ja Dawid ütles Sauli wasto: Argo lõpko ühhegi innimesse südda ärra selle pärrast; so sullane tahhab miina ja selle Biliste mehhega tappelda.

Ja Saul ütles Daweti wasto: Ei sa woi selle Bilisti mehhe wasto miina, temmaga taplema, sest sa olled noor mees, agga temma on söddamees ommast norest põlwest.

Dawet ütles Sauli wasto: so sullane olli karjane omma isja jures lambus, ja üks loukoer tuli

tulli karroga, ja wiis ühhe lamba karjast ärra. Ja ma läksin wälja ta järrele, ja löin tedda mahha ja teggin temmale surma, ja peästsin lamba ta suust ärra.

So sullane on ni hästi loukoera kui karro mahhalõnud, ja se Wilisti mees on kui üks neist.

Jehowa kes mind laukoera ja karro käest peästnud, küi sesamma peästab mind ka selle Wilisti mehhe käest.

Saul ütles siis: Minne, ja Jehowa olgo sinnoga. Siis andis Saul Dawetille raudride, wass kübbora ja omma modga, agga kui Dawet sedda keik ümberpannud; siis ta ütles: Ei ma woi nendega käia, sest ma ep olle nendega õppinud, ja panni neid ennese peält ärra.

Nende raud sõartiistade assemel, wottis Dawet omma keppi ennese kätte, ja wallitses ennesele wiis silledat kiwwi jdest, ja panni neid karjatse pauna, mis temmal olli, ehk kotti sisse ja temma ling olli ta kä, ja läks se Wilisti mehhe liggi, kellel raudrived ja sõartiistad ümber ollid. Se ei pannud tedda miiski, sest Dawet olli noor mees ja punnakas illusa näoga. Ja teine ütles temmale: Kas minna ollen koer? et sinna keppi dega mo jure tulle, ja sajatas Dawetit omma jummalatte jures.

Dawet ütles: Sinna tulle minno jure modgaga ja pigiga ja oddaga; agga minna tullen so jure wäggede Jehowa Jummalala nimmel, kedda sinna ollet laimanud.

Suus pistis Dawet omma kät pauna, ja wot-
tis seält kiwvi wälja, ja wislas lingoga, ja os-
kas se Wilistimehhe Pea otsa, ja se kiwvi läks
ta Pea otsa sisse, et ta omma silmilä mahhalans
ges. Siis wottis Dawet se Wilisti mehhe om-
ma mooka ja rajus ta Pea otsast ärra.

Kui Wilistid näggid, et nende wäggetw mees
ärrasurnud, siis pöggenesid nemmad ärra, ja Israe-
li mehhed said suurt woimust nende peäle.

Dawet sai siis pärrast kunninga Sauli wai-
mehheks ning soawäe peälikkuks.

Agga kui siis rahwas Dawetit selle wahwa-
teo pärrast wägga ja ennam kiitsid kui Saulit;
siis kadde wihsa tousis Sauli süddames ning ta
püdis Dawetit ärratappa. Agga Dawet pögge-
nes ärra. Kui Saul omma soameestega tedda
takkaajas, siis juhtus ükskord et Dawetil olleks
parras aeg olnud Saulit ärratappa. Sedda nou-
andsid temmale ka need mehhed, kes temma üm-
ber ollid. Agga Dawet ei tahtnud omma kät om-
ma Kunninga külge pista, et ta kül teadis, et
Saul kowwaste tedda tahtis ärratappa.

Wimati jäi Saul ühhe taplusse sees Wilis-
ti rahwaga, surnuks, ning Dawet sai Kuninga-
gaks temma asfemele.

Temma wallitses siis monda aastat Israeli
rahwa üle, teggi palju wäggewaid teggusid, ja
sai woimust keigide kunningatte ja rahwade peäle,
kes ümberkaudo ollid.

Temma seadis ka kaunist Jummalatennis-
tust

tust Jerusalemma linnas, kus ta elas, ja mis temma aial Pealinnaks sai. Temma teggi ka neid kaunid laulud, kui on nähha, kellest wägga temma Jummalat auustas, armastas ja temma peäle lotis.

Ugga siiski langes temma ükskord raäke patto siise. Temma näggi ühhe wägga illusat naest, himmuastas tedda, ja wottis tedda ennesele, ning se olli ühhe mehhe Uria naene, kes sda wäes olli. Ning et ta temma meest woiks eest ärrasata, siis temma kirjotas omma üllema sõapéalikkule Joabile, kes siis waenlaste sõawäega waeto seisis, et ta pididi nenda teggema, et se Urias taplusse waenlastega pididi surnuks jama.

Se aesi olli siis wägga pahha Jummalamelest. Jummal läktitas Prohwetit Natanit temma jure, kes temmal esite sedda tähhändamisse fanna ütles:

Kaks meest ollid ühhes linnas, teine rikkasja teine kehwa. Sel rikkal olli wägga paljo lambo ja weiksid. Ugga sel kehwal ei olnud muud middagi kui agga üks ainus piisike utto tal, mis ta olli ostnud, ja toitis sedda, et se temma jures ja ta laste jures ühtlase üllekaswis: se söi ta pallokesest, ja jõi ta karrika seest, ja maggas temma süles, ja olli ta jures kui tüttar. Kui nüüd se rikka mehhe jure üks tee káia tulli; siis ei raatsind ta mitte wotta, ennese lammastest egga ennese weiksid, selle tee káiale roga tehha, waid ta wottis selle kehwa

kehwa mehhe utto talle, ja teggi sest roga selle mehhele, kes ta jure olli tulnud.

Taweti wihha süttis siis wägga põllema se mehhe wasto, ja ütles Natani wasto: Ni tõest, kui Jehowa ellab, se mees, kes sedda teinud, se on tõest surma wäärt. Ja ta peab se utto talle nelja wõrra jälle ärramaksma, sepärrast et ta sedda asja on teinud, ja ei olle mitte armo annud.

Süis ütles Natan Taweti wasto; Sinna olled se mees, ja nomis tedda wägga ja kulutas temmale sepärrast Jummalal wihha ja nuhtlust.

Tawet tundis siis omma raske patto, ja ütles Natani wasto: Ma ollen patto teinud Jehowa wasto, Ta kahhetseb sedda ka keigest süddamest, kui temma 51. laulust on nähha, mis ta siis teggi.

Süis ütles Natan temma wasto: Jehowa on ka so patto lassnud möda minna, sinna ei pea surrema. Ommeti et sa se asja läbbi Jehowa waenlased olled saatnud kurjaste laimama [ja ni suurt pahhandust annud] siis peab se poeg, kes sulle [sest naesest] on sündinud [kedda Tawet wägga armatses] wisiste surrema.

Tawetil tulli siis ka se nuhtlus, et üks temma poegadest, Absalom, temma wasto üllesatus, ennast kuningaks teggi, sest et rahwas temma pole hoidis, nenda et Tawet Pea linnast, Jerusalemmast, pididi temma eest arrapõggenema.

Taweti üllem sõapealik Joab woitis kül Absalomit ja temma sõawägge ärra, ja kui ta põggenemas

neuas omma juustega ühhe tamme pu külge, kel kerud oksad ollid, kinni jäi, siis wottis Joab kolm odda, ja aias neid Absalomi süddame sisse, et ta surri. Ka sest tulli Dawetil suur süddame kurbduš. Ta tulli siis Jerusalemma linna taggasi, jäi kunningaks omma surmani, piddi agga ommas maias ommast poegadest weel paljo mehehaigust näggema ja kannatama.

* * *

Kunningatte

ja

Uja ramatudest.

[tulleb lühhidelt tähhele panna.]

Pärrast Daweti surma sai temma poeg Salomon kunningaks temma assemele, kedda keigetargmaks ja rikkamaks kunningaks arwatakse.

Temmast tulleb tähhele panna, et kui ta omma wallitsust piddi hakkama, ning Jummal temmale unnenäus ütelnud: Pallu, mis ma sulle pean andma! siis Salomon pallus: Wotta nüüd omma sullasel anda ühhe süddame, mis sanna kuleb, et ta so rahwale woiks koshut moista, ja ärramoista, mis hea ia mis kurri on.

Ta se sanna olli hea Issanda melest, et Salomon seddasinnast asja pallus. Ta Jummal ütles ta wasto: Sepärrast, et sa olled sesinnatse

asja pallunud, ja ep olle ennesele pallunud, ei pitka igga, egga rikkust, egga omma waenlaste hinge: waid olled ennesele pallunud, et sa moistaksid õigust järrele kulada.

Wata ma ollen so sanna järrele teinud, ja sulle annud ühhe targa ja moistlikko süddant, et enne sind ep olle so sarnast olnud, ja pärrast sind ei pea so sarnane tullesma. Ja seddagi, mis sa mitte ei pallunud, ollen ma sulle annud, ni hästi rikkust kui au, et ükski kunningatte seast ei pea so sarnane ollesma keige so ello aja.

Sesamma Salomon ehhitas ka sedda suurrt ja kaunist Templit, ehk Jummalala kodda, Jerusalemmas, mis keigel hommiko maal kulus olli.

Pärrast Kunninga Salomoni surma sai temma poeg Rehabeam Kunningaks temma assemele, keige Israeli rahwa ülle. Agga et temma ennam noorte nouandjatte nou kulis, kes temmale nou andsid et temma pididi waljuste ja wäggiwaldsel wisil wallitsesma, kui wannade ja moistlikkude nouandjatte nouud; siis künne sugguarro lahutasid ennast temmast ärra, ning teggid isse Kunningriiki, kelle essimenne Kunningas Zerobeam olli, ja kaks sugguarro, Juda ja Benjamin jäid agga Rehabeami wallitsesusse alla. Sest aiast said siis kaks Kunningriiki, 1) Juda riik, kelle pea lin Jerusalemi olli, 2) Israeli riik, kelle pea linnaks Samaria sai. Israeli rigi Kunningad ollid ennamieste Jummalakartmatta, ning eksitasid rahwast woõratte Jummalatte tenistusseks, isseärranis ühhe woõra

wobra Jummalala tenistusjeks, kellel Paal nimmi olli.

Sel aial ellasiß Israeli rikis need Prohwetid Elias ja Elisa. Reid läkkitas Jummal, et nemmad piddid wobra Jummalala tenistusse wasto rägima ning sedda ärra keelma. Need teggid paljo immeteg-
gusid, misga nemmad töeks teggid, ennast Jumma-
last läkkitud ollewad, piddasiß kolid, mis sees
nemmad neid kaswatasid ja õppetasiß, kes rahwa
õppetajatteks piddid sama, ning Prohwetide lap-
siks hüiti. Agga kui rahwas ja nende Kunningad
sitski kurjaks jäid, siis andis Jummal Assiria rigi
Kunningale woimust nende peäle, et ta Israeli
Kunningrigile otša teggi, ning neid kümme suggu-
arro Assiria male wangi wiis, liggi kolm sadda
aastad pärrast Salomoni surma.

Juda rigi Kunningatte seas ollid kül morred
waggad ja Jummalakartlikud, kes ainust tössist
Jummalat kummardasiß ja tenisiß, ning ka rah-
wast seks juhhatasiß. Agga kui nemmad wimati
ka wobra Jummalateni strusje, ja mu suurte pattu-
de sisse langsiß; siis andis Jummal Pabeli Kun-
ningale woimust nende peäle, et ta ka Juda Kun-
ningrigile otša teggi, ning Juda rahwast, Pabeli-
male wangipõlwesse wiis, liggi nelli sadda aastat
pärrast Salomoni surma.

*

*

*

Taweti Paulo ramatust.

I. Paul.

Wägga õnnis on se innimenne, kes ei käi däl-
latte nou järrel, egga seiia pattuste tee peäle, eg-
ga istu pilkjatte järre peäl.

Waid kel hea meel on Jehowa kässo õppe-
tusfest, ja mõtleb ta kässo õppetusse peäle õõd
ja päwad.

Süis on temma otsego pu, mis wee soonte
äre istutud, mis omma wilja kannab ommal ajal,
ja kelle lehhed ei puddene, ja keif, mis temma wot-
tab tehha, lähhäb korda.

Agga nenda ep olle need, kes däläd, waid
nemmad on kui agganad, mis tuul laiale ajab.

Sepärrast ei woi däläd mitte kohtus seiista,
egga pattused õigaede koggodusfes.

Sest Jehowa tunneb õigede teed, agga däl-
latte tee lähhäb hukka.

4. Paulust.

Rahho sees tahhan ma uhtlase mahhõheita,
ja uinuda moggama, sest sinna Jehowa üksi sa-
dad, et ma woin julgeste ellada.

5. Paulust.

Sinna ep olle Jummal, kel hea meel on
dälusfest; kes pahha, se ei woi so jures asset olla.

Hullud ei jä so filma ette seiisma, sa wihtad
keif kes nurjatuma tõ ettemotwad.

Sa hukkad neid ärra, kes wallet rägivad,
Jehowa

Jehowa melest on se hirmus, kel werresü, ja kes kawat on

Agga rõõmsad olgo keif, kes so jure kippu-
wad. Sest sinna Jehowa, õnnietad sedda kes
õige, ühhe hea melega ehhitad sa tedda kui kulbiga.

8. Paulust.

Oh Jehowa meie Jõsand, mis aulinne on
so nimmi keikis ma ilmas, kes Sa omma jure au
pannud ülle taewaste.

Mis on inimenne et sa temma peäle mõt-
led? ja inimesse poeg, et sa tullel tedda kats-
ma? Sa olled tedda wähhemaks teinud kui in-
gld, agga [miski] wottad sa tedda au ja auustus-
sega kui Kroniga ehhitada. Sa olled tedda pan-
nud wallitsema omma kätte tõ ülle; keif olled sa
temma jalge alla pannud. Puddolojuksed ja
härjad keif puhhas, ja ka metsa lojuksed. Linnud
mis taewa al, ja kallad mis merres, mis merre
kohhad läbbi käiwad.

Oh Jehowa meie Jõsand, mis aulinne on
so nimmi keikis ma ilmas.

19. Paulust.

Taewad [need sured ma ilmad, mis meie tae-
was, kui tähhed näme] iuttustawad Jumjala au,
ja taewa lautus kulutab temma kätte tõõd.

[Jumjala lomadest ja teggudest woib in-
nimenne ärraarwada, kui suur, keige wägge-
wam, keige targem ja keigeheldem se Jummal on,
kes sedda keif nenda targaste ja kauniste on lo-
nud.]

Jehowa käsö öppetüs on ilma laitmatta ja jahhutab hinge, Jehowa tunnistus on tössine, ja teeb sedda rummalat targaks.

23. Paul.

Jehowa on mo karjane, ei mul posse ühtegi waia. More rohho made peäl lasseb ta mind maas seissta, ta sadab mind hingamisse wee jure. Ta jahhutab mo hinge, ta sadab mind õigusse jälgede peäle omma nimme pärrast.

Ka siis kui ma káin surma warjo orgus, ei karda ma kurja, sest et sinna moga olled; sinno kep ja so sau, needsammad trööstiwad mind. Headus ja heldus agaa peawad mind tagga aiama keige mo ello aja, ja ma jään Jehowa kotta kauaks aiaks.

24. Paulust.

Jehowa pärrast on se Ma ja selle täius, maailm, ja kes seäl peäl ellawad.

Kes lähhab ülles Jehowa mäe peäle, ja kes jääb seissta Ta pühha paiga peäle?

[Kes on Jummal meele pärrast ja saab õnsaks?]

Kelle káed ilmašita, ja kelle südda puhhas, kelle hing tühja ei himmušta, egga pettisel wišil ei wannu.

Se peab õinne sama Jehowa káest, ja õigust, omma õnnistusse Jummal káest.

25. Paulust.

Mo Jummal! sinno peäle lodan ma, árra lasse mind mitte hábbi šisse sata.

Ei sa ka mitte hábbisse ei üšaki neist, kes šind otawad; hábbisse šawad need, kes ilma aego pettust tewad.

Jehowa anna mulle teada ommad teed, õppeta mind omma tee raad.

Sada mind kaima ommas tões ja õppeta mind, sest sinna olled mo õnnistusse Jummal, sind ma otan keige se päwa.

Urta mõtle mitte mo nore ea pattude peäle, egga mo ülleastmiste peäle; omma heldusse järrele mõtle sinna mo peäle, omma headusse pärrast, oh Jehowa!

Wata mo willetsust ja mo waewa, ja anna andeks keik mo pattud.

Üks ilmalaitmatta ja õiglane meel hoidko mind.

32. Paulust.

Wägga õnnis on se, kelle ülleastminne on andeks antud, kelle pat on kinnikaetud.

Wägga õnnis on se innimenne, kellele Jehowa üllekohhut ei arwa süüks, ja kelle waimo sees ei olle kawwalust.

Kui ma patto kinnipiddasin, siis läksid mo luud kontid wannaks iggapäwa, minno oigamisse pärrast.

Sest so kässi olli raske mo peäl õõd ja päwad, mo toidusse rammo on ärrakuinud, otsego suise poua läbbi.

Omna patto andsin ma sülle teada, ja omma üllekohhut epolle ma kinnikatnud; ma ütlesin: ma tahhan isseennese peäle ommad ülleastmised tunnistada Jehowale; siis andsid sinna mo patto üllekohhut andeks.

Sa ütled: Ma tahhan sind targaks tehha, ja sind õppetada sedda teed, mis sa pead káima, ma tahhan sulle nou anda omma filmaga [sind juhhatades.]

Urge olge kui hobbone, kui hobbo-esel; need on moistmatta; nende suis on sulisfed ja waljad, neid taltfik's tehha, ei nemmad muido ei tulle so liggi.

Paljo wallo on sel, kes däl: agga kes Jehowa peäle lodab, saab rohkeste heldust.

33. Paulust.

Rõmustage ennast, teie õiged Jehowa sees, õiglastele on se kitus üks kaunis asfi.

Laulge Lemmal uut laulo. Gest Jehowa fanna on õige, ja keik temma tõ on tõssi-dussiks.

Lemmal armastab õigust ja kohhut, Ma on tãis Jehowa heldust.

Jehowa fanna lãbbi on taewad tehtud, ja temma su waimo lãbbi keik nende wãggi.

Keik Ma auustago Jehowat, keik kes Ma peäl ellawad, kartko temma eest.

Kui temma ütled, siis se sünnib; kui temma kãssib, siis se seisab walmis.

Jehowa nou jãab seisma iggaweste, Lemma süddame mõtted põlwest põlweni.

Jehowa watab taewast, ta nõaab keik innimeste lapsed. Kes nende süddamed walmistab õlleultsa, se moistab ärra keik nende teud.

Einno heldus, Jehowa! olgo meie peäl, nenda kui meie so päle lodame,

37. Paulust.

Loda Jehowa peäle ja te head, ella ommal maal, ja toida ennast usfoga. Ja Jehowa olgo armas so melest, siis annab ta sulle, mis so südda kutsus.

Wereta Jehowa peäle amma teed ja loda temma peäle; kül ta toimetab [kei' hästi.]

Olle wait Jehowa ees, ja ota tedda ikka.

Ärra wihhasta ennast selle pärrast, kelle te lorda lähhäb, eaga se mehhe pärrast, kes teeb kurjade noude järrel.

Seisa wihhast ja jätta sedda tullist wiwha mahha; ärra wihhasta ennast nenda, et sa kurja teed.

Se nattoke mis õigel on, se on parrem, kui mirme õaalatte suur warrandus.

Se kes õäl on, wottab laenuks, ja ei tasu jälle ärra: agga kes õige, se on armolinne ja annab.

Kui õige langeb, ei heideta tedda mitte ärra, temma ümberpörad, sest Jehowa toetab temma kät.

Ma ollen noor olnud, ollen ka wannaks saanud, agga ma polle mitte näinud, et se kes õige, on mahhajaetud, ja et temma suggu on leiba otfinud.

Lahku ärra kurjast ja te head, siis ellad sa iggaweste.

Hoia mis ilma laitmata, ja wata se peäle mis õige, selle mehhe wiimne järg on rahho.

39. Paulust.

Ma ollen möttelnud, ma tahhan omma ello wisid hoida patto teggemast omma kelega.

Jehowa anna mulle teäda mo ello otsa, ja mo päwade moõto, mis suggune se on, et ma tunnen, kui sant ma ollen.

Wata sa olled mo päwad pannud kāmla laiusseks, mo ello kord on, kui ei ühtegi sinno ees.

Kül iggaüks kōnnib otskui warjo sees, kül nemmad möllawad tühjalt: iggaüks panned kōkko, ja ei tea, kes sedda ärra korristab.

Ugga mis pean minna nüüd ootma, oh Jesand! mo lotus se on sinno peäle.

49. Paulust.

Ärra karda, [kaetse] kui kegi riikkaks saab, kui temma suggu au sureks saab.

Sest ta ei wotta ühtegi ennesega ommas surmas; ta au ei lähhä alla ta järrele.

51. Paulust.

Zummal, olle mulle armolinne omma helduße pärrast, kustuta mo ülleastmissed omma rohke hallastusse pärrast.

Sest minna tunnen ommad ülleastmissed, ja minno pat on minno ees allati.

Sinno, sinno wasto ükspäinis ollen ma patto teinud, ja sedda, mis so silma ees pahha, ollen ma teinud.

Panne ominad filmad mo pattube eest warjule, ja kustuta ärra keik mo üllekohhus.

Lo mulle, Jummal, üks puhhas südda, ja wenda mo sees kindla waimo.

Ärra heida mind mitte ärra omma palle eest, ja ärra wotta omma pühha Waimo mitte minnult ärra.

Anna mulle jälle omma õnnistusse rõmus-
tust, ja heamelelinne waim toetago mind.

Ma tahhan sinno wisid õppetada need ülle-
astujad, et pattused so pole põhrwad.

Oh Jummal! mo õnnistusse Jummal!
peästa mind ärra werreüüst; süs mo keel laulab
rõõmsaste so õigust.

Ohwrist ep olle sul hea meel, muido minna
annaksin neid.

Jummala melepärralised ohwrid on üks
rõhhtud waim; üht rõhhtud ja rusküks pek-
tud süddant, [mis omma patto õiete kahheties
ja sepärrast hirno tunneb,] ei laida sa mitte,
Jummal!

62. 63. Paulust.

Lootke temma [Jummala] peäle iggal ajal,
oh rahwas! Ballage wäija omma süddant tem-
ma ette. Jummal on meile warjo paigaks.

Jummal! sinna olled mo Jummal, ma tah-
han sind warra otsida.

Minna tulletan sind ennese mele ommas sän-
gis, mo wahhikordade aeges mõtlen ma sinno
peäle. Sest sa olled mulle abbiks olnud, ja so
tibade warjo al tahhan ma õiskada.

73. Paulust.

Jummal on siiski hea neile, kes puhtad on süddamest.

Agga minno jallad olleksid pea kõrwale läinud, kui ma dälätte rahho põlwe näggin, kes hulluste hooplisid. Agga õiged on monnikord hädas ja waesusess.

Sepärrast noudsin ma sebda ärramoista, agga se olli mo melest üks waiwalinne aäsi.

Senni kui ma pannin tähhele nende wimist otsa. Sinna panned neid tõeste libbeda peäle. Nemmad sawad otsa, nemmad lõpwad ärra sure hirmoga.

Otsakui ka-ub selle unnenäggo, kes ülesärkab, [nenda lähhab nende ajalik õn möda.]

Siiski ollen ma ikka so jures; [oh Jummal!] sa hakkad kinni mo parremast kääst.

Õmma nouga juhhatad sa mind, ja wottad mind wimaks auga wasto.

Kes on mulle taewas armsam kui sinna? kui ma sinno jures ollen, ei himmusta ma ühtegi siin Ma peäl.

Kui mo lihha ärralõppeb ja mo südda ka; siis olled Sa, Jummal, mo süddame kaljo, ja mo ossa iggawest. Mulle on se hea, Jummalala liggi olles.

90. Paulust.

Jesand! sa olled meile ello aäsemeks olnud põlwest põlweni,

Enne kui mäed sündsid, ja enne kui Ma ja ma ilm lodi, siis olled sinna Jummal iggawesest iggaweste.

Sinna teed et innimenne jälle põrmuks saab, ja ütled: tulge jälle innimesse lapsed.

Sest tuhhat aastad on sinno melest kui eilne pääw, mis möda läinud.

Meie aastade päwad, neid on seitsekümmend aastad, ja kui legi wägga tuggew on, siis on kahheksakümmend aastad; ja nende üllem aäsi on waewalinne ja willets: sest need sawad otsego äkkiselt ärranidetud, ja meie lähhäme lendes ärra.

Et meie woiksime ommad päwad üllesarwada, anna meile nenda teada, et meie tarkust süddamesse same.

Issandal meie Jummalal olgo lahke meel meie wasto, ja kinnitago meie kätte tööd meie jures.

102. Paulust.

Mo Jummal ärra korrista mind mitte ärra fest mo ea sees; sinno aastad festwad põlwest põlweni.

Sa olled jo wannast Male allust pannud, ja taewad on so kätte tö.

Nemmad lähhäwad hukka, agga sinna jääb seisma, ja keik sawad wannaks kui kuub: sa wotad neid muta kui rided, ja nemmad sawad muudetud. Agga sinna olled sesamma, ja so aastad ei lõppe ärra.

103. Paulust.

Mo hing! kida Jehowat, ja keif mis min-
no sees, temma pühha nimmi.

Mo hing! kida Jehowat, ja ärra unnušta
keif temma heateggemissi ärra.

Temma on se, kes keif so üllekohhut andeks
annab, kes ärraparrandab keif so wiggadussed.
Kes so ello lunnastab hukatussest, kes sind eh-
hitab heldusse ja hallastussega kui Kroniga.

104. Paulust.

Kida mo hing Jehowat. Jehowa mo Zum-
mal, sinna olled wägga suur, sure au ja auustus-
sega olled sa ennast kui ridega ehhitand.

Ta kattab ennast walgušsega, Ta la-utab
taewad kui tekki wälja.

Mäed tousewad kõrgekš, orgud on nende al.

Sinna sadad orgude seest hallikad wälja,
nemmad jooksewad mäggede wahhel.

Nemmad jootwad keif nietsalissest, mets-
eeslid aiawad omma janno ärra.

Linnud, mis taewa al, tewad nende äre
pešsa, oksade wahhel laulwad nemmad.

Ta kastab mäed onnast üllemit tubbadest,
sinno tehtud asjust saab sesinnane Ma kül.

Ta lasseb rohhto kaswada lojstel, ja or-
rakšid innimesse tarwidusseks, et Ta Ma seest lei-
ba wälja sadab. Et wiin waese innimesse süd-
dant romustab, ja leib waese innimesse süddant
kinnitab.

Ta

Ta on teinud ku seatud aeguks, päike teab omma lojainnemist.

Sa teed pimmedat, et õ saab, siis romawad wälja keik metsa ellajad. Touseh pääw, siis lähhawad nemmad omma teed, ja heitwad mahha omma pessasse.

Siis lähháb innimenne wälja omma tõ kalale, ja omma teggemist teggema õhtoni.

Kui sured on sinno teud, Jehowa! sinna olled neid keik targaste teinud. Ma on täis sinno pärrandusfi.

Siin on suur merri, ja lai keigelt poseit.

Säel on, mis likuwad, ja need on ilmaarwamatta, pissufeksed ja sured ellajad.

Keik need ootwad sind, et Sa nende roga annad ommal ajal. Annad Sa neile, siis nemmad korjawad kokko. Teed sa omma kät lahtri, siis sawad nende kõhhud täis heaga.

Panned Sa omma palle warjule, siis nemmad tundwad hirmo; korristad sa ärra nende waimo, siis heitwad nemmad hinge ja sawad jälle ommaks põrmuks.

Lapsed sa omma waimo wälja, [saab so wäggi teggewaks,] siis luakse neid, ja Sinna teed Ma näggo ueks.

Au olgo Jehowale iggaweste. Jehowa wottab ennast rõmustada omma teggude sees.

Ma tahhan Jehowale laulda, omma ello ajal, ja omma Jummalat kites laulda, kuni ma alles ellus ollen.

Olgo mo järrelemõtleminne temma melest armas. Minna tahhan Jehowa sees rõmustada. Lõpko pattused Ma peält ärra, ja däläd ärgo olgo ennam teps. Kida mo hing Jehowat. Halleluja.

III. Paulust.

Sured on Jehowa teud, kes neid tähhele panned, tunneb sest suurt rõmo. Temma on läkkitanud ärralunnastamist omma rahwale; Temma on käsknud omma Seädust iggaweste jäma

Jehowa kartus on tarkusse hakkatus: hea moistus on neil keikil, kes iggauhhe [Jummala kässo] järrele tewad.

II9. Paulust.

Wägga õnsad on need, kelle ello tee on ismalaitmatta, kes käiwad Jehowa kässo õppetusse järrele.

Need ei te kõwwerust, ja käiwad temma tebe peäl. Misga teeb üks noor innimenne omma teeradda selgekš? kui ta ennast peab sinno fanna järrele.

Se on mulle hea, et mind on allandatud, et ma so seädmissed õppin.

So su kässo õppetus on mulle kallim, kui mitto tuhhat kulla ehk hõbbe tükti.

Kui sinno fanna ep ollekš mo jahhutaminne olnud, siis ollekš minna ommas willetsuses hukka läinud.

So käskude läbbi teed sa mind targemaks, kui mo waenlasfed on, sest need on mo kä iggaweste. Sinno sanna on mo jallale lampiks, ja walgušfeks mo jalgte peäle [iggawesše ello pole.]

128. Paulust.

Wägga õnnis on igga mees, kes Jehowat kardab, kes temma teede peäle käib.

Kui sa omma kätte waewast sõõb, siis olled sa wägga õnnis, ja sul on hea põlli.

So naene on kui winapu, mis wilja kannab, so poiad on kui õlli pu wõšsud so laua ümber. Wata nenda õnnistakse wissiste se mees, kes Jehowat kardab.

139. Paulust.

Jehowa sa kužad mind läbbi, ja tunned mind.

Sinna tead mo maggamist ja ülleštousmist; sinna moistad mo mõtred kaugelt ärra.

Sa pirad mo käimisse ja mo maas ollemisse ümber, ja olled keik mo teed õppind läbbikatsuma.

Kui ep olle weel sannage mo kele peäl, wata siis tead sinna Jehowa sedda keik ärra.

Talka ja eest olled sa wägga liggi mo ümber, ja panned omma kät mo peäle.

Kuhho pean ma minnema sinno waimo eest? ja kuhho pean ma põggenema so palle eest? Kui ma astuksin taewa, siis olled sinna seäl; kui ma

peaksin asjet reggema süggawusfes Ma al, wata siis olled sinna seal.

Kui ma wottaksin koido tiwad, ja ellaksin wiimes merre otsas; siis sealgi so käsfi mind juh, hataks, ja sinno parrem käsfi peaks mind kinni.

Ja kui ma wottaksin ütelda: onmeti woib pimmedus mind katta: siis õ on walgus minno ümber. Ei te ka pimmedus sinno ees õõd pimmedaks, ja õ teeb walget kui pääw.

Sest sinno ka on mo nerud, sa olled mind katnud mo emma ihhus.

Ma tännan sind sepärrast, et ma ni immelikult ollen tehtud, et ehmatuõ peale tulles; immelikud on sinno teud, ja mo hing teab sedda hästi kül.

So filmad on mo ihho näinud, kui ta segane alles olli, ja so ramato sees olled sa mo päwad kirjotanud.

Kui kallid on sepärrast mo melest sinno mõtted, ob Jummal! kui wägga suur on nende arro?

Kui ma peaksin neid üllesarwama, siis on neid ennam kui liwa: Kui ma üllesärkan, siis ollen ma alles sinno jures.

Oh Jummal kiusa mind läbbi, ja wotta tunda mo süddant; katsu mind läbbi, ja wotta tunda mo mõtted.

Ja wata, kas walle te on minno sees, ja juhata mind iggawesse [õnnistusse] te peäl, [et ma nenda ellan, et mul ep olle tarwis sedda iggaweste kahhetseda.]

141. Peatükkist.

Jehowa panne wahti mo su ette, panne hoidjat sinna jure, mis mo uledest tulleb.

Ärra lasse mo süddant mitte kurja asjade pole kallada, et ma teeksin dälad teud nende mees- tega, kes nurjatuma tö tewad, et minna ei sö nende majussest.

143. Paulust.

Peästa mind Jehowa! mo waenlastest, sin- nule rägin ma sallaja omma hädda.

Öppetä mind teggema, sinno mele pärrast, fest sa olled mo Jummal.

Sinno hea Waim iuhhatago mind tassase [õige õnnistusse] tee peäle.

* * *

Runninga Salomoni,

Öppetusse sannadest.

1. Peatükkist.

Kes tark, se wõttab kuulda, ja kes mõistab, se saab targa nou kätte. Meletumad ei panne tarkust ja õppetust mikski.

Kule, mo poeg! omma isä õppetust, ja ärra jätta mitte mahha omma emmä kässo õppe- tust.

Sest need on sinno Peas üks armo ehte, ja feed so kurgu ümber.

Mo poeg! kui pattused sind arotawatad; siis ärra wotta nende nou. Sest nende jallad jookswad kurja [ja hukatusse] pole.

3. Peatükki st.

Mo poeg! ärra unnusta mo kässo öppetust ärra, ja so südda piddago mo kässub meles.

Sest need liisawad sulle päwade pitkendamist, ja ello aastad ja rahho. Siis pead sa leidma armo Jumjala ja innimesse melest.

Loda Jehowa peäle keigest ommast süddamest, ja ärra toeta ennast mitte omma ennese moistukse peäle.

Keige omma tede peäle öppi Sedda tundma, [sinna nääd ja kuled keiki pididi Jumjala lomad, kes nende lojat woitwad so mele tulletada,] siis teeb temma so tee raad õigeks.

Ärra olle ennese melest tark, karda Jehowat, ja lahku kurjast ärra.

Ärra põlga, mo poeg, Jehowa karristust, ja ärra tüddi mitte ärra temma nomimisest.

Sest kedda Jehowa armastab, sedda nomib Sa, ja Temmal on temmast hea meel, kui isjal ommast potast.

Wägga õnnis on se innimenne, kes tarkust leiab, ja se innimenne, kes moistust kätte saab.

Siis woid sa omma teed kãia julgeste, et sa omma jalga ei touka,

Kui sa mahhabeidad, ei sinna siis wãrrise; waid sinna maggad, ja so uuni on magguis.

Ei sa karda äkkist hirmo, egga, vätaate är-
rahäw witamist, kui se tulleb.

Seit Jehowa wottab olla sinno lotusfega,
ja hoiab so jalga, et se paelasse ei sa.

Ärra kela head mitte neile, kellel se tarwis
on, kui sinno ká joud on, head tehha.

Ärra ütle mitte omma liggimesse: minne,
ja tulle jälle, homme ma tahhan anda, ja omme-
ti on se nüüd so ká, [et sa woid anda.]

Ärra pea kurja nouud so liggimesse wasto,
kui ta sinno jures julgeste ellab.

Ärra riidle ühhegi inimessfega ilma aego,
kui ta sulle kurja ei teinud.

Targad sawad au pärrisossaks; agga igga
halp saab häbbi naero kätte.

6. Peatükki st.

Ärra anna ennese silma [liaste] maggama,
egga omma silma lauaid [wägga poljo] tukkuda.

Minne sippelka jure, sinna laisk! wata tem-
ma wisid, ja sa targaks.

Et temmal kül polle pealikkut, egga üllewaat-
jat, egga wallitsejat: siiski walmistab ta omma
leiba suil, ja korjab kokko omma toidust leikusse
aial. Kui kaua olled sa maas, sinna laisk! mil-
tal tahhad sa üllestousta ommast maggamisest?

Tahhad sa weel nattuke maggada, nattuke
tukkuda, nattuke maas seista käd kous: Siis
tulleb waesus so kätte, kui jalla mees, ja so tüh-
hi, kui libiga mees.

Need kuus asjad wihtab Jehowa, kül seitsemes on hirmus temma hingele:

Sureliised silmad, walsk keel, käd mis wagga werd ärrawallawad, südda mis nurjatomad mötted mötleb, jallad mis tötwad jookšma kurja pole, üks walle runnistus mees, kes wallet wälja aiab; ja kes rido töstab wendade wahhele.

Ärra himmusta wdärat naest. Sest hora naese läbbi tulles leiba pällokest kerjada, ja abbiellorikia naene püab kallist hinge wörgusse sada.

Kas woib legi tuld omma poue wotta, et temma rided ärra ei põlle? Kas legi ellawatte sütte peäl woib kääia, et temma jallad ei peaks kõrwema?

Nenda on se, kes omma liggimesse naese jure lähhäb; ükski ei jä ilma süta, kes temmasse putub.

Kes teise naesega abbiello rikkub, sell ep olle meest peas; kes omma hinge tahhab ärrarikkuda, se teeb sedda.

Ta leiab nuhtlust, ja häbbi naero, ja temma teotus ei sa kautud.

8. 10. Peatükki st.

Jummala kartus on, kurja wihtama.

Körkust ja uhkust ja pahhad wišid, ja pöratse ju wihtkan minna.

Olled sa tark, siis olled ennesele tark; agga olled sa pillja, siis kannad sa üksi sedda.

Üks tark poeg rõmustab isä, agga halp poeg on omma emmale mele härmiks.

Däalus.

Daluése warrandusjed ei sada kasso.

Kehwaks lähhab se, kes pettisel wiisl tööb teeb; agga kermede kassi teeb rikfaks.

Se on tark, kes suil kokko korjab; agga kes leikusse aial raskes unnes, se saab waesusse ja häbbi sisse.

Selle mällestus, kes õige on, jääb õnnis-
tamisfeks; agga dälatte nimmi mädaneb ärra.

Kes täieste waggas ellus käib, se käib jul-
geste, agga kes kõwwerust teeb omma tede peäl,
sedda tunnukse ärra.

Kus paljo sanno on, seal ei löppe ülleast-
minne; agga kes omma uled kelab [kurja ja tüh-
ja] räkimašt, se on moistlik.

Jehowa õnnistamine teeb rikfaks, ja Ta
ei panne wallo sinna jure.

Jehowa kartus annab ello päiwil jätko, ag-
ga dälatte aastad lühhendakse.

II. 12. Peatükkišt.

Pettised wae-kausid on üks hirmus asši Je-
howa melest; agga terwe lööd on temma me-
le pärrast.

Kes kelekandmisse peäl õppind, se ilmutab
sallaja nou; agga kes ustawa waimoga on, se
kattab sedda asja finni.

Kui legi woära eest käemehheks heidab, siis
tulleb diete pahha luggu.

Üks õige teab omma lojusse waewa, agga
dälatte südda on hallastamatta [omma lojusse
wasto.]

Kes omma maad harrib, se saab leiba k ul;
agga kes tühjad asjad takka aiab, sel ep olle meelt
peas.

Monni on, kes suust w lisa ajab, kui peak s
m d gaga pistma, agga targade keel sabab ohto.

Pettus on nende s iddames, kes kuria nou
pidawad; agga neile, kes rahhuk s nou and-
wad, on r dm.

13. Peatükkist.

Laisa hing iggatses k ul, ja ei sa  hsteigi; ag-
ga kermede hing wottab rammo.

Monni on rikkas, ja temmal ep olle mingi-
suggust, [kui temma ep olle sega rahhul, ja ei toh-
hi sedda prugida;] teine on waene ja temmal on
warra k ul [kui ta sellega rahhul on, mis tem-
mal on.]

Kes targadega  mberk ib, se saab targak s,
agga kes halpide seltsi heidab, sellel tulles pahha
luggu.

Kes omma witsa ei prugi, se wihtab omma
poia; agga kes tedda armastab, se wottab ted-
da aegsaste karristada.

14. Peatükkist.

Tark naene ehhitab omma koia  lles; agga
meleto naene k ssub sedda omma k ttega mahha.

Kes pitka melega, sel on suur moistus; ag-
ga kes äkki melega on, se t st b meletuma wiisi
l rgesse.

Warrandatud südda on innimesse ello; agga kadedus on mädda lufontide sees.

Kes alwale liga teeb, se laimab temma teggia, agga kes waeste peäle armo heidab, se auustab tedda.

Kes õal, liikkatakse ärra temma õnnetusse sisse; agga õigel on warjopait ka ommas surmas.

Õigus tõstab rahwast kõrgeks; agga pat on rahwale tiggedaks asjaks [hukkatusseks.]

15. Peatükki st.

Tõssane kohtminne pörab tullisse wiha tagasi; agga libbe sanna kihhutam wiha.

Uuhe willetta [kurwalisse melega innimesse] päwad on keik pahhad; agga hea meel on kui jõud, mis allati on. Piisut on parrem, Jehowa kartuskes, [kui se õigel wisil sadetud ning tanno-ga ja rõmoga prukitakse,] kui suur warrandus ja kárrin seäl jures.

Parrem on üks keet kapstast, kus armas-tus jures, kui nuumharg, kus wihtamine jures.

16. Peatükki st.

Piisut õigussega on parrem, kui paljo wose üllekohtoga.

Innimesse südda mõtleb omma tee peäl, agga Jehowa kinnitab temma sammud.

Kõrkus tulleb enne kui mahharõhhutakse, ja enne kui kegi kommistab, on ta isse ennast täis.

Pitka melega innimenne on parrem, kui se

Kes wägget; ja kes omma wiha mele, [ja mu kuriade himmude] ülle wallitseb, on parrem, kui se kes linna kätte saab.

19. Peatükkist.

Se kehwa, kes ommas waggaduseses ellab, on parrem, kui se, kes omma uledega pörane ja isse halp on.

Ei se pollege hea kui hingel ep olle moistust, ja nobbedatte jalgega innimenne, [kes mõtlematta teeb] eksib ärra.

Kes kehwa peäle armo heidab, se laenab Jehowale, ja se tasub temma kätte mis ta head on teinud.

Kes isä raisko sadab, kes emma sadab ärra põggenema, se on üks poeg, kes häbbi teeb ja naero.

20. Peatükkist.

Wiin teeb pilkama, kange joma aeg, teeb mõllama, sepärrast iggamees, kes seal sees eksib, ei sa targaiks.

Laike ei künna maad külma pärrast, agga leikusse ajal otsib ta middage, ja et sa ühtegi.

Kes õige, se ellab ommas täies waggaduseses; ta lapsed on pärrast tedda wägga õnsad, [hest et nemmad heast isfäst head õppiwad ja heaks sawad, mispärrast nende käsfi ka hästi käib.]

Waggus on monnele leib, mis walskussega sadud; agga pärrast jääb temma su täis somme-raid.

21. Peatükkiſt.

Igga mehhe wiis on temma melest õige, agga Jehowa armab süddameſt ärra, [kaſ nemmad tõeſte head ehk kurjad on.]

Teggema miſ õige ja kohhuſ on, ſe on ülem Jehowa meleſt, kui ohwer.

Kes omma kõrwa kinnisullab alwa innimeſ, ſe kiſſendamisse eest, ſesamma peab ka kiſſendama [kui temmal ka hädda on] ja ei mitte sama kuuldud.

Sedda teggema miſ kohhuſ, on rõõm ſellele kes õige; agga ehmatuſjeſ on ſe neile, kes nurjatuma tõõd tewad.

Laiſſ ſurreb omma iggatsemiſſe ülle, ſeſt temma käd ei wiitſi tõõd tehha.

22. Peatükkiſt.

Auſ nimmi on kallim, kui suur rikkuſ; ja arm on kallim, kui hõbbe ja kuld.

Rikkas ja waene tullewad teine teiſe waſto: neid leiſ on Jehowa teinud.

Oppeta omma laſt, nenda kui temmale ſünib, ſiis ei lahku temma ka mitte ſeſt ärra, kui ta wannakſ ſaab.

Kes kõwweruſt külwab, ſe leiſab willetſuſt, ja omma enneſe hirmsa wiſha wiſa läbbi lõppeb ta ärra. [Temma üllekohhuſ ſadab temmale kaſjo ja nuhtluſt.]

23. Peatükkiſt.

Ärra aia mitte wanna raia ülle, ja ärra tul-
le

le mitte waeste laste pöldude peäle [neid ihhaldas des.

Urta hoiä mitte poisi karristamist taagasti, [kui ta sanna kuulmatta on ehk waltetab ;] kui sa tedda witsaga peksad, ei ta sest surre.

Sa peksad tedda kü witsaga, agga küssud temma hinge pörgo seest ärra.

Urta olle nende seas, kes wina lakkuwad, ja lihha sües prassiwad ennese himmo pärrast.

Sest lakkuja ja prassia saab waeseks, ja tukkuminne teeb, et peab ride hilibud selga pannema.

Anna mo poeg! [ütles tarkus] omma südat mulle, ja so meel hoidko minno wisid.

Kellel on oi oi! kellel woi woi! kellel paljo rido? kel kaebdus? kel hawad ilmaasjata? Kellel sinnised silmad? Neil on, kes aega witawad wina jure, kes tullewad pohjani ärrajoma seggatud wina.

Ta lähhäb otse kohhe süsse, agga wimaksta hammustab, kui maddo.

So silmad waatwad süs woära naeste järrele, ja so südda rägib pöratsed asjad.

Ja sinna olled kui se, kes kess merre peäl maggab, ja kes pele pu ladwas maggab.

24. Peatükkiist.

Siaq innimenne langes kü wähhest, [kessib nõdrussest ehk foggematta,] agga ta touseb jälle ülles, [kähhetseb ja parrandab ennast jälle,] agga balad kummistawad ja sawad õnnetuse süsse.

Urta

Ärra rõmusta mitte, kui so waenlane mah-
halangeb, ja ärgo olgo so südda wägga rõmus,
kui ta kormmistab.

Ärra ütle mitte: nenda kui teine mulle on
[kurja] teinud, nenda ma tahhan temmale jälle
tehha, ma tahhan mehhe kätte tassuda temmatööd
möda.

Ma läksin laisa mehhe põllust möda, ja wa-
ta, seal ollid ülleüldes ohhakad tounnud, nõgge-
sed ollid sedda katnud, ja aed olli mahhakistud.

Ma waatsin ja wotsin sest õppetust.

26. Peatükkist.

Nenda kui lind lähhäb hulkuma, ja kui pä-
soke ärralennab, nenda ei tulle ilmaaego ärra-
wanduminne ei ühhegi külge.

Ärra wasta halbile mitte ta meletuma wisi
järele, et sinna ka temma sarnatsel's ei ja.

Nääd sa meest, kes enne se melest tark on,
siis on ennam lotust halbist, kui temmast.

27. Peatükkist.

Ärra kiitle homjest päwast, sest sinna ei tea
mitte mis se päaw sadab.

Kiitko sind teine, agga mitte so omma su,
üks woaras, agga mitte so ennese uled.

Õtsego lind, kes ommast pessast lähhäb
hulkuma, nenda on se mees, kes ommast paigast
ärralähhäb hulkuma.

Omma sõbra ja omma isä sõbra ärra jätta
mitte

mitte mahha; naber kes liggi, on parrem kui wend kes emal.

28. Peatükkiſt.

Däl innimenne pöggeneb, ja ep olle tagga-
aiajat; [ſeſt et temma ſüddame tunniſtus tedda
hirmutab;] agga kes õige, ſe on julge kui noor
loukoer.

Kes omma kõrwa ärrapõrab, käſſo õppe-
tuſt kuulmaſt, ſelle palwege on hirmuſ aſſi.

Kes omma ülleaſtmisſed kinnikattab, ei läh-
hå ſe temmale korda; agga kes tunniſtab ja mah-
hajättab, ſelle peäle hallaſtaſſe.

29. Peatükkiſt.

Wiſhane innimenne ſihhotab rido, ja kes
tulliſt wiſha täis, ſe aſtub paljo üle käſſo.

Innimeſſe ſuruſtus allandab tedda; agga
ſe ſaab au kätte, kes wainuſ allandiſ on.

Kes wargaga jaggab, wiſkab omma hinge.

30. Peatükkiſt.

Kaks aſja ma pallun ſinno käeſt. Jõſand, är-
ra kela neid mulle mitte, ennego ma ſurren.

Tühja ja walle kõnne, ſada kauaele muſt
ärre: waefuſt ja rikkuſt ärre anna mulle mitte;
ſõda agga mind leiwaaga, miſ mo õſaks ſeätud.

Et ma ſind wahheſt ärre ei ſalga, ja mõtlen:
kes on Jehowa? [et ma kadduwa warranduſſe
pärreſt Jummalat ei unnuſta.] ja et ma ei war-
raſta, kui ma kehwaſ ſaakſin, ja omma Jum-
mala

maia nimmese kurgaste ei putu, [Zummalat är-
ra põlgades.]

Sedda silma, mis isä irwitab, ja ei tahha
emma sanna kuulda, peavad kaarnad jõe äres
välja nofkima, ja kofka poid sedda ärrasõma.

[Kes lapsel põlves ei õppi wannematte san-
na kuulma, saab wimati üllematte kofhto sundi-
misse alla, et tedda hukkatakse.]

31. Peatükki.

Te omma suud lahti selle ees, kes keletõ, ja
keikide nende kofhto-asja eest, kes on kaddumas.

Wahwas naene on paljo ennam wäärt kui
perlid. Emma mehhe südda lodab ta peäle.

Ta otõib willo ja linno, ja teeb tööd omma
kättega heal mehel.

Ta touseb ülles, kui alles õ on, ja annab
omma perrele roga, ja seätud oesa omma ümmar-
dajatele.

Ta teeb omma kät laiale lahti willetsale, ja
pakkub omma käd waestele.

Ei ta karda lund omma perre pärrast, sest
keigel ta perrel on kahhefordsed ridet selgäs.

Ta wahhib keik kofhad ommas maias ärra,
ja ei sõ laiskusse leiba.

Kahke wiis on pettus, ja illo on tühhine; üks
naeste rahwas, kes Jehowat kardab, sedda peab
kiitma. [ja abbielluks ärrawallitsema.]

* * *

Salomoni foggija ramatust.

Minna ütlen, et ep olle parrem aasi, kui et innimenne rõmus ja rahhul on, omma tõ jures.

[Ja se on üks Jummal heldus ja hea jaggo, et Tainnimestel on seadnud tõõd tehha. Kui iggawaks jääks se aeg, kui meil ei olleks ühtegi teggemist? Kui innimenne omma tõõd teeb, sest et Jummal sedda käsknud, ning se nouga, et ta isseennesele ja teistele tahhab head tehha; siis on ka temma ajalik tõ üks Jummal meelepäraline Jummal tenistus. Paljo patto ja kurja eest saame ka tõ läbbi hoitud, kuhho sisse laisad langewad.]

Heal päwal olgo sul hea meel, ja kurjal päwal ja watama. [Eoda ja ota et parremaks saab.] Jummal on sedda teise kõrwa teinud.

Urra arwa ennast liaks õige ollewad, ja ärä arwa ennast liaks targaks; miispärrast tahhad sa ennast hukkasata.

Wata sedda ükspäinis ollen ma leidnud, et Jummal innimest on lonud õiglaseks; agga nemmad isse otsiwad paljo kurje ärramõtlemissi.

Mõttele omma loia peäle omma nore mehhe põlwes, enne kui weel ep olle tulnud need kurjad päwad, ja need aastad liggi ei sanud, kui sa ütled: Need ei olle mo mele pärrast, [haigusse ja wannadusse päwad.]

Kuulgem keik, mis sellesinnatse fanna otsus on:

on: Karda Jummalat, ja pea temma käsud, sest se on igga innimesse' kohhus.

Sest Jummal wiib keik, mis tehtud, kohto ette, ka keik, mis sallaja, olgo se hea ehk kurri.

* * *

Prohwetide ramatudest.

Prohwetid ollid oppetajad, kes Jummalast läkitud Israeli rahwa jure, Jummalat tahmist neile kuulutama, neid nende pattude pärrast nomima, ja meeleparrandamisseks maenitsema, ka tulleswad asjad ennekuulutama. Nemmad ellasid ja kirjotasid neid ramatud, Israeli ja Juda rahwa Kuningatte aial, nende nellisadda aastade sees, mis Daweti ja Salomoni aial, Israeli ja Juda Kuningrikide ärrarikmisses sadik, möda läksid, kenne otsas Assiria ja Pabeli Kuningad, rahwast Pabeli wangi põlwe wisid, mis sees nemmad seitse kummend aastat jäid, ning pärrast Esra ja Neemia juhhatamise al, muist omma Male taggasi tullid, pool tuhhat aastat enne Kristusse tullemist.

Prohweti Jesaia Ramatust.

I. Peatükist.

Kuulge taewad, ja Ma! panne tähhele, sest Jehowa räägib: ma ollen lapsi kaewatanud ja sureks tõstnud; agga nemmad on mo wasto ülleastunud.

Härg tunneb omma perremehhe, ja esel omma Is'anda söime; Israel ei tunne mind mitte, mo rahwas ei wotta mitte moista,

Kui teie ommad käed wälja lautate, hoian ma ommad silmad teie eest warjul; kui teie ka mitto palwed loete, ei kule ma mitte: teie käed on täis werresüüd.

Peške ennast, puhhastage ennast, saatke ommad kurjad teud mo silma eest ärra, seiske kurja teggemast. Spigige head teggema; noudke mis kohhus, saatke ülleannetumad dige tele, moistke kohhut waeste lastele, selletage leske naeste asjad ärra.

Et tulge siis, ja selletagem ommad asjad isse keskes, ütleb Jehowa: kui teie pattud on kui elle-punnased rided, siiski peawad nemmad ni walgeks sama kui lummi: kui nemmad punnased on, kui werre karwa rie, peawad nemmad ommeri walge willa sarnatseks sama.

Kui teie tahhate ja wottate sanna kuulda, siis peate selle Ma headusest süa sama.

Agga kui teie tõrkute ja pannete wasto, siis peab teid moõgaga ärralõppetadama.

3. Peatükki.

Üttelge digele, et temmal hea põlli tulles; sest nemmad peawad omma teggude kasso kätte sama.

Hädäda dälale ja kurjale, sest temma kätte peab täsfutama sedda möda, kui ta wäärt on.

5. Peatükki.

Hädäda neile kes kodda koia kõrwa ennese pole kiskunud, ja põldo põllo kõrwa ennestele saatwad,

wad, künni ep olle ennam maad, et teie üksi seäl maal piddite sama ellada.

Hädä neile, kes kurja heaks, ja head kurjaks hüüdwad; kes pannewad pimmedust walguseks, ja walgust pimmeduseks, kes pannewad wiha maggusaks, ja maggusat wihaaks.

Hädä neile, kes enneste melest targad, ja enneste arwates moistlikkud on.

Hädä neile, kes wäggewad mehhed on, wina joma, ja wahwad mehhed, kanger joma-
aega hästi seggama. Kes däladele digust moistwad mele hea pärrast, ja saatwad digede digust nende käest ärra.

33. Peatükki.

Kes diguses käib, ja rägit diged asjad; kes põlgab kasso mis liateggemisest tulleb, kes omma käed puistab, et nemmad melehead finni ei pea; kes omma kõrwa finnisulgeb et ta werressü nou ei kule, ja panneb ommad silmad finni, et ta rõmoga kurja ei nä.

Se peab üllewel kõrgeß ellama, temma leib antakse temmal, temma wessi on temmal wisiste.

40. Peatükki.

Kes on Jehowa waimo juhhatanud, ja kes woib kui nouandja temmale middagi teäda anda?

Kellega on ta nou piddanud, et se temmale pididi moistust andma, ja tedda õppetada sedda teeradda, mis kohhus on?

Tõstke ommad silmad ülles kõrgesse, ja wa-
dage kes on neid (ma ilmad, mis kui tähhed näit-
wad,) Ionud, ja sadab nende sõawägge (hulga)
wälja arro pärrast?

Ta kutsus neid keif nimme pärrast: Temma
jou ja tuggewa rammo pärrast ei olle ühteainust
wata.

Eks sa ei tea? eks sa olle kuulnud? igga-
wenne Jummal Jehowa ei wässi egga tüddi är-
ra, temma moistus on ilma arwamatta.

Temma annab sellel, kes wässinud, rammo,
ja joutumille annab Ta paljo joudo.

Kes Jehowat ootwad, need sawad ue ram-
mo, ja lähhawad ülles tibadega, kui kottad: nem-
mad jookswad ja ei tüddi mitte ärra. Nemmad
käiwad, (õigusse tee peäl, ja ei wässi mitte ärra.

51. Peatükkiist.

Kes sa olled et sa innimesed kardad, kes
surrewad, ja innimesse lapsed, kes heina sarnat-
seks sawad?

Ta sa unnustad ärra Jehowat, kes sind tei-
nud, kes taewad on laiale wännitanud, ja maad
kindlaste rajanud.

53. Peatükkiist.

(Enne kulutaminne Jesusse kannatamisest, sur-
mast ja üllestousmisest.)

Tõeste meie haigusjed on temma ennese peä-
le wotnud, ja keif meie wallo kannud.

Temma on meie ülleastmiste pärrast hawa-
tud,

tud, ja keif meie üllekohto pärrast ärrarõhhutud: se karristus olli temma peäl, et meis pididi rahho ollema, ja temma muhkude läbbi on meile terwis tulnud.

Meie keif ekssime kui lambad, meie waatstme iggaüks omma tee peäle: agga Jehowa on meie keikide üllekohhut lasknud temma peäle tulla.

Patto wõlg on takkaaerud temma käest, ja tedda on waewatud; agga ta polle mitte omma suud lahtiteinud: kui tal, mis wiakse ärratappa, ja kui lammas, mis suud kinnipeab omma niitjatte ees, nenda ei olle ta mitte omma suud lahtiteinud. Ahhastussest ja kohto alt on ta ärrawoetud, ja kes woib temma ello ea ülles räkida?

Se õige teeb paljo õigeks, se läbbi et nemmad tedda tundwad, sest temma kannab keif nende üllekohhut, ja nende ülleastujatte eest on ta palwet teinud.

55. Peatükki st.

Tulge (ello ja õnnistusse) wee jure keif, kenne janno on. Kuulge, et teie hing woiks ellada.

Moudke Jehowat, et tedda woib leida; hüüdke tedda appi, et temma liggi on.

Säl jätke ommad wiisid mahha, ja kes nure jato, ommad mõtted, ja pöörge Jehowa pole; siis hallastab Ta temma peäle, ja meie Jummal pole, sest Ta annab wägga paljo andeks.

Sest minno mõtted ep olle, kui teie mõtted egga minno teed teie teed, ütleb Jehowa.

Sest otsekui taewad kõrgemad on kui Ma, nenda on minno teed kõrgemad kui teie teed, ja minno mõtted kõrgemad, kui teie mõtted.

Sest otsekui wihtm ja lummi taewast mahhatulleb, ja ei lähhä mitte senna taggasi, waid kas tab sedda maad, ja siggitab sedda, ja teeb et se kaswatab, ja annab semet küiwjale ja leiba sellel, kes sööb:

Nenda peab mo sanna ollema, mis mo suust wälja lähhäb; ei se pea tühjalt mo jure taggasi tulles, waid teggema, mis mo melepärrast on, ja korda saatma, mispärrast ma sedda ollen lätkitanud.

57. Peatükkiist.

Kes õige se kaub ärra, ja ükski ei panne sedda süddamesse, ja waggad mehhed korristakse ärra nenda et ükski sedda ei moista: sest sedda õiget korristakse õnnetusse eest ärra.

Ta lähhäb rahhoga; nemmad hingawad (haudas kui) omma wõdide sees, iggaüks kes otsekõhhe Jummal ees ellab.

Agga õalad on kui merri, mis tulest aetasse: sest se ei woi wait seista, waid temma wessfi atab wälja kõnna ja mudda. Õalattel ep olle ühlegi rahho, ütleb mo Jummal.

58. Peatükkiist.

Et se olle paastminne, [ehk õige Jummal melepärraline Jummal teenistus,] mis minna wallit

wallitsen? Peästa lahti öäla tö sölməd, te lahti ikke juttad, ja lasse lahti, kes on ärrarõhhutud.

Eks se olle paastminne, kui sa omma leiba murrad näljatsele, ja wiid omma kotta need willetsad, kes pelgus on: kui sa nääd, kes allasti on, ja kattad tedda, ja kui sa ennast kõrwale ei hõia omma liggimeesse eest. Siis hüäd [pallud] sa, ja Jehowa kuleb.

59. Peatükki st.

Wata Jehowa käsä ei olle lühhikeseks läinud, et ta ei jouaks ärrapeästa, ja temma kõrw ei olle raskeks sanud, et ta ei jouaks kuulda.

Waid teie suur üllekohhus teeb lahhutust, teie ja teie Jummalä wahhel, ja teie pattud petwad temma palle teie eest ärra, et ta ei wotta kuulda.

Sest teie käed on rojastud werrega ja teie sõrmed üllekohtoga: teie uled rägiwad walskust, teie keel kõnneleb kõwwerust.

Tygauks lodab tühjä peäle, ja rägiw, mis ei sünni.

Nemmad on käima peäl waewaga, ja kandwad nurjatunud tööd ilma.

* * *

Prohwetä Jeremia Namatust.

5. Peatükki st.

Eks teie mind ei tahha karta, ütseb Jehowa?

Ugga sel rahwal on kangekaelne ja wasto-
panneja südda; nemmad on ärratagganend ja är-
raläinud, ja ei ütle ommas süddames: Et kart-
kem Jehowat omma Jummalat, kes annab wi-
hma, warratse ja hillise wihma ommal aial, kes
meile hoiab need näddalad, mis on seätud leikus-
feks.

Teie üllekohto wiisid pöörwad need asjad är-
ra, ja teie pattud keelwad sedda head teist ärra.

9. Peatükkist.

Ärgo kitelgo tark ommast tarkuüfests, ja är-
go kitelgo wägger mees ommast wäest, ärgo ki-
telgo rikkas ommast rikkuüfests.

Waid kes tahhab kitleda, se kitelgo sest, et
ta targa melega on, ja mind tunneb, et minna
ollen Jehowa, kes head teeb, ja mis kohhus ja di-
ge on Ma peäl: sest need asjad on mo mele pär-
rast, ütleb Jehowa.

10. Peatükkist.

Nenda ütleb Jehowa: ärge öppige mitte
pagganatte wiis, ja ärge ehmatage mitte taewa
tähtede eest ärra, sest pagganad, [kes tõsüst Jum-
malat ei tunne,] ehmatawad nende eest ärra.

17. Peatükkist.

Südda on kawwalam petma, kui mingisug-
gune mu asfi, ja temma on koggone hukkas; kes
woib sedda ärratunda?

Minna Jehowa urin süddamed läbbi, et ma annan igganehhele temma tede järrel, temma teggude Easfo järrele.

Ze mind terweks, Jehowa, siis saan ma terweks; sada mulle abbi, siis saan ma abbi; sest sinna olled mo kitus.

22. Peatükki st.

Hädä sellele, kes ehhitab omma kōdda, ei mitte diguſſega, ja omma peälmiſed toad üllekohtoga, kes omma liggimeſt sunnib tenima ilma, ja ei anna temmale mitte temma tō palka.

23. Peatükki st.

Kas minna ollen Jummal liggideit? ütleb Jehowa, ja ei mitte ka Jummal kaugelt?

Kas kegi woib warjule minna warjopaiſuſſe, et minna ei peaks tedda näggema? ütleb Jehowa. Eks minna täida taewad ja maad, ütleb Jehowa.

* * *

Jeremia Nutto laulus.

Jehowa suur heldus on se, et meie ep olle otſa ſanud, et temma hallaſtuſſed ep olle ärralōpnud. Nemma on ued igga hommiko, ſo tōſſidus on suur.

Jehowa on mo jaggo, ütleb minno hing; ſepärraſt tahhan ma temma peäle lota.

Se on hea et innimenne otab, ja wait on, Jehowa ärrapeästmissä järrel otes.

Hea on mehhele, kui ta ikket ommas nores eas kannab, [waewa näab.]

Se Jösand ei heida mitte iggaweste ärra. Waid kui ta saab kurwastand, siis hallastab temma ka omma sure heldussejärrele.

Sest ta ei waewa ommasi süddamest, kui ta innimesse lapsed kurwaastab.

Mikspärrast nurriseb siis üks ellus innimenne? iggamees nurrisego omma patto pärrast.

Otsigem ja kiusagem ommad wiisid, ja pöörigem Jehowa pole. Töskem ülles omma süddant kättega Jummalala pole kes taewas on. Meie olleme üleastunud ja wasto pannud.

Ma hüüdsin so nimme appi, Jehowa! sinna kuulsid mo heäle.

* * *

Prohweti Esekiali Namatust.

3. Peatükki st.

Jehowa sanna sai mo kätte sedda wiisi: Innimesse poeg, ma ollen sind pannud wahhimehheks Israeli suggu ülle, et sa pead minno suust sanna kuulma, ja neid maenitsema minno polest.

Kui ma ütlen dala wasto: Sa pead armota surrema; ja sinna ei maenitse tedda, ja ei rāgi mitte, et sa wottaksid sedda dālat maenitsema, et
ta

ta pöraks ärra omma dälale tee peält, et sa saaksid tedda ellus pidada: siis peab sesamma däl kül surrema omma üllekohto pärrast, agga sinno käest tahhan ma temma werd küsida.

Ja kui sinna sedda dälale maenitsed, ja temma ei pöra ommast dälusest, egga omma dälale tee peält: siis peab sesamma omma üllekohto pärrast surrema, agga sinna olled omma hinge peästnud.

33. Peatükki.

Ütle nende wasto: Mi tõeste kui ma ellan, se on Jhesanda Jehowa sanna, mul ep olle head meelt selle surmast, [hukkatussest,] kes däl, waid sest, kui se, kes däl on, pörab omma tee peält, et ta woiks ellada, [õnsaks sada.]

Pöörge ümber, pöörge ümber omma kurja tebe peält, sest miikspärrast tahhate teie surra, [hukka minna?]

Kui ma ütlen õigesele, ta peab tõeste ellama, ja temma lodab omma õiguse peäle, ja teeb kõwwerust; siis ei pea middagi temma õigusest mälletadama, waid omma kõwwerusest peab ta surrema, mis ta teinud.

Ja kui ma dälale ütlen: Sa pead tõeste surrema: ja ta pörab ommast pattust, ja teeb mis kõhhus ja õigus on. Et se däl annab panti taggasi, ja tašub jälle, mis ta on risunud, ja käib ello seadmiste sees, et ta mitte ei te kõwwerust: siis peab ta tõeste ellama, ei mitte surrema.

Keik temma patto, mis ta teinud, ei pea mitte mälletadama temmale; ta teeb mis kohhus ja õige, ta peab tõeste ellama.

* * *

Prohweti Mika Namatust.

2. Peatükki.

Sõabda neile, kes nurjatuma tõ peäle mõtlewad, ja omma wõdide peäl kurja nou pidawad, ja teggewad sedda, kui hommiko walge saab, et nende käsfi neil on Jummalaks, [et neil wõtmus on.]

Ja nemmad ihaldawad wäljasid, ja kiskuwad neid wäggise käest ärra, ja koddasid, ja wõtwad käest ärra; ja nemmad tewad liga mehhele ja temma koiale, ja iggauhhele ja temma pärrisõsfale.

Sepärrast ütleb Jehowa nenda: Wata, ma mõtlen õnnetust sata sesinnatse sugguwõõsja peäle, kust teie mitte ei pea omma kaela ält ärrasaatma.

6. Peatükki.

Jehowa on sulle teada annud, oh innimene! mis hea on; ja mis nouab Jehowa so käest, muud kui et sa pead teggema, mis kohhus on, ja heldust armastama, ja ennast allandama käies omma Jummalaga.

* * *

[Need ramatud, kust siit sadik on wäljakirjotud, on Ebraea keele üllespandud. Müüd tulles wad need ramatud, mis pärrast Pabeli wangi põlwe selle kahheksama pool tuhhat aastade ja us, enne Kristusse tullemist, Kreka keele on ülleskirjotud.]

Salomoni Tarkusse Ramatust.

I. Peatükkist.

Tarkus ei lähhä mitte selle hinge siise, mis kire ja peäle kawwal; ei ella ka mitte seäl ihhus, mis patto al finni on.

Sest pühha Waim, kes karristab, se põggeneb kawwalusse eest ärra, ja lahkeb nende moistmatta mõttedest.

2. Peatükkist.

Need õalad ütlewad isikeskes, et nemmad diete ei arwand: Meie ello on lühhikenne ja kui warri mis möda lähhäb, ja surmast ei olle mitte taggastullemist.

Tulge siis, ja wotkem õsa neist häist asjust, mis kã on, ja kullutagem wahwaste omma warrandust, otsego norel põlwel.

Ei ühhelegi meie seast pudugo surelinne ello, jãtkem keiki patto enneste järrel rõõmsa mele mällestusse märgid, sest se on meie õsa, ja se on meie jaggo.

Wotkem woimust selle waese õige peäle: ärge

ge horigem neist wanna ellatand mehhe hallist juuksist.

Meie waggi olgo digusse kasse, sest mis nõbder on, sedda petakse kõlwatumaks.

Agga warritsegem sedda kes õige, sest temma ei kõlba meie, ja seisab meie teggude wasto, ja laitab meie pattud, mis kasso wasto on, ja haukutab meid, nende pattude pärrast, mis meie õppind.

Sedda [need dälad] on mõttelnud, ja on ärraeksitud, sest nende tiggendus on neid sõggedaks teinud.

Jummal on innimest lonud, et temma ei piddand surrema, ja on tedda omma ennese ollemisse sarnatseks teinud.

3. Peatükki.

Agga waggade hinged on Jummalala kã, ja ei mingisuggust wallo ei putu neisse.

Meletumatte melest arwati neid ärrasurnud ollewad; agga nemmad on rahho sees.

Ja ehl neid kõi innimeste nähhes nuhheldakse, siiski on neil täis lotus, et hing on surematta.

Ja kui nemmad [siin] piisut sawad karristatud, tehakse neile pärrast rohkeste head, sest Jummal on neid kiusanud, ja leidnud ennese wäärt ollemast.

Agga dälad sawad nuhtlust, kes Jõsandast on ärratagganend.

Sest kes tarkust ja õppetust mikski ei panne, se on willets, ja nende lotus on tühhine.

4. Peatükkist.

Agga kui üks õige enne aego sureb, siis on temma hingamisest.

Sest aus wannadus ei olle se, mis mitme aastane on. Agga mele moistus on innimestel halli juuste eest, ja ilma wiggata ello, on wana ea nõggo.

5. Peatükkist.

Süis [Jummala kohto ees] seisab se, kes õige, sure julgussega nende silmade ees, kes tēda on waewanud, ja temma töö ärrapõlnud.

Kui nemmad, [need õalad,] sedda näwad, siis ehmatawad nemmad wägga sure kartussega ärra, ja nende meel lähhäb tuimaks, se õnnistusse pärrast, mis nemmad ei arwand, [et õige peaks sama.]

Nemmad, [need õalad,] ütlewad süis isse keskes, kahhetsebes, ja waimo ahhastusse pärrast õhkades:

Meie olleme tē tede peält ärraeksinud.

Meil on wägga paljo üllekohto ja hukkatusse tee raddasid olnud, agga Jēfanda teed ei olle meie mitte teadnud.

Mis kasso on meil nüüd uhkussest, ja mis

head

head on rikkus hooplinissegga meile saatnud? Se keik on möda läinud kui warri.

* * *

Tobia ramatust.

Tobias olli üks wagga ja Zummala kartlik mees. Kui temma se willetsusse sisse sattus, et ta pimmedaks jäi; siis temma ei wihhastand egga nurisend, Zummola wasto, waid kannatas omma hädda kannatlikko süddamega, jäi Zummala kartuses ja kindlas lotusesse Zummala peäle, tännas ja tenis Zummalat keige omma ello aial.

Üksford todi üks kits temma kotta. Kui ta sedda kulis; siis ta ütles: katse, et se ei olle wahhest warrastud, wige tedda jälle temma perremehhe kätte, sest meil ei sünni warrastud warra pidada.

Kui se wagga Tobias piddi surrema; siis kutsus temma omma poega, kennele ka se nimmi Tobias olli, ennese jure ja ütles temmale: Poeg, kui ma surren, siis matta mind, ja ärra olle hoi leta omma emma wasto. Auusta tedda keige omma ello aia, ja te mis ta mele pärrast on, ja ärra kurwasta tedda mitte.

Mõtse, poeg, et ta paljo hädda on näinud sind wõ al kandes. Kui ta surreb, siis matta tedda minno kõrwa ühte hauda.

Keik omma ello aia, poeg, mõtse Zesanda
meie

meie Jummalala peäle, ja ärra püa mitte patto tehha, egga ülle temma käsude miinõ.

Te õigust keige omma ello aia, ja ärra kät üllekohto tee peäl. Sest kui sa tõt teed; siis sawad sinno asjad hästi korda, keige teggude sees, ja keikile kes õigust teggewad.

Ommast warrandusfest anna waestele andid; ärra pöra omma pallet ei ühheste waesest ärra, siis ei sa ka Jummalala pallet sinnust ärra pöördud.

Sedda wisi, kui sul täib, anna sest andi waestele: ons sul piiskut joudo, ärra laada sest piiskust, waestele andes.

Hoiat ennast, poeg! keige hora ello eest, ja wotta enneminne naest abbielluks.

Armašta ommad wennad, ja ärra panne ennast ommas süddames mitte kõrgemaks, kui wennad ja sinno rahwa poiad ja tütreid on, et sa ei tahhaks nende seltsist ennesele naest wotta.

Sest kõrkusse sees on hukkatus, ja palio pahhad wisiid; ja kõlwatumast ellust, tulieb sant põlli, ja suur waesus, sest kõlwato ello, on näl- ja emma.

Ärgo jägo ühhegi innimesse palk, kes sulle tööd teeb, ülle õ sinno jure, waid anna sedda warfi temma kätte.

Poeg! panne isseennast tähhele keige omma teggude sees, ja olle hea sündis inimenne, keiges ommas ellamisses. Ja mis sa isse wihtlad, sedda ärra te ühhelegi.

Ärra jo wina et sa saad joobnuks, ja ärra kái mitte joobnud peaga, tee peäle.

Otsi hea nou iggauhhe moistlikko innimesse káest, ja ärra põlga ei ühhegi nou, mis kassuks tulleb.

Ja iggal aial, kida Jesandat Jummalat, ja pallu temma káest, et sinno teed woiksid õiged olla; ja et keif so teeraad ja nound korda saaksid.

Ja nüüd, poeg, pea meles minno káesud, ja ärgo sago nemmad so süddames mitte ärraun-
nustud.

Ja ärra karda, poeg, et meie olleme keh-
waks sanud, sest sulle saab kúil, kui sa Jummalat kardad, ja tagganeid keigest pattust, ja teed mis Jummalale mele pärrast on.

Ja se noor Tobias wastas ja ütles temma-
le: Jesa! ma tahhan keif tehha, nenda kui sa mind olled káesnud.

Kui siis se noor Tobias naest wottis, siis temma hakkas omma abbiello ausaste ja Jummalat kartusse sees. Ja ütles sellele, kedda temma ab-
bielaks wottis: Meie olleme pühha rahwa lapsed, ja meil ei sünni mitte abbiello kedda wisi hak-
kada, kui pagganad, kes Jummalat põlgwad.

Ja Tobias hakkas ütles: Kidetud olgo sa, meie wannematte Jummal! ja kidetud olgo sin-
no pühha ja aulinne nimmi iggaweste: sind kiitko taewad ja keif sinno lomad.

Sa olled Adama lonud, ja olled temmale abbieliseks annud Erwat temma naest, kes kedda piddi kinnitama: neist on innimeste suggu sündi-
nud.

nud. Sa olled ütelnud: Se ep olle hea, et in-
nimenne ükski on, meie tahhame temmale abbiliise
teha, kes temma koghane on.

Ja nüüd Jssand: Horusse pärrast ei wot-
ta ma mitte, jesinnatse naeseks, waid tõsisesest
süddamest, et ma lapsed sünnitaksin, et so pühha
nimmi nende läbbi saaks kidetud ja auustud: hal-
lasta mo peäle, et ma temmaga, wannaks saan.
Ja Sara ütles temmaga. Amen!

Ja Raguel temma Ai, kui ta neid sai õnnis-
tanud, satis ta neid minnema, ja ütles: Jum-
mal kes taewas, õnnistago teid lastega, enne
kui ma surren. Ja ütles omma tütrele: Auusta
omma Ai ja Aiina, need on nüüd sinno wanne-
mad, lasse mind ikka sinnust head kuulda, ja ta
andis temmale suud. Ja Edna, temma Am, üt-
les Tobiale: armas wend, se suur Jummal, kes
taewas, saatko sind hästi koio, ja andko mulle
so lapsed Sarast minno tütrest nähha, et ma woik-
sin rõmus olla Jssanda sees, ja wata, ma an-
nan omma tütre nüüd sinno hõleks, ärra kur-
wasta tedda mitte.

Ja Tobias sai wannaks auga, ja keif temma
sugguwõssa jäi pühhaste ellama, nenda et nem-
mad Jummal ja nende innimeste melest armsad
ollid, kes seäl maal ellasid.

* * *

Jesuse Siraki tarkusse Namatust.

[Sedda Jesust Sirak, ei pea mitte seggas tama Jesuse Kristussega, meie Danisteggiaga. Se nimmi Jesus olli monnel, Juda rahwa seas. Se Jesus Sirak olli üks tark mees, kes enne Jesuse Kristusse tullemist ellas, ning temma ramatust leitakse mitmed head õppetused, mis Jummalakartlikko, ausa ja moistolikko ello pole woivad juhhatada. Sepärrast kirjotakse sin rohkemalt temma ramatust wälja.]

I. Peatükkiist.

Keik tarkus on Jhsanda käest, ja on temma jures iggaweste.

Kes woib illesarmata merre liwa, ja wihma pisad, ja iggawesse aja päwad? Kes woib ärra armata taewa kõrgust ja Ma laiust ja süggawust, nisammoti ka tarkust?

Kes on Jummalat ial õppetanud, mis ta piddi teggema?

Üks on tark, ja wägga sure kartusse wäärt, se on Jhsand, keikide asjade loja se keigewägge wam.

Jhsanda armastus on tarkus, mis auustusse wäärt.

Kes Jhsandat kardab, sel peab wimakse hea põlli ollema, ja ta peab armo leidma, omma surremiste päwal.

Jhsanda kartus kelab patto; kes selle sisse jääb,

jääd, saab woiniust wiha [ia mu kurtjade him-
mude ja wiiside] peäle.

Jesanda kartus teeb lusti süddamel, ja an-
nab head meelt ja rõõmu ja pitka ea.

Himmustad sa tarkusi? pea käsud, siis sa-
dad Jesand sulle sedda.

Katsu et so Jummalat kartus ei olle üksipäi-
nis silmakirjaks, ja ärra tulle temma jure kahilase
süddamega.

Ärra olle kawwal innimesste su sanna möda,
ja panne ommad [mõtted, sannad ja teud] tähhele.

2. Peatükkiist.

Poeg, kui sa tulled Jesandat Jummalat te-
nima, siis walmista omma hinge kiusatussele.

Wotta wasto keik, mis sulle juhtub, ja olle
pitka melega nende monnesugguste asjade sees,
mis läbbi sind allandakse.

Est kulda katsutakse läbbi tules, ja armsad
innimesed allandamisse ahjus.

Uesu Jummalat, siis tulles ta sulle appi, sea
ommad teed hästi, ja loda temma peäle.

Waatke wanna põlwe rahwa peäle, ja katse-
ke, kes on ennast Jesanda kätte uskunud, ja on
häbbisse sanud? ehk kes on jänud temma kartusse
sisse, ja on mahhajaetud? ehk kes on tedda appi
hüüdnud, ja Jesand ei olleks temmast holind?
Est nenda kui temma surus, nenda on ta temma
hallastus.

3. Peatükkišt.

Lapsed, kuulge mind omma Jäsa, ja tehke nenda et teie saaksite ärra peästetud, [ja õnsaks.]

Sest Jäsand on isä auustanud ülle laste, ja emma melevalda ülle poegade on temma kinnitanud.

Auusta omma Jäsa tõ ja sannaga, et temma õnnistus so peäle tulleks. Sest isä õnnistamine kinnitab laste loiad; agga emma ärrawanbuminne küssub nende allused ümber.

Ärra kittle omma Jäsa häbbist, sest Jäsa häbbi ei olle sulle auuks.

Laps, olle abbiks omma isäle temma wanusfes, ja ärra kurbwasta tedda, temma ello aial.

Õh ta melest nõdraks lähhäks, siis ärra a- u tedda mitte, ja ärra teota tedda, keik omma joubo möda.

Sest halle meel isä wasto ei sa mitte unustud, ja so emma nõdruste pärrast, mis sa kannatanud, pead sa siggima.

Laps, aia ommad asjad tässase melega, siis armastab sind igga armast innimenne.

Sedda surem sa olled, sedda ennam allanda ennast; [ka omma nõdruste ja wiggaduste peäle mõteldes,] siis leiad sa armo Jäsanda eest.

Mis sind on kästud, sedda mõtle ikka, sest sallaja asjo ei olle sulle tarwis.

Kui sul on küll teggemist, [selle tõga, mis Jummal sind kutsunud,] siis ärra aia tühje asjo tagga. Sest mitto on nende tühhi mõtleminne ehitata.

elstitanud, ja kurri mõtte on nende meelt ärrarikkunud. Kes kahjo armastab; se langeb se läbbi; üks kowwa südda peab wimaiks kurjaste sama waematud.

Tullokest mis legitseb, kusstutab wessi ärra, ja halle meel leppitab pattud ärra.

4. Peatükki st.

Ärra kishhuta ennam selle süddant, kes wihhastud, [ja turh] on, ja ärra wibi andmast jellele kes häddas pallub.

Peasta sedda ärra kellele üllekohhut tehhasse, selle käest, kes üllekohhut teeb, ja ärra olle arg, kui sa moistad, mis kohhus on.

Olle kui issa waeste laste wasto, ja nende emma wasto, kui temma mees. Siis olled sa kui keige kõrgema poeg, ja temma wottab sind ennam armastada kui so emma.

Panne aega tähhele, ja hoia ennast kurja eest, ja ärra häbbene mitte omma hinge pärrast, [tõt üllebrägides.]

Sest häbbeneminne on, mis patto sadab, ja häbbeneminne on, mis au ja armo sadab.

Ärra panne tõe wasto, ja häbbene ennast omma harrimatta wisi pärrast.

Ärra häbbene mitte ommad pattud üllestunnistades.

Ärra olle nobbe omma kelega, ja ärra olle laisk egga totter omma teggude sees.

Ärra olle kui loukoer ommas koias, egga kui meleto walli omma koddakonste wasto.

So käəsi ärgo olgo wäljasirrutud wottes,
egga kinni jälle andes.

5. Peatükki.

Ärra olle julge omma warrandusse peäle, ja
ärra ütle mitte: [hooplimisega:] Mul on kül, et
woin ellada.

Ärra te omma hinge nou, egga omma wäe
järrele, omma sübdame himnude järrel käies.

Ja ärra ütle mitte: kes saab mo teggude pär-
rast mo ülle wallitseda. Sest Jēsand wottab
tōeste so kätte maksta, so wallatusse pärrast.

Ärra ütle: ma olen patto teinud, ja mis
hädä on mulle sest olnud? Sest Jēsand on kül
pirka meeleli ne, agga ta ei jätta so kätte nägge-
matta.

Selle patto pärrast, mis on ärraleppitud,
ärra olle holetu, et sa wottaksid patto patto jure
kaswatada, Jēsandat kuusades.

Ja ärra ütle mitte: Temma hallastust on
pasio! kül ta leppitab ärra mo pattude hulka.

Sest hallastus ja wiha on temma jures, ja
temma tuline wiha jääb pattuste peäle.

Ärra wihi mitte Jēsanda pole pōordes, ja
[meest parrandades,] ja ärra wita aega ühhest pä-
wast teise. Sest Jēsanda wiha tulleb äkkiselt,
ja sind hukkatakse ärra, kättemaksmissa ajal.

Ärra loda mitte üllekohto warrandusse peä-
le, sest se ei sada sulle ühtegi kasso, kui hädä
peäle tulleb.

Ärra lasse ennast iggauhhest tulest ajada, ja ärra kät mitte iggauhhe tee peäl; nenda teeb se patune, kes kahhekeelne.

Olle diete kindel ommas moistmiseses, ja so fanna olgo üks ikka.

Olle kerme head kuulmas, ja so ellio olgo tõe sees, ja anna diget wastust pitka melega.

Kui sul melemoistus, siis wasta liggimesel, kui mitte, siis panne kät su peäle. Sest au ja häbbi on kõnnes, ja innimesse keel sadab tedda langema.

Ärra olle kahtlase melega, ja ärra warritse mitte omma kelega. Sest wargale tulles suur häbbi, ja kahhekeeltsele suur hukkamoisminne.

Ärra olle rummal, ei suremas, egga wäha hemas asjas.

6. Peatükkiß.

Kahke su teeb ennesel paljo sõbro, ja kes keik heaks kånab, [mis lubba on heaks kånanda,] sellele saab jälle keik heaks kånatud.

On sul üks sõbber, siis olgo temma sulle kiusamisese peäle, ja ärra ussu ennast mitte warsti temma kätte.

Sest monni on sõbber ommal aial, agga willetsusse päwal ei jä ta mitte sõbraks.

Monni sõbber on ka, kes hakkab waenlaseks sama, ja teotajaks; so häbbi ilmutab temma, pärrast.

Kui sul hea põlli on, siis on temma kui sinna, ja kui omma, sinno koddakonste wasto; ag-

ga kui sind allandatse, siis on temma jünno was-
tane, ja pettab ennast so silma eest ärra.

Lahku ärra ennese waenlastest, ja hoia en-
nast omma sõbrade eest.

Üks ustatw sõbber on üks tuggew warjo pain,
kes tedda leiab, se leiab õnnistusse warrandust.

Üks ustatw sõbber ei sünni mingiwasto wah-
hetada, ja ei sa ühtegi temma illo wasto.

Üks ustatw sõbber on ello rohhi, ja kes Jum-
malat kardab, se saab nisuggust kätte.

Kes Jõsandat kardab, se peab omma sõbrust
diete.

Laps, wallitse ennesele ärra nomimist norelt
põlwelt, siis leiad sa tarkust wannast east sadik.

Alstu [tarkuse] liggi, kui se kes põllo har-
rib ja külwab, ja ota temma head wilja.

Temma tõ sees on sul kül nattokest waewa,
agga siis saad sa pea temma wilja süa.

Tarkus on kui raske ass, neile kes ei wotta
õppetust, ja kes rummal, se ei jä temma jures.

7. Peatükki st.

Ärra te kurja, siis ei sa kurjus sind kätte,
[siis ei sünni sulle kurja.] Seisa rahho sest, kes
üllekohtune, siis lahku üllekohhus so jurest ärra.

Mo poeg, ärra külwa mitte üllekohto wag-
gude sisse, siis ei sa sinna sedda mitte seitse wõrra
leikada.

Ärra heida ennast mitte rahwa hulga sekka
[kes kurja ehk määsamist noudwad.]

Ärra otssi wallet omma wenna peäle, ja ärra te jeddasuggust omma söbräle.

Ärra wotta ette ei ühteainust wallet teise ette walletada, sest se ei tulle heaks, kui sa olled harrind se peäle.

Ärra wiikla tööd, mis waewaga tehakse, egga põllo tööd, mis keigeförgemast on lodud.

Ärra segga ennast pattuste hulka, [ja ärra wabbanda ennast mitte, et teised ka kurja tewad.]

Targa ja hea naese lahke meel on üllem kui kuld.

Ärra te pahha orjale, kes diete tööd teeb, egga palgalissole, kes teeb mis kohhus.

Ühhe hea sullase peab so hing armastama, ja ärra kela tedda lahti samast.

On sul weiksid, siis hoia neid, ja kui need so kasuks tarwis, siis jägo nemmad so kätte, [ärra wahheta neid.]

On sul lapsed, siis kaswata neid [hästi] ülles, ja kōwwerda nende selga norest põlwest.

On sul tütreid, siis wata hästi nende järrele, ja so silmad ärgo olgo lahked nende wasto, [kui nemmad kurjad ehk roppud teud tahhawad tehha.]

Aluusta omma Jēsa keigest sübdamest, ja ärra unnušta omma emma lapsewaewa.

Mõttele et sa neist olled sündinud, [ning et nemmad sinno kaswatamises paljo waewa näinud,] ja mis woid sa neile täsuda nenda kui nemmad sulle head teinud.

Ärra minne mitte nende eest ärra, kes nut-
wad, ja leina leinajattega.

Ärra arwa waewaks, kui sa lõhhäd haiget
katsma, sest se läbbi kinnitakse sind armastuses.

Keige omma teggude sees, mõtle omma wi-
miste asjade, [surma ja sure kohto] peäle, siis
ei te sinna patto ei ellades.

8. Peatükkišt.

Ärra taple ühhe wäggewaga, et sa temma
kätte ei lange.

Ärra riidle ühhe rikka innimessega, et ta ei
wotta woimust so peäle. Sest kuld on mitto är-
rarikkunud, ja kuningatte, [ja kohtomoistjatte]
süddamed teisiti põõrnud.

Ärra waidle ühhe lobbaga, ja ärra kanna
puid temma lõkke peäle.

Ärra teota sedda mitte, kes pattust ümber-
põrab, ja mõtle, et meie keif sū allused olleme.

Ärra te innimessele häbbi temma wannas
eas, sest monned meie seast sawad ka wannaks.

Ärra õlle käämees omma ülle jou, ja kui sa
käämehelks heidad, siis murretse, kuida sa wold
tasfuda.

Ärra minne tee konda kääma sellega, kes on
jultund.

Sest ta wottab omma meelt mõda tehha, ja
sinna saad ka hukka temma rummalusse läbbi.

Ärra ilmuta igga mehhele, mis so südda-
mes, siis ei ta sa sind kawwalaste tännama.

9. Peatükkist.

Ärra olle kahtlase melega omma naese wasto, ja ärra õppeta tedda mitte pahhaid wiissid is-
siennese wasto, [sind petma.]

Ärra anna omma hinge mitte horade kätte, et sa omma warrandust [ja terwidust] ei kauta.

Öiged mehhed olgo so seltsiks jo laudas, ja kiitle Jssanda kartusfest.

10. Peatükkist.

Ärra wihasta mitte iggaühhe tühja asja pärrast omma liggimesse wasto.

Jssandal ja innimestel on wägga pahha meel uhkusfest, ja mollematte melest on se täis ülle-
kohhus.

Mis surustelles se waene muld ning põrm?
Pattude hakkatus on uhkus.

Se ep olle õigust sedda waest põlgma, kes
moistlik, ja ei sunni mitte pattust meest kita,
[olgo ta ka suur ja rikkas.]

Se on parrem, kes tööd teeb, ja kel keikist
kül on, kui se kes lähhab kõndima, ja kiitleb, ja
temmal pubub leiba.

Kes woib sedda õigeks panna, kes omma
ennese hinge wasto patto teeb? ja kes woib sedda
kita, kes omma ello ärrateotab?

II. Peatükkist.

Ärra kida meest temma au illo pärrast, ja
ärra põlga keddagi, kes sant peält nähha.

Meesilane on piisofe lindude seast, ja temma
willi on üllem, kui muud maggusad asjad.

Ärra orsi kitust riette pärrast, ja ärra surustelle au päwal.

Enne kui sa järrele kulad, ärra laida mitte, sebda möda, kui sa kuled: arwa enne hästi ärra [kas se on kurri,] ja siis sõitle.

Ärra wašta mitte, enne kui sa kuled, ja ärra tulle kõnnega wahhel, kui teine kõnneleb.

Ärra wotta mitto asja toimetada, sest kui sa paljo ette wottad, ei jä sinna ilmasüta, [sest et siis ei tehta ühtegi diete.]

Monni teeb tööd ja nääd waewa, ja on usfin; ja siiski on temmal sebda ennam pudo, [sest et temma moistmatta ja põratsel wisil teeb.]

Jä omma ammeti peäle, ja ella seäl sees, ja sa wannaks ommas teggemises.

Ärra panne immeks pattuse [surelisse] tegusid, ussu Issandat, ja jä omma tö jures.

Hea põlwe päwal mõtle et kurjad päwad woivad tulla, [et sa ei surustelle,] ja kui kurjad päwad on, siis mõtle et jälle head woivad tulla, [et sa meelt ärra ei heida.]

13. Peatükki st.

Kes piggi kätte wottab, se saab sest rojaseks, ja kes surelisse, [ehk mu kurjateggia,] seltsis on, saab nende sarnatseks.

Kui rikkas ja wäggew sinnust woib kasso sada, siis nouab ta sind takka; agga kui sul tühi kä, siis wottab ta sind waewata.

Ons sul middagi, siis ellab temma soga, ja teeb sind paljaks, ja ei te isse mitte tööd.

Kui

Kui sa temmal tarwis lähäd, siis pettab ta sind, ja naerab so wasto, ja teeb sulle [sünd liaste kites] häbbi, roga wottes.

Senni kui temma sind on paljaks teinud, ja wimaks ta pillab sind.

Tgga lojus armastab omma suggu, nenda ka innimenne omma liggimest. Keik lihha heidab omma suggu seltsi.

Mis hundil on teggemist lambaga, nenda ei olle pattusel teggemist Jumjala kartlikkoga, egga rikkal waesega.

Rikkus on hea, kus ep olle patto jures, ja waesus on pahha selle suus, kes Jumjala kartmatta.

Innimesse südda mudab temma näggo, ehk heaks, ehk kurjaks; ja südda, mis haljas on rõmo sees, teeb palle heaks, lahkeks.

Lahke palle näitab üles head süddame kumbed; ja need mõtted mis tähhändamiste, [ehk raske asjade] peäle mõtlewad, näitwad waewa.

14. 15. Peatükki.

Sittkel mehhel ei kolba rikkus mitte; ja miks peab kaddedal rahha ollema?

Kes sedda tallele panneb, mis temmal ennesel tarwis lähaks, se koggub teistele, ja woõrad rõmustawad ennast temma warrandussest.

Kes isfennese wasto kurri on, kelle wasto peaks se hea ollema? ja se ei sa rõmo ommast warrandussest.

Ükski polle kurjem, kui se kes isfiennast kaetses, ja se on temma kurjusse palk.

Inimesse ees on ello ja surm, [õnnistus ehk hukatus,] ja mis nende mele pärrast on, [mis nemmad ärravallitsewad omma elloga,] sedda antakse neile.

16. 17. Peatükkist.

Issanda teud on algmisest, kui kohhus, ja sest ajast, kui ta neid walmistanud, on ta nende wiisid seadnud, ei nemmad olle omma teggemist mahhajättnud.

Teine ei olle teist waewanud, [keelnud,] ja nemmad ei wotta ial temma sanna põlgada.

Jummal on innimest lonud; nou ja keelt ja silmad, kõrwad ja süddant on ta neile annud järrele mõtlemisest.

Moistusse tundmissega on ta neid täitnud, ja neile head ja kurja näitnud.

Ja temma ütles neile: Hoidke ennast keige üllekohto eest; ja on iggaühhele käske annud temma liggimesse pärrast.

Nende teed on ikka Temma ees, need ei olle temma silma ees warjul.

18. Peatükkist.

Laps, ärra otji süüd häist asjust, ja ärra kurwasta ial sannaga sedda, kellel sa middagi annad.

Enne kui kohhus tulleb, katsu ennast läbbi, siis leiad sa ärraleppitamist, kui kättemaksmissse tund tulleb.

Enne kui sa haigeks saad, allanda ennast, ja kui [alles] patto aeg on, siis põra ümber.

Ärra lasse ennast keelda aegsaste pallumast,
ja ärra wibi surmani õigeks sades.

Mõttele nälja aia peäle sel ajal, kui kül lä on,
ja waesusse ja pudo peäle, rikkusse päiwit.

Aleg põrab hommikust õhtoni, [enne kui õh-
to tulles, woib teine luggu olla.]

Ärra käi omma ihhalbamiste järrel, ja seisa
emalt omma himmudest.

Kui sa omma hinge annad omma himmude
kätte, ja mis nende mele pärrast, siis ta teeb sind
sa wihhameeste naeruks, kes woõriti so peäle
waatwad.

19. Peatükki st.

Se tõ mees, kes jodif, ei sa rikkaks, ja kes pat-
tust ei holi, mis piisut näitab, se langeb järk järgult.

Wiin ja naesed eksitawad moistlikkud ärra;
ja kes horad takka hoiab, lääb jultumaks.

Kõied ja ussid on temma pärriad, ja iul-
tund hing kautakse ärra, ja kuiwab ärra sureks
teotuseks.

Kes rõmus on, et ta wapper on kurja teg-
gemas, sedda moistetakse hukka; agga kes pattus-
te himmude wasto panneb, se ehhitab omma ello
kauniste.

Ärra rägi illes woõraid ello wiisid, ei sõbra-
le egga wihhamehhele, ja kui sa ei te patta, [kui
ep olle wahhest tarwis, temma parrandamisjeks
sedda üllemattele teada anda] siis ärra ilmuta neid.

Sest kui ta sind saab kuulnud, ja tãhhele pannud, siis wihtab ta sind ommal ajal, [sest ta peab kartma, et sa temmast nendasammoti kurja rãgid kui teigest.]

Kula omma liggimesse kãest se asja jãrrele, ehk ta sedda ei olle mitte teinud, ja kui ta middagi [kurja] on teinud, et ta sedda enam ei te.

Kula omma sõbra kãest, ehk temma ep olle sedda rãkinud, ja kui ta sedda on rãkinud, et ta sedda enam ei te.

Kula omma sõbra kãest, sest kurjat, [walle] kõnnet tõstetakse sagedaste, ja ärra ussu keik kõnnet.

Monni efsib sannaga, agga ei mitte süddamest, ja kes on, kes omma kelega ei olle patto teinud?

20. Peatükki st.

Parrem on nomima, kui sallaja wihhastama.

Tark innimenne on wait, kummi õige aeg saab; agga üks lobba ja moismatta kãib ülle mãra.

Jõlle ütleb: ma ei sa tãnno omma heateggemiste eest: kes mo leiba sõwad on kelega laisad mind kites.

Walle on pahha asfi innimessele; agga se on sagedaste wãgga, nurjatumatte suus.

Warras, [kes wahhest üksford patto teeb, kui teine wallega kumme ford kurja teeb,] on parrem, kui se, kes ikka peale waltetab; agga mollemad pãrriwad hukkatust.

Teotus jääb wallelikko innimeesse wiisiks, ja temma häbbi jääb temmale lõpmatta.

Melehead ja annid tewad tarkade filmad pimmedaks, ja kallawad nomimissed kõrwale, kui sulle suus.

21. Peatükki st.

Laps, olled sa patto teinud, siis ärra kaswata tepe enam sinna jure, ja pallu omma endiste pattude pärrast, kui sa täieste põõrnud.

Põggene patto eest, kui ussi eest, sest kui sa temma liggi tulled, siis wottab ta sind kinni.

Pattuste te on kiwvine, agga nende ots on põrgo haud.

Se on pahha wiis ühhest innimeesest, kui ta ukse tagga sallaja kulab; agga kes moislisk, sellel on se häbbi; tõ koormaks.

22. Peatükki st.

Se, kes laisk, on ühhe rojase kiwwi sarnasne, ja iggamees esitab tedda takka, temma häbbi pärrast.

Kes laisk, se on kui roe, mis sõnnikus, kes sedda üllestõstab, peab kæld ärraripputama.

Kes annab mulle wahiti mo su ette, ja tõe siff pitseri, mo ulede peäle, et ma ei iange äkkiste, ja et mo keel mind ärra ei rikku.

23. Peatükki st.

Ärra õppeta omma suud mitte wanbuma, ja

ärta wotta wisiks sedda kes pühha, nimmetada ilmaasjata.

Se mees, kes paljo wannub, saab täis üllekohhut, ja nuhtlus ei jä temma koiaast mahha.

Raks suggu kaswatawad patto, ja se kolmas sadab wiha.

Üks hing mis on [wihhast eh^l roppust himmust põllewa] melega, on kui põllew tulloke, mis ei kustu ärra, kunni ta ärralõppeb.

Se innimenne, kes omma lihha ihhus ho, ratõõd teeb ei seisa paigast rahho, kunni ta tuld on süütnud põllema.

Nenda on ka [abbiello rikia] innimenne, kes ommast wõdist lahkeb, ja mõtleb ommas hinges: kes näab mind?

Yimmedus on mo ümberringi, ja seinad katwad mind, ja ükski ei nä mind, mis pean ma kartma? se keigekõrgem ei mõtle mo pattude peäle.

Ja temma kardab innimeeste filmad, ja ei olle tunnud, et Jõsanda filmad tuhhat kord selgemad on kui päike, ja waatwad keige innimeeste tebe peäle, ja pannewad tähhele sallajad kohhad.

Nisammoti on ka se naene, kes omma meest mahhajättab, ja saab lapse ühhest wõdrast.

Seft esmalt on ta Jõsanda kässo wasto san, na kuulmatta olnud, ja teiseks on ta omma enne se mehhe wasto patto teinud, ja kolmandamaks, on ta horusses abbiello-rikkujaks sanud, ja on wõdrast mehhest lapsi sanud.

Sedda peab foggodusse ette widama, ja nuhtlus tulles temma laste peäle.

25. Peatükkišt.

Kolme asja pärrast ollen ma rõmus küs, mis Jēfanda ja innimeste melest armsad on: kui wēn-
nad ühhel mehel on, kui sõbrus liggimessega [naa-
bredega,] ja kui mees ja naene hästi teine teisega
leppiwad.

Mis sa norel põlwel ei olle foggunud, kuida
tahhad sa sedda wannas eas eest leida.

Wannade kroon, [au] on, et nemmad pal-
jo näinud, ja Jēfanda kartus on nende kiitleminne.

26. Peatükkišt.

Ühhe wagga naese mees on õnnis, ja tem-
ma päwade arro on kahewõrra.

Wagga naene on üks hea ośsa, ja antakse
felle ośfaks, kes Jēfandat kardab.

[Kui mehhel] üks kurri naene on, [siis on
se abbiello] kui kolbmatta paar hārgi.

Joobnud naene on suur wiħha, ja temma ei
woi omma hābbi mitte fatta.

Üht hābbematta tüttart hoia wagga hästi,
et ta sedda ei sa kurjaste prukida, kui ta melew-
da kätte saab.

29. Peatükkišt.

Laena liggimessele sel aial, kui temmal tar-

wis on; agga [sinna, kes laenuks wottad] anna ka omma liggimessele jälle õigel ajal.

Kinnita omma sanna, ja aia ommad asjad truište temma wasto, siis leiad sa iggal ajal, mis sul waja on.

Mitto oh sedda, mis neile on laenatud, arwanud kui leitud, ja on waewa teinud neile, kes neid aitnud.

Ta annab temma kaele suud, kurni ta on sanud, ja rägib tasfase healega liggimesse rahha pärrast.

Ta sel ajal, kui ta peaks tasfuma, witab ta aega, ja jaggab weidraid sanno, ja lükkab süüd aia peäle.

Kui temmal joud on, siis toob ta waewaga poolt kätte, ja arwab sedda, kui leitud.

Kui agga mitte, siis pettab ta temma rahha kaele ärra, ja teine saab tedda ilmaasjata wihamehheks.

Needmist ja sõimamist tasfub ta temmale jälle, ja teeb temmale häbbi se eest, et ta tedda peaks auustama.

Mitto on innimeeste kawwalusse pärrast keelatud, ja kartwad, et nemmad saaksid ilmaasjata petterud.

Dumeti olle ühhe allandikko wasto pitka melega, ja ärra wibi mitte halleda melega ollema temma wasto.

Käso pärrast aita waest, ja ärra lasse tedda

da ennesest ärra tühjalt, sebda möda, kui temmal tarwis on.

Kulluta sebda rahha söbra ja wenna pärrast, ja ärra matta sebda eest ärra kiwwi alla, hukka tusseks.

Kulluta omma warra keigeförgema käskude järrel, siis sadab se sulle ennam kasso kui kuld.

Uks hea mees saab käemehheks omma liggi-messe eest, agga se jättab tedda mahha, kes ei moista häbbeneda.

Ärra unnušta käemehhe armo, sest temma on omma hinge so eest annud.

30. Peatükki st.

Kes omma poia armastab, se peab tedda witsa hirmo al, et temmal temma ello otsas woiks hea meel olla.

Kes omma poia ellitab, saab palju hawo, ja temma õhkaminne on [pärrast] tühhine.

Taltsimatta hobbone saab wirtsikaks; ja poeg, kes omma meelt möda ellab, läab jultumaks.

Ellita omma last, siis teeb ta siud ärraehmatama.

Ärra anna melewalda temma kätte norel põlwel, ja ärra salli temma rummalussi mitte.

Kõnwerda temma selga nores põlwes, et ta ei lähha kangekaelseks, ja ei jä so sanna põlgma, muido tulleb se sulle walluks so hinge sees.

Uks terwe waene, kes omma rammus kan-

ge on parrem, kui rikkas, kes ommas ihhus
hädada tunneb.

Terwis ja hea põlli on parrem, kui keif kuld,
ja tugaew ihho ennam kui orjata warra.

Ärra anna omma hinge kurbdusesse, ja ärra
waewa mitte ishiennast omma nouga.

Süddame hea meel on innimesse ello, ja meh-
he rõõm on temma pitk igga.

Armašta omma hinge, ja maenitse omma
süddant, ja sada kurbdust kaugele ennesest ärra.

Sest kurbdus on paljo tapnud ja ärrarikku-
nud, ja ei olle ommeti ühtegi kasso seal sees.

Kaddedus ja wiha lühhendawad päwad,
ja tühti murreseminne teeb wannaks enne aega.

31. 32. Peatükkiist.

Arwa omma ligimesse asjad ärra, omma
ennese asjade järrele, ja panne keif asjad hästi
tähhele.

Sõ fut innimenne, mis so ette pannakse, ja
ärra panne keif nahka, et sind ei wihkata.

Se innimenne, kes hästi on õppetud, saab
piskust kül ja omma wodi peäl ei läatsuta tem-
ma mitte, [nenda kui need, kes liaste sõnud.]

Kassin ihho maggab terwisega, ja touseb
warra ülles, ja temma hing temmaga.

Ühhe täitmatta innimesse peäle tulles se
waew, et ta ei woi mata, ja et ta saab wihaseks
ja wallo tunneb,

Keik omma teggude sees olle udris, siis ei juhtu sulle ei ühtegi wiggadust.

Ärra olle kui mees wina jomas, sest wiin on paljo ärrarikkunud.

Se on hingele kibbe, kui wina rohkeste juakse, se kihhutada riule ja õnnetusesele.

Zoobnud meel teeb ühhe moismatta wiha, kurjemaks pahhandusseks, wähhendab rammo, ja sadab temmale hawo.

Keige selle pärrast, [mis sa sõõd ning jood] kida sedda, kes sind on teinud, ja kes sind omma annettega rohkeste täidab.

Ärra te ühtegi ilma nouta, et sinnul ep olle tarwis, pärrast kahhetseda.

Ärra minne siina, kus sa weid langeda, [eksiida.]

33. Peatükki st.

Zoidus ja piits ja koorm tulles eeslile [hob-bosel]; leib, ja hirm, ja tõ tulles sullasele.

Panne sullast tõ teggema, et ta ei jä laisaks, sest laiskus on paljo kurja õppetanud.

Õmmeti ärra te ühhelegi liga, ja ärra te ühtegi kui meletu.

On sul koia sullane, siis pea tedda kui isseen-nast, sest ta lähhab sulle tarwis, kui so omma hing.

Kui sa tedda waewad üllekohtoga, ja ta põg-geneb ja kargab ärra, kust tahhad sa tedda jälle otsida?

34. 35. Peatükkist.

Moistmatta mehhel on tühjad ja wasse lotus-
sed, ja unnenäud saatwad meletumad otsekui
lendma.

Otse kui se on, kes warjo tautab, ja tuult takka
aiab, nenda on se, kes unnenäud tähhele panneb.

Laulumissed ja tähte arrafelletamissed ja un-
nenäud on tühjad.

Unnenäud on mitto petnud, ja kes nende
peäle on lootnud, on efsitusse sisse sanud.

Käso õppetud saab kül ilma walleta korda,
ja Jēfanda tarkus sadab korda sedda, kes ustaw on.

Tarwidusse leib on waeste ello; kes sedda
riisub, se on werre mees.

Kes toidust arrawottab, se toppab omma lig-
gimest, ja se wallab werd arra, kes päälisse palka
linni peab.

Kui legi loeb, ja pärrast wannub, mis san-
na wottab Jēfand kuulda?

Kes ennast peeseb, pärrast sedda, kui ta
saab surnusse puutnud [ehk ennast rojastanud]
ja putub sesse jälle, mis aitab tedda temma pees-
seminne?

Nenda on se innimenne, kes omma patto
pärrast paastub, ja lähhäb jälle seddasamma tegge-
ma; kes wottab temma palwe kuulda: ja mis
aitab tedda, et ta ennast on allandanud?

Kürjust mahhajätma, se on Jēfanda mele
pärrast, ja üllekohtust lahkuma, se on leppitusse
ohwer.

37. Peatükkiist.

Laps, ommas ellus katsu omma hinge läbbi, ja wata hästi, mis temmale koormaks tulleb, ja ärra anna temmale sedda mitte.

Sest keik ei tulle keikile kasuks, ja igga hing ei wotta keik heaks.

Ärra wotta liaste keik suggu ärna roga, ja ärra sõ wägga ahneste.

Sest kui sa wägga paljo sööd, siis saad sa haigetš, ja ahne sõminne sadab kōhho wallo.

Ähne sõmisse läbbi on paljo surnud, agga kes kasšin, pitkendab omma ello.

40. Peatükkiist.

Mo laps, ärra heida mitte laiskusse egga kerjamisse peäle.

Selle mehhe ello ei tulle elluks arwada, kes wođrast lauda wahhib.

Ähhe häbbematta innimesse suus on kerjatud leib magguš, agga se põlleb temma kōhtus, kui tulloke.

Se on suur tülline ašši ja ristilinne ello iggauhhe Adama lapsela, sest päwast, kui nemmad emma ihhust ilmaale tullewad, senni kui nemmad jälle mulda sawad, mis keikide emma on.

Seäl on ikka tühjad mõtlemisšed, ja süddame kartus, tühhi lotus ja surma pääw.

Mi hästi sellele, kes cujärke peäl istub auga, kui teisele, kes alwem on, ja ma ilmaš maas ja põrmus seisab.

Mi

Mi hästi sellele, kel waltwaka sinnised rided
ja Kronid on, kui teisele kel jämme rie selgas on.

41. Peatükkiſt.

Oh surm! kui libbe olled sa, kui so peäle
mõtleb ſe innimenne, kes rahhul on omma wars
randuſſega. Se mees, kel ep olle paljo tegge-
miſt, ja kellele leiſ aſjad korda lähhäwad, ja jou-
ab hästi leiha wotta.

Oh surm! kui hea olled ſa kehwaſe ja ſellel,
kes rammoto; kes wägga ellatand, ja kel paljo
on murreſemist, ja kes parremat põlwe ei loda
egga ota.

Ura karda mitte ſurma kōhhut: mõtle om-
ma hakkatuſſe ja ota peäle.

Seſt ſe kōhhuſ on Jſſandast keige lihha peä-
le moiſterud, ja miſ tõrkud ſa ſelle keigelōrgema
tahmiſſe waſto.

Katſu et ſa olled hea nimme al, ſeſt ſe jääb
ſulle üllemaks, kui tuhhat ſuurt kuld warrandust.

Se ep olle hea, kui kegi ei tahha ial häbbeneda.

Häbbene ennast hora tõ pärraſt iſſa ja em-
ma eest, ja walle pärraſt wūrſti ja iſſanda eest.

Üllekōhto pärraſt kōhtowannema ja wallit-
ſeja eest, patta pärraſt kōggoduſſe ja rahwa eest.

Eiateggemiſſe pärraſt ſōbra ja ſeltſimehhe
eest, ja warguſſe pärraſt.

Ja ſelle ärraſalgamaſt, miſ ſa waſtowotnud.

Häbbene ennast hora naeſt takka hoidmaſt,
ja

ja kurja himmoga waatmast ühhe naese peäle, mis mehhel on.

Häbbene ennast temma tüdrukko kiusamast, ja ärra seisa temma wodi ees.

42. Peatükkiist.

Häbbene ennast need sannad wälja räkimast, mis sa olled kuulnud, ja sallaja kõnnet ilmutamast.

Siis olled sa tõeste häbbilik, ja leiad armo iggauhhe innimesse eest.

Ugga ärra häbbene ennast mitte, feigeförge- ma kässo-õppetusse ja seadusse pärrast, egga koho- to pärrast, et sul õige moõt ja künarpu on, et sa õiete arwad ostmisest ja mümisest, ja et sa lapsed hästi kaswatad, ja omma perre õiete wallitsed.

42. 43. Peatükkiist.

Nüüd tahhan ma Jssanda teggude peäle mõt- telda ja neist juttustada, [et kül nemmiad sure- mad on, kui et inimenne woiks] keik Temma immeteud ülesräkida.

Süggawust ja süddant on Ta läbbikatsumud, ja nende kawwalad mõtted on Ta ärramoistnud.

Sest Jssand tunneb keik ärra, mis tulles teada, ja watab iggawessed sallajad asjad läbbi.

Ta kulutab, mis jo mõda lainud, ja mis tulleswad asjad on, ja ilmutab mis sallaja on.

Ei ühteainustki mõttet ei olle temma ees sallaja, ei ühteainustki asja ep olle temma eest warjul.

Ta on omma tarkusse sured asjad kauniste ehhtanud, Ta jääb ühhest iggawessfest ajast, teise.

Ei Ta woi suremaks egga wähhemaks sada, ja temmal ep olle nouandjat tarwis.

Kui wägga kallid on keik temma teud, ja mis neist tunnusse, se on kui üks sädde.

Keik need asjad ellawad ja jäwad allatsi, ja keik wortwad Ta sanna kuulda, ses, kus neid ial tarwis on.

Se üpris suur kõrgus on üks selge taewa lautus, ja taewa näggo näitab temma au üles.

Wäike kui ta näikse touswad, kulutab temma au, se on imme-riist, selle keige kõrgema immeto.

Suur on se Jssand, kes tedda on teinud, ja omma sannaga tedda pannud ri kermeste jookäma.

Ta kuud on Ta pannud paisima ommal ajal, et ta peab näitma, mis aeg on, ma ilma märgiks.

Ku aeg nimmetakse ku pärrast, ta mudab ennast immelikko wisil, kui ta kaswab.

Ta on taewa illo, tähtede au, üks kaunis ehte, mis Jssand on pannud kõrges paisima.

Wata siina wikkere are peäle, ja kida tedda, kes sedda on teinud, sest ta paistus on wägga illus.

Ta pirab taewa ümber au pirega, selle keige kõrgema käd on tedda kui wänntanud.

Omma kässo läbbi panneb Ta lund mahhaajama, ja läkkitab walgud ruttuste nuhtlusseks.

Sepärrast on taewa warrandus lahti, ja pilwed on kui linnud, mis lendwad.

Omma au läbbi teeb Ta pilwed tuggewaks, ja rahhe kiwid langewad seält mahha.

Kui

Kui Ta peäle watab, siis pörruwad mäed,
ja temma tahtmissse järrele puhhub louna-tuul.

Temma pitkse mürrin hirmutab innimesši ja
figgitab maad, nisammoti ka suur pohja-tuul ja
tulispä.

Ta heidab lund wälja kui lendawad linnud,
ja temma saddo on kui rohhotirtsude peäle tulles-
minne.

Silm immetelles temma walge karwa pär-
rast, ja südda panneb temma saddo immekš.

Ta puistab Ma peäle ermetest kui sola, ja
kui ta külmetab, siis on need wahhedad kui okkad.

Kui külm pohja tuul puhhub, siis külmetab
jöggi, kui kristalli klaas.

Se jääb igga koha peäle, kus wessi koggus-
nub, ja weab wet kokko kui raudriet.

Temma sanna peäl seisab süggawus wait, ja
Ta on nende sisse sared istutanud.

Need kes laetwadega käiwad merre peäl, jut-
tustawad mis hädda merre peäl on, ja kui meie
sedda kuleme, siis panneme sedda immekš.

Ta seäl on immeasjad ja immelikud teud ja
monnesuggused lojusjed, ja wallas kallade lomad.

Nendega lähhäb temma nou korda, ja Tem-
ma läbbi jääb keik seisma.

Kui meie paljo sest rägime, siis ei moödu se
ommeti ei polegi mitte; et pistko sannadega ütlen:
Temma isse on üllepea keik.

Kui meie sedda kädame, kas jouame sedda
käl kita? sest Ta on surem, kui keik temma teud.

Jõsand on wägga suur ja kartusse wäärt, ja temma wäggi on immelinne.

Kittke Jõsandat, ja piddage tedda keigeför gemaks, ni kõrgekš, kui teie jouate, sest Ta on ommeti weel kõr gem.

Kes on Tedda näinud, ja woib sedda üles räkida? ja kes woib Tedda ni surekš tõsta, kui Ta on?

Mitto sallaja asja on suremad, kui need sin natsed, sest meie olleme need wähhemad temma teggudest näinud.

Sest Jõsand on keik teinud, ja Jummalale kartlikkule tarkust annud.

50. 51. Peatükki st.

Õnnis on se, kes sedda õppib teggema; [mis sesinnatse ramato sees on õppetud] ja kes sedda omma süddamesse panneb, kül se saab targaks.

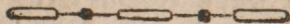
Sest kui ta sedda wottab tehha, siis ta kõlwab keikile.

Sest Jõsanda walgus juhhatab tedda.

Wotke se õppetus wašto kui suuc hõbbe warrandust, ja piddage se kallimaks kui paljo kulda.

Tehke omma teggemist, enne kui [armo] aeg möda lähhäb, siis annab se tarkus teile, teie armo palka ommal ajal.

Jkka sago Jummalale kitus, ja temma hal lastus jägo meie keikide ülle. Amen.

Uus Testament

ehf

Ue Seädusse Ramat

Mattēusse Ewangeliummi

I : 4. Peatükki.

Jesus Kristus, Jummal poeg, tulli ilmale kui innimenne, nelli tuhhat aastat pärrast ma ilma lomist, kui Augustus ille Roma riki kui Keiser wallitses, ning Herodes Juda maal Kuningas olli.

Jesusse emma olli se neitsit Maria, Kuninga Daweti soust. Sellele lastis Jummal ühhe Inglise läbbi kullutada, et ta sedda tootud lunnastajat pididi ilmale toma, ja Temmale pididi antama se ninmi Jesus, sest et temma innimeste suggunende patto häddast pididi peästima, ja õnsaks teggema.

Neist targadest, kes hommiko maalt Jerusalemma linna tullid, sai Kuningas Herodes teada, et se lunnastaja, kedda siis odeti, olleks sündinud.

Et nüüd Juda rahwas siis arwas, et se lunnastaja pididi suur ja wäggew ilmalet kunningas ollema; siis kartis Herodes, et ta pididi Kuningrikist ilma jama, ja wottis sedda kurja nou, Jesus ärratappa.

Ugga Jummal käsks Josepit, kes neitsi Maria peigmees ja Jeesuse wõaras Issa olli, unne-
nâus, et ta se lapsi ja temma emmaga piddi Egip-
tusse male põggenema. Kui Kuningas Herodes
sedda last Jeesust ei woinud leida, siis ta käsks
keik lapsed ärratappa, mis Petlemmas ja temma
raiate peäl, kes ollid kahhe aastased ja nende
järgmised, mõtteldes et se laps Jeesus wiisiste
nende seas peaks ollema.

Kui Herodes olli surnud, siis tullid Jeesuse
wannemad temmaga jälle taggasi Juda male, ja
ellasiid Naatsaretti linnas, ning Jeesus jäi nende
jure nende sanna kuulmas ja neid tenimas.

Kui Jeesus kolme kümne aastaseks sai, siis
laskis ta ennast ristias Joannesest ristida, ning
Jummal tunnistas siis ühhe heale läbbi, mis tae-
wast olli kuulda: Se sinnane on minno armas
poeg, kellest mul hea meel on.

Jeesus kutsus ja wallitses siis ommad jüngrid
ärä, teggi paljo immeteggusid, (mis muist Ewan-
geliummitte sees, laulo ramato sees leitakse) ning
hakkas omma õppetaja ammeit.

5. Peatükki.

Kui Jeesus ommad Jüngrid ja paljo rahwast
kõggutud näggi, siis ietus ta kõrges kõhbas mah-
ha ja õpetas neid nenda!

Õnsad on need, kes waimus waesed on (kes
ei arwa ennast jo targaks ja heaks kuul ollewad,
ning

ning sepärrast piüidwad ilka targemaš ja parremaš sada,) sešt nende pärrast on taewa riik, nemmad on õige tee peäl tõssiseš õnnistuseseš.

Õnsad on need, kes kurdwad on (omma hinge hädda pärrast;) sešt nemmad peawad sama rõmustud.

Õnsad on need täšsased, sešt nemmad peawad maad pärrima, (omma täšsase melega sawad nemmad ka ajalikkult parreminne korda, kui need kes wiħhase ja äkkilise melega on.

Õnsad on need, kenneel nalg ja janno on õigusse järrele; (kes nenda wägga noudwad õigekš ja waggakš sada, kui need kenneel nalg ja janno on, süa ja jua himmustawad.) sešt nemmad peawad täis sama, nemmad peawad sama, mis nemmad iqqatšewad.

Õnsad on need armolisesed, sešt nemmad peawad armo sama (Jummala ja innimeste polest).

Õnsad on need, kes puhtad süddames on; (kes keikide üllekohtuste ja roppude himmude wasto pannewad ja neid ärrawoitwad,) sešt nemmad peawad Jummalat näggema, (sawad tõssiesš õnnistuseseš kõlbawakeš).

Õnsad on need rahhonoudjad, sešt neid peab Jummalala lapsikš hütama (sešt et nemmad jelle sees Jummalala sarnatsed on).

Õnsad on need, kedda takkakiusatakse õigusse pärrast, (et nemmad sešt, mis õige ja hea on,

ei tahha lahkuda), sest nende pärrast on taewa riik.

Ünsad ollete teie, kui inimessed teid minno pärrast laimawad, ja tallakiusawad, ja rägivad teile suggu kurja teie wasto, kui nemmad walletawad. Nõmustage ennast, ja olge wägga rõõmsad, sest teie palk on suur taewas.

[Dimma Jüngrittele, kes Jeesuse armo õppetuse kulumisse läbbi, pidwid ma ilma õppetajaks sama, ütles Jeesus:] Teie ollete selle Ma fool, [Otskui lihha, sola läbbi mäddanemisse eest hoitakse; nenda peab ka ma ilm, minno õppetuse läbbi, mis teie peate kulumama, parrandatud, ja hullakamisse eest hoitud sama.

Teie ollete ma ilma walguis, [ma ilm peab minno õppetuse läbbi, mis teie peate kulumama, walguistud ehk diete õppetud sama.]

Ei süta ka ükski künalt, ja ei panne sedda wakka alla, waid küünla jalla peäle, siis paistab temma keikile kes koias on. Nenda paistko teie walguis inimeste ees, et nemmad teie head teud näwad, ja auustawad teie Jäsa, kes taewas on.

Urge mõttelge, [ütles Jeesus jälle keikile,] et ma ollen tulnud kasko ellik Prohwetid kautama; minna ei olle tulnud neid kautama, waid tõeks teggema, [parreminne ärraselletama ninik laiemaks ja täiemaks teggema.

Teie ollete kuulnud, et wannemille on räkitud: Sinna ei pea mitte tapma; agga kes ial
tap

tappab, on kohto wäärt, [saab kohto polest huk-
katud.]

Ugga minna ütlen teile, et iggaüks, kes
omma wenna, [liggimesse,] peäle ilmaasjata wih-
ha kannab, ning tedda sõimab ja teotab, on koh-
to wäärt.

[Siin peab wahhet teggema õige ja pühha
wihha, ning kurja wihha wahhel. Kui kohto-
wannemad ja wannemad wihhaseks sawad, om-
ma allamatte, laste ja perre kurja teggude parrast
ja neid karristawad; siis on se üks õige ja püh-
ha wihha, mis armastusfest tulleb, sest se läbbi
tahtwad nemmad neid hukatusse eest hoida.]

[Ugga allamatte seltsis peab wihha lämma-
tabama, ning teine peab teisega heal meel leppi-
ma. Se lähhab nenda tarwis, et muido ka Jum-
mala tenistus on tühhine.]

Separrast kui sinna omma ande, [ohwrit,]
altari peäle tood, [se arwati siis üllemaks Jum-
mala tenistusseks, ning selle wisiga sünnib ühte
risti innimesse Jeesuse lauale káiminne,] ja seal
so mele tulleb; et sinno wennal, [liggimesel,] mid-
dagi on sinno wasto, siis jätta seenna omma ande
altari ette, ja minne, ja leppi enne omma wen-
naga ärra, ja siis tulle ja to omma ande.

Ulle pea heamelesinne omma wihha mehhe
wasto, kummi sinna temmaga tee peäl olled [igga-
wesse põlwe pole,] et se wihhamees sind ei anna
ärra kohtomoistja kätte, ja kohtomoistja sind ei

anna ärra tullase kätte, ja sind ei wissata wan-
gitorni. Töest, minna ütlen sulle: sinna ei pea-
se seält wälja, ennego sinna ka wiimse tinga laad
ärramaksnud, [keif sinno patto wölg, saab siis
ka sinno kääst takkaetud.]

[Kui kaks riidewad, siis arwad iggawäks en-
nesel ögust ollewad. Agga Jummal, kes diete
kõhnut moistab, leiab siis wahhest, et sinnul,
kes sa arwad ennesel ögust ollewad, üllekohhus
on, ning et sinna sepärrast hukka moistmisse wäart
ölled.]

Teie ollete kuulnud et kääskus on ööldud:
Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Agga minna ütlen teile, et iggawäks kes [woõ-
ra] naeie peäle watab, tedda himmustades, [ning
selie kurja himmo wasto ei panne, egga sedda är-
ra ei woita] on jo abbiello temmaga ärrarikkunud
õmmas süddames.

Kui sinno silm, käässi ehk jalg sind pahhan-
dab, [kurjaks kiusab,] siis küssu sedda wälja, raiu
sedda mahha ja wisla ennesest ärra, sest sulle on
parrem, et üks sinno liikmittest hukka lähhäb, ja
keif so ihho ei heideta pörquuse.

Nä waewa õmmad kurjad himmud ärrawoi-
tes, olleksid nemmad sulle ka ni armsad kui so silm
ehk käässi, ja kannata enneminne ajalikko kahjo,
mis sul ni haiget teeb, kui et sa peaksid silma wäl-
jakiskma ja kät mahharajuma, ennego sa kurjad
himmud, lõppetaksid, mis sind iggawesse hukka-
tusse, pina ja wallo sisse sadaks. Ja

Ta ollete kuulnud et on sõldud: Sinna ei pea üllekohto wanduma, waid sinna pead Jhsandale ommad wanded piddama.

Agga minna ütlen teile, et teie ei pea mitte wanduma, [muido, kui kohto polest kâstakse, Jummalala auuks ja liggimesse heaks.]

Agga teie kõnne olgo jah [mis] jah, ei mitte, [mis] ei mitte; agga mis ülle sedda on, se on sest tiggedast.

Teie kulete et [monned ütlewad:] Sinna pead omma liggimest, [sõbra,] armastama, ja omma wihhameest wihkama.

Agga minna ütlen teile: Armastage ommad wihhamehhed, õnnistage neid, kes teid ärrawanuwad, tehke head neile, kes teid wihkawad, ja palluge nende eest, kes teile liga tewad, ja teid takkakiusawad, et teie woiksite sada omma isä lapsiks, kes taewas on; sest temma laeseb omma päikest kurjade ja heade ille tousta, ja lasseb wihma sabbada õigede ja üllekohtuste peäle.

Teie peate täieste waggad ollema, nenda kui, teie Jhsa kes taewas on, täieste wagga on.

6. Peatükki st.

Katõke et teie omma waeste andid innimeste nähhes ei anna, [se nouga ükspäinis,] et teid neist peab nähtama, muido ei olle teil palka teie Jhsa jures, kes taewas on.

Kui teie Jummalat pallute, siis teie ei pea

paljo loobisema, nenda kui pagganad ja sallalik-
kud. Sest teie [taewane] Jēsa teab, mis teil
tarwis on, ennego teie tedda pallute.

Sepärrast luggege, [ja ihaldage sedda kei-
gest süddamest nenda.]

Meie Jēsa, kes sa olled taewas.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

[Oh Inimmal, sind sago meitest ja keigest
innimestest diete tuntud ja auustud.]

Tulgo meile sinno riik.

[Sagem meie sinno armo rigi lapsiks, kes
sinno sanna uskjad ja sinno mele pärrast ellawad.]

Sinno tahtminne sündko, kui taewas, nen-
da ka Ma peäl.

[Sago so hea nou ja tahtminne meitest inni-
mestest ka nenda tehtud, kui Inglid taewas ja
muud lomad sedda tewad.]

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw.

[Anna meile igga päwa, mis meie ihho toi-
dusfeks ja üllespidamisfeks tarwis lähhäb; ning
et meie sedda ka moistame, ja tännoga wasto
wottame.

Anna meile andeks meie wõllad, kui meie
ka andeks anname omma wõlglastele.

[Anna meile andeks, keik meie pattud ja eksi-
tusfed, meie tahhame ka omma liggimeste nõdrus-
te ja eksitustega kannatada, ja heal meel liggimes-
sega leppida, ning wihhamestel ka head sowida
ja tehha.)

Ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

[Hoiat meid kurja kiusatusse eest, ja kui meid peaks kiusatama, siis aitad, et meie kummatagi wiimsele ärra woidame ja woi must same.]

Waid peasta meid ärra sest kurjast.

[Aita et meie wimati teigest kurjast peastetud, ning sinno au ja rõõmu rigi sisse same.]

Sest sinno pärrale on se riik, ja se wäggi, ja se au, iggaweste. Amen.

[Sinna jouad ja tahhad meile, sinno allamattel ja lastel teie head anda ja tehha, et meie sind se eest woime iggaweste kaita ja tännada.]

Kui teie innimestele nende eksitusi mitte andeks ei anna, siis ei anna ka teie Jäsa teie eksitusi mitte andeks.

Koguge ennestele warrandust taewas, kus sa egga koi egga rooste ei rikku, ja kussa wargad läbbi ei kaewa egga warrasta.

[Kui teie Jummalatahtmise järrele moistlikkud ja head ollete, siis on teil üks warrandus mis iggaweste jääb, kui teie ajalikkud warrandused on hukkalainud.]

Woubke esite Jummalatahtmise riki ja temma õigust [mis hinge õnnistuseks tarwis lähhäb, et teie Jummalatahtmise järrele, moistlikkud ja head ollete,] siis sedda teie [mis teie ihholikkust tarwis lähhäb,] peab teie peälegi antama.

7. Peatükki st.

Ärge moistke (ilma armota) kōhhut, et teie peäle ka nenda kōhhut ei moisteta. Sest mis kōh- toga teie kōhhut moistate, sega peab teie peäle ka kōhhut moistetama, ja mis moōdoga teie moō- date, sega peab teile jälle moōdetama.

Ägga mis sa sedda pinda, (piisokest wigga) nāād, mis so wenna filmas on, ägga sedda pal- ki, (suremat wiggaadust) omma ennese filmas, ei panne sa mitte tähhele.

Oh sinna sallalik! Kisu eēsite sedda palki om- mast filmast wälja, ja siis selletad sinna wäljakis- kuda sedda pinda omma wenna filmast.

Keit nüüd, mis teie ial tahhate, et innimes- sed teile peawad teggema, nendasammoti tehke ka teie neile, (ja mis teie ei tahha et teised teile pea- wad teggema, sedda ärge tehke neile ka mitte, sest keit mis käst liggimesse armastussest küsib, on selle sees ühheskous.)

(Dumma ello sees, mis üks teekäiminne on iggawesse põlwe pole,) Minge sisse kitsast (kur- jade himmude ärrawoitmisse ja meleparrandamis- se) wärrawast. Sest se wärraw on lai ja (patto) tee on suur, mis hukkatusse sisse wiib, ja paljo on neid, kes seält sisse lähkawad. Ägga se wär- raw on kitsas, ja (patto wasto woitlemisse) tee on waewalinne, mis ello, (tõssise õnnistusse) sisse wiib, ja piisut on neid, kes sedda leidwad.

Men:

Nende wiljast, [sest mis innimesesed tewad, ja kuidas nemmad ellawad], peate neid tundma.

Ei sa keik taewa riki, kes minno wasto ütleswad: Jēsand, Jēsand; [kes risti innimeseste nimme kandwad,] waid kes tewad minno Jēsa tahtmist, kes taewas on.

Sepärrast iggaüks, kes need minno sannad kuleb ja teeb nende järrele, tedda pean ma ühhe moistlikko mehhe sarnatseks, kes omma kooda kaljo peäle on ehitanud.

Ja raske saddo tulli mahha, ja wolas wessi tulli, ja tuled puhhusid, ja käisid selle kōta peäle, ja temma ei langend mitte mahha; sest temma allus olli kaljo peäle tehtud.

Ja iggaüks, kes needsinnatsed minno sannad kuleb, ja neid ei te, tedda peab jōlleda mehhe sarnatseks petama, kes omma kooda liwa peäle ehitanud.

Ja raske saddo tulli mahha, ja wolas wessi tulli, ja tuled puhhusid, ja löid wasto sedda kooda, ja temma langes mahha, ja temma langminne olli suur.

10. Peatükkiist.

Olge moistlikkud kui ussid, ja waggurad kui tuikesed.

Urge kartke neid mitte, kes ihho ärratapwad, ja ei woi mitte hinge tappa, agga kartke ennam Sedda, kes hinge ja ihho woib rikluda pōrgus.

Eks kaks warblast müda weringe eest, ja ei lange ühtainust neist mahha ilma teie isfata. Ugga ka teie juukse karwad keik on ärraloetud.

(Zummal kannab hoolt ka teie wähhematte asjade eest, sepärrast ärge olge liigkartlikkud, waid lootke Zummala peäle.)

II. Peatükki st.

Jesus ütles: Tulge minno jure keik, kes waewatud ja koormatud ollete, ja minna tahhan teile hingamist sata.

Wotke enneste peäle minno ikke, õppetust, ja õppige minnust, et minna ollen tašfane ja siid damest allandil, siis leiata hingamist enneste hingedele. Sest minno ikke on hea ja minno koorm on lebjä, (omma õppetusfega minna nouan üks päinis teie tõšsist ja iggawest õnnistust).

12. Peatükki st.

Üks innimenne olli, kelle käsš olli ärrakui nud, ja nemmad, (need Bariserid, Jesusse waen lased,) küššsid temmalt: kas sünnib hingamis se päiwil terweks tehha? et nemmad woiksid temma peäle kaebada. [Sest nemmad arwasid iggäüht surma wäart ollewa, kes hingamis se päwal min gisuggust tööd wottaš tehha).

Ugga Jesus ütles nende wasto: Misuggu ne on teie seast, kannel on üks lammas, ja kui se hingamis se [ehk pühha päwal] auko langeb, eks ta sest kinni ei hakka ja wälja ei tomma?

Kui palju ülem on nüüd inimenne, kui lammas? sepärast sünnib kül head, [mis mete ja liggimesse abbits ja kasuks tulleb], teha hingamisese päiwil.

Süis ütles temma selle inimemesse wasto: Surruta omma kät, ja temma surrutas sedda, ja se sai jälle terweks otsego se teine.

Hea inimenne sadab head ette sest hea süddame warrandussest; ja kurja inimenne sadab kurja wälja, sest kurjast [süddame] warrandussest.

Agga minna ütlen teile, et inimemesed peawad arro teggema kohto päwal, ka iggawihhest tühjast sannast, mis nemmad on räginud.

13. Peatükki st.

Jesus rägis rahwa wasto tähhändamisse sannade läbbi.

Wata, üks külwaja läks wälja külwama. Ja kui temma külwas, kukkus muist tee äres; süis tullid linnud, ja söid sedda ärra. Agga muist kukkus kaljo peälse Ma peäle, kuska temmal ep olnud palju mulda; ja touzis pea ülles. Agga kui päike touzis, wottis poud sedda kinni, ja et temmal juurt ep olnud, kuiwis temma ärra. Agga muist kukkus ohhakatte selka, ja need ohhakad kaswid ülles, ja lämmatasid sedda ärra. Agga muist kukkus hea Ma peäle, ja monni kandis saa wõrra, monni kae kümne wõrra, agga monni kolmekümne wõrra wilja.

(Men

[Nenda on se luggu ka innimestega, kellele Jeesuse õppetus kuulutati. Monned ei panne sedda tähhele, siis se lähhäb kauks nende eest. Monned tewad head hakkatust õigusse, agga ei kesta kauaks, kui nemmad peawad waewa näggema ehk middagi kannatama, siis tagganewad ärra. Paljo innimeste jures, nende hea tundminne saab ihholikkude murrette ja teggude läbbi lämmatud, et nemmad hea teggude wilja ei kanna. Agga monnede sees toob Jeesuse õppetus hea teggude wilja, ehk kül ühhe jures ennam kui teie sees.)

Teist tähhendamisest sanna ütles Jeesus: Üks mees külwas head semet omma põllo peäle. Agga õsel tulli temma waenlane ja külwas umbrohto kess nisso sekka ja läks ärra.

Sullased küsüsid siis maja Isanda käest: Kas sa tahhad et meie sedda umrohto peame wälja kiskma? Agga ta ütles: ei mitte, ei teie ühtlase sega sedda nisso wälja ei kisku, kui teie sedda umrohto kokkokoogute.

Easke mollemad ühtlase kaswada leikusseks, ja leikusse aial tahhan minna leikajattel põlda: kogguge enne sedda umrohto, ja sidduge sedda wihko, sedda ärrapõlletada, agga sedda nisso pange kokko minno aita.

[Innimesed ei arwa ikka diete ärra, mis hea ja mis kurri on. Agga tulles sures kohitus, Jummal, kes üksipainis woib diete ärra arwada mis tõeste hea ja mis kurri on, wottab kurjad

jad ja head ühhest ärralahhutada, ja iggaühhele tabjuda temma teggude järrele.

15. 16. Peatükkiist.

Mis suust sisse lähhääb, ei se te innimest rojaseks; agga mis suust wäljatulleb, se teeb innimest rojaseks. Sest süddame seest tullemad wälja, kurjad mõtlemised, tapmised, abbiellorikmised, horajahhid, wargused, wassetunnistused, teotamised. Need asjad on, mis innimest rojaseks tewad.

Mis kasso on innimesel sest, kui temma keik se ma ilma kassuks saaks, agga omma hingese kahjo teeks; ehk mis lunnastamisese hinda woib innimenne anda omma hinge eest, [kui se temma holetusse ja rummalusse läbbi on hukkalanud.]

18. Peatükkiist.

Jesus ütles: kui kegi ühhe nisugguse lapsokese se minno nimmel, [minno pärrast,] wastowottab, se wottab mind wasto.

Agga kes pahhandab ühhe neistsinnatsist pissokesest, [kelle sü läbbi nemmad rummalamaks ja kurjemaks sawad,] sel on parrem, [se on wäärt,] et weski:kiwwi temma kaela peaks podama, ja tedda ärraupputadama süggawama merre kofta. Hädda selle innimesele, kelle läbbi pahhandus tulleb. Katske, et teie mitte üht neistsinnotsist pissokesest ärra ei põlga; (mõtteldes et nemmad ei
mois:

moista, egga tähhele ei panne mis teie nende näh-
hes ja kuuldes kurja räkite ja tete,] sest minna üt-
len teile, et nende inglid taewas allati näwad
minno Jēsa palge, kes taewas on. Sest inni-
messe poeg (Jesús Kristus) on tulnud õnsaks
teggema, mis on ärrakaddunud, (agga need, kes
lapsi pahhandawad ehk kurja õppetawad, keelwad
neid õnsaks samast.)

22. Peatükki st.

Üks kääsotundja küsis Jesúselt, mis sugu-
ne on se suur (ehk keige üllem) kääso sanna kää-
sus. Agga Jesús ütles temma wasto: Sinna
pead Jēsandat omma Jummalat armastama kei-
gest ommast süddamest, ja keigest ommast hingest,
ja keigest ommast melest, ja keigest ommast wäest.
Sesamma on se essimenne ja suur kääsosanna.

Agga teine on selle sarnane: Sinna pead om-
ma liggimest armastama kui isseennast.

Neis kahhes kääso sannaš on keik se kääse ja
prohwetid kous, (keik mis Jummal nende sees
kääsib.)

25. Peatükki st.

(Jesús õppetäs, kuis innimesed peawad om-
ma hinge ja ihho wäed, Jummalala auuks, isseen-
neste ja liggimesse heaks prugima, se tähhanda-
mise sannaga.)

Üks inimenne, kes wõõra male läks, andis
om-

omma sullastele omma warrandust kätte, et nemmad peaksid sellega kauplema, ni Iaua kui ta ärära olleks. Üks neist mattis omma jaggo mahha, (ei pruginud sedda Jssanda tahmisse järrele.) Sellel moistis Jssand sedda kohhut: Sedda kõlbmatta sullast heitke wälja keigesüggawama pimmedusse sisse; seal peab ollema ullumine ja hamaste kirristamine. Agga neile sullastele, kes sellega mis Jssand nende kätte usknud, omma Jssanda nou ja tahmisse järrele ollid teinud, ütles temma: se on hea, sinna hea ja ustaw sullane, sinna olled ülle piško ustaw olnud, minna tahhan sind ülle paljo panna; minne omma Jssanda rõmo sisse.

Kui innimesse poeg [Jesuz Kristus] tulles omma au sees, [kohhomoistmisseks] ja keif pühhad inglid temmaga, siis istub temma omma au järje peäl.

Ja siis peab keif rahwast temma ette kogutama. Ja temma lahbutab neid ühhest ärä, nenda kui karjane lambad ärälahbutab sikkudest. Ja temma panneb lambad, [õiged,] omma parrema kääle, agga sikkud, [kurjad,] pahhama kääle seisma.

Suus wottab õõlda kunningas neile, kes temma parremal kääel on: Tulge tenna, minno Jssa õnnistud, pärrige sedda kunningrõki, [õnnistust] mis teile on walmistud maailma asjutamissest.

Agga neile [uskmatta ja kurjadele,] kes pahhamal

hamal kael on, wottab kunningas õõlda: Minge ärra minnust teie ärranetud, iggawesse tullesse, mis walmistud on kurratile ja temma inglidele.

Ja needsiinnatsed [kurjad] lähkawad iggawesse wallusse, agga need kes õiged [kes omma usko hea teggude läbbi tõeks teinud] iggawesse ellusse.

* * *

Markuse

Ewangeliummi ramatus.

3. Peatükki.

Jesüs õppetab ükskord paljo rahwast; siis õõlbi temmale: Wata so emma ja so wennad on oues ja otsiwad sind. Siis ütles temma: Kes ial Jummalatahtmist teeb, se on minno wend, ja minno õõde ja emma.

9. Peatükki.

Parrem on sul, et sinna siin armo aial, patto wasto pannes, ja kurjad himmud ärrawoites, wae-wa nääd, kui et sind omma kurjade himmude ja wisidega, pörgo kustutamatta tullesse heidetakse, kus nende us, [se kahhetseminne et nemmad nenda rummalad olnud,] ei surre, ja se tulli ärra ei kustu.

14. Peatükkist.

Walwage ja luggege, [pange omma süddant ja ello hästi tähhele, ja kinnitage ennast seks se läbbi, et teie ikka Jummalat meles peate, kes teieis paikus on, keik näab ja teab,] et teie kiusatusse sisse ei sa, [et teie ei sattu eksima ja kurja teggema.] Waim on kül walmis, agga lihha on nõdder.

[Monnel innimesesl on kül hea nou, agga kui ta isennast ei panne hästi tähhele, siis woib ta pea eksitusse sisse langeda.]

* * *

L u k a.

Ewangeliummi ramatus.

2. Peatükkist.

Jesusse wannemad käisid temmaga Jerusalemma linnu, kui ta kahheteistkümnne aastane olli. Kui nemmad jälle koiw pole läksid; siis nemmad ei pannud tähhele, et Jesus ep olnud nendega, waid mõtlesid, et ta kül peaks suggulaste ja tutwade feltsis järrele tulles.

Agga kui temma ei tulnud, siis läksid nemmad taggasi, tedda otsima. Kolme päwa pärrast leidsid nemmad tedda pühhas koias istmast kesi õppetajatte seas.

. Agga keik, kes tedda kuulsid ehmatasid ärra, temma mõistusse ja fostmiste parrast.

Kui siis temma enima temmal ütle.s: Wata meie olleme sind öiets waewaga otsinud; siis Jefns ütles: minna pean ses ollema, mis mo Issa parralt on. Parrast sedda laks temma omma wannemattega Naatsaretti linna, ja kulis nende sanna. Ja Jesus kaswis tarkussts ja pitkussts,

Jesus ütles siis et temma ka Jéraeli rahwa seast ei olleks sähhärdust usko leidnud, ning teggi sul-
last terweks.

[Sest peawad perrewannemad õppima et nem-
mad ei pea omma perre abbita jätma egga ärralül-
kama, kui haigeks ehk wannaks sawad, waid
nende eest hoolt kandna ja aitma, ni paljo kui joud-
wad, mötteldes et nemmad terwes ja nores põl-
wes neid teninud.]

9. Peatükki st.

Ühhel aial läkkitas Jesus ennese ele käskusid
ühhe Samaria rahwa allewisse, temmale õmaja
walmistama, ja nemmad ei wotnud tedda mitte
wasto.

Süis ütlesid ka's temma Jüngrittest: Jäsand
tahhad sa, siis tahhame meie käskida tuld taewast
mahhatulla ja neid ärrarikkuda. Agga Jesus põ-
ris ennast ümber, sõitles neid ja ütles: Teie ei
tea mitte, mis sagguse waimo pärralt teie olette.
Minna ep olle tulnud, innimeste hinged hukka
saatma, waid ärrapeästma.

10. Peatükki st.

Üs Käsfotundja küesis Jesussest: Öppetä-
ja, mis pean ma teggema, et ma iggawesse ello
pärrin?

Jesus ütles temmale: Mis on kässo rama-
tusse kirjotud? kuida sa loed? Agga temma was-

tas ja ütles: Sinna pead Jhsandat omma Jummalat armastama, keigest ommast süddamest, ja keigest ommast hingest, ja keigest ommast wäest, ja keigest ommast melest: ja omma liggimest, kui ishiennast. Jhesus ütles temmale: Sinna olled diete wastanud, te sedda, siis pead sa ellama [ehk õnsaks sama.]

Agga temma tahtis ishiennast õigeks panna ja ütles Jhesuse wasto: Kes siis on mo liggimenne?

[Judid arwasid ükspäinis omma usso ja sugugu rahwast wennaks ja liggimesseks, agga Samaria rahwast, kennel üks teine usk olli, ja pagaganaid ei arwand nemmad mitte liggimesseks.]

Agga Jhesus wastas se sanna peäle, [ja õpetas se läbbi, et meie keik innimesed peame liggimesseks arwama, mis sugusest usust ehk sugust nemmad on.] Üks innimenne läks Jerusalemmast alla Jeriko pole, ja sattus rõõwlitte kätte: kui nemmad temma rided said ärrarisunud ja peälegi hopa annud, läksid nemmad ärra, ja jätsid tedda pool surnud mahha.

Agga üks preester läks koggematta sedda teed alla, ja kui ta tedda näggi, läks temma mööda, ja nendasammoti ka üks Lewiit, kui ta senna paika sai, tulli temma ja watis, ja läks mööda.

Agga üks Samaria mees, (tedda Judid ei arwand liggimesseks) käis sedda teed, ja tulli temma jure; ja kui ta sedda näggi, sai temma südda hal-

halledaks. Ja ta tulli temma jure, ja sidbus temma hawad kinni, ja wallas õlli ja (jodawat) wina sisse, tõstis tedda ka omma ennese weikse selga, ja wiis tedda kõrtsjo, ja kandis hoolt temma eest.

Ja kui temma teisel päwal ärraläks, wottis ta kaks tenari-rahha wälja ja andis kõrtsmikule, ja ütles temmale: Kasina hoolt temma eest, ja mis sa ial weel peaksid kullutama, sedda tahhan ma taggasi tulle sulle maksta.

Kedda sa nüüd neist kolmest arwad selle lähema ollewad olnud, kes rõõwlitte kätte olli satunud.

Ugga temma ütles: Se kes temma peäle hallastas. Siis ütles Jesus temma wasto: Minne, ja te sinna nendasammoti.

[Kui teie siis tee-käimiseses wahhest innimesed näte, kes haiged ehk tulle ehk wee häddas on, ja teie kes rannas ellate, kui wahhest üks laew tormis hukka lähhab ning innimesed sest mäele peasewad; siis olgo se Jesusse sanna, teie meles:] „Minne, ja te sinna nendasammoti“, [ning mis Jesus teisel korral ka ütles:] „Keik nüüd, mis teie ial tahhate, et innimesed teile peawad teggema, nendasammoti tehke ka neile.“ [Sesamma hädda olleks ka teile woinud tulla, siis olleks teile hea meel olnud, kui üks teine teid olleks aitnud.]

12. Peatükki.

Jesus räkis neile ühhe tähhändamisse sanna

ja ütles: Ühhe, rikka mehhe põld oli hästi wilja kaswatanud.

Ja temma mõtles isšiennefes ja ütles: Mis pean ma teggema? sest mul ei olle maad, kuhho ma omma wilja woin kofko panna.

Süis ütles ta: Sedda tahhan minna tehha: ma tahhan ommad aidad mahhakiškuda ja suremad ehhitada, ja tahhan senna kogguda keik omma wilja ja omma warra.

Ja tahhan omma hingele õõlda: Hing, sul on kofko pandud suur warra mitmeks aastaks: olle nüüd rahhul, sö, jo, ja olle rõmuš.

Agga Jummal ütles temmale: Sinna meles to, selfinnatsel õsel noutakse sinno hing sunnult ärä; agga kellele saab, mis ja olled walmistanud? Nenda on selle luggu, kes ennefele warra koggub, ja ei olle rikkas Jummal sees.

Jēsand Jēsus ütles: kes on nüüd üks uštaw ja moištilik maja piddaja, kedda Jēsand omma perre ülle panneb, neile õigel aial seätud roga andma? Onnis on se sullane, kedda Jēsand tulles nenda leiab teggemast. Tõest minna ütlen teile, et ta tedda keige omma warra ülle panneb.

Agga kui se sullane ommas süddames mõtleb: Minno Jēsand wibib tullematta: ja hakkab peksma sullased ja tüdruffud, ja söma ja joma ja joobnuks sama: selle sullase Jēsand tulles sel päwal, millal ta tedda ei ota, ja sel tunnil, millal temma ei

ei tea, ja lõhub tedda, ja annab temmale palka nendega kes uskmatta.

Agga se sullane, kes omma Jõsanda tahtraist on teadnud, ja ei olle ennast walmistanud, ega temma mele pärrast teinud, se peab paljo hawo sama. Agga se kes ei olle mitte teadnud, ja hawade wäärt teinud, peab pissut hawo sama. Agga paljo küsitalse iggauhhe kääst, kelle kätte paljo on antud: ja kelle holeks paljo on antud, selle kääst peab weel enam noutama.

15. Peatükki.

Wariserid ja kirjatundjad laitfid Jesust se pärrast et temma ka Tõlnerittega ja pattustega seltsis olli, [tedda nemmad wägga ärrapõlgsid ja alwaks piddasid,] ja neid õppetäs, [kuis nemmad woiksid meleparrandamisse läbbi weel õnsaks saada.] Se peäle ütles Jesus neile se tähhändamisse fanna: Misfuggune innimenne on tete feast, kennel sadda lammast on, ja kui ta ühhe neist ärrakautab, eks ta jätta ühheksakümment peäle ühheksa, kõrbe, ja eks ta lähhä selle järrele, mis on ärrakaddunud, funni ta sedda leiab. Ja kui ta saab leidnud, siis pannes temma sedda omma olade peäle rõmoga. Ja kui temma koio saab, siis kutsub ta kofko sõbrad ja naabred ja ütles neile: Olge minnoga rõõmsad, sest ma ollen leidnud omma lamba, mis ärrakaddunud olli. Minna ütlen teile, et nenda on rõõm taewas, Jummalala inglide

glide ees, ühhe pattuse pärrast, kes meelt par-
randab.

Ta ütles Jesus: Ühhel innimesesl olli kaks poega. Ja noorem neist ütles Issa wasto: Issa, anna mulle se warra, mis minno ośfaks tulleb, ja temma jaggas neile se warra. Ja ei mitte kaua pärrast sedda aega, foggus se noorem poeg keik kocko, ja läks ärra kaugele male: ja seäl pillas ta ennese warra ärra, ja ellas õnnetumas ellus. Agga kui ta keik sai ärrahukkanud, tulli senna male kange nalg, ja tühhi hakkas temma kätte tullemä. Ja temma läks, ja seisis ühhe koddanikko jures seäl maal, ja se läkkitas tedda omma wäljale siggo hoidma. Ja temma püdis omma kōhto täita tühjest lestidest, mis need sead söid, ja ükski ei annud temmale.

Agga kui ta parremad mõtted sai, ütles temma: Mitto palgalist on mo isal, kel leiba kül on, agga minna lähhan hukka nälja pärrast? Ma tahhan kätte wotta, ja omma isä jure miina, ja tahhan temmale öölda: Issa ma ollen patto teihud taewa wasto, ja sinno ees, ja minna ei olle teys wäart, et mind so poiaks hütakse, pea mind kui ühte omma palgalistest.

Ja temma wottis kätte ja läks omma isä jure; agga kui ta weel kaugele ärra olli, näggi tedda temma isä, ja temmale sai halle meel: ja ta jooksis ja hakkas temma ümber kaela, ja andis temmale suud. Agga se poeg ütles temmale: Issa ma olen

Ien patto teinud taewa wasto, ja sinno ees, ja ei olle teps wäärt, et mind so pojaks hütakse.

Ugga isä ütles omma sullaste wasto: Toge keige kallimat kuba, ja pange temma selga, ja andke sõrmust temma sõrme, ja kingi temma jalga. Ja toge sedda nuumwassikast ja tapke sedda, ja sõgem ja olgem rõõmsad: Sest sesinnane mo poeg olli surnud, ja on jälle ellawaks sanud: ja temma olli ärrakaddunud ja on leitud.

17. Peatükkiist.

Jesüs ütles: kui so wend, [liggimenne,] sinno wasto eksib, siis nomi tedda; ja kui ta sedda kahhetseb, siis anna temmale andeks.

Kui teie ollete keik teinud, mis teid on käsitud; siis [ärge surustellege sepärrast]; Waid üttelge: Meie olleme kõlwatumad sullased, sest meie olleme ugga teinud, mis meie kohhus olli, [ja seddagi mitte nenda täieste, kui kohhus olleks olnud].

19. Peatükkiist.

Kui Jesüs Jeriko linna tee peäl olli, siis üks Tõlneritte, [kes Tõlli rahha sisse ajasid,] üllem, Sakkeus nimmi, üks rikkas mees, tahtis heal meel Jesust nähha. Ugga et temma maddal mees olli, ning sepärrast rahwa hulga pärrast ei woinud Jesust nähha sada, astus temma ühhe pu peäle. Kui Jesüs senna tulli, siis ütles ta temma wasto:

to: Sakkeus tulle ussinaste mahha, sest tamma minna pean sinno kotta jäma. Sakkeus panui sedda ennesel sureks auuks ja õnneks, ja wottis tedda rõmoga wasto. Küllab Juda rahwas laits sid Jesust sepärrast, et ta nisugguse pattuse mehhe kotta läks, kedda nemmad wihtasid ja ärrapõlgsid. Agga Jesus teadis temma pattusi pöödewa süddant. Sakkeus ütles siis, Jesusse heldust tundes: Wata Jēsand, minna annan omma poolt warrandusi waestele, ja kui ma kellelegi ollen üllekohto teinud, annan minna neljawõrra tagasi.

[Se on õige ja tõssine meleparrandaminne, mis siin Sakkeusse sees on nähha, et ta sedda kahjo, mis ta omma patto ja üllekohtoga olli teinud, jälle heaks teggi ja taabus.]

* * *

Joannesse Ewangeliiummi ramatus.

I. Peatükki st.

Jesus näggi Natanaeli ennese jure tulleswad, ja ütles temmast: Ennä! üks tõssine Ibraeli mees, kenne sees ei olle kawwalust.

[Se on üks suur au ja õn, kui sedda ühhest innimesest woib õolda. Agga iggaüks woib sedda au sada, kes agga isse tahhab nisuggune olla.]

2. Peatükki st.

Kui Jesus Pasa pühhal Jerusalemmas olli, siis uskfid paljo temma nimme sisse, kui nemmad näggid temma immetähhed, mis ta teggi. Agga Jesus isse ei usknud ennast mitte nende kätte, et ta leik ärratundis; ja et temmal ei olnud tarwis, et legi ühhest innimesest piddi tunnistama, sest temma moistis, mis innimesse sees olli.

[Nenda meie ei pea ka ennast kohhe iggaühhe kätte uskma, waid neid essite õppima tundma, kenneega meil on teggemist.]

3. Peatükki st.

Nenda on Jummal ma ilma, [innimeste suggu,] armastanud, et temma omma ainofindinud poia on annud, et ükski, kes temma sisse ussub, ei pea hukka sama, waid et iggawenne ello temmal peab ollema.

Agga se on se hukkamoiſtminne, et Walgus, [Jesusse õppetus,] on tulnud ma ilma sisse, ja paljo innimesjed armastasid pimmedust, [pattust ello,] ennast kui sedda Walgust; sest nende teud ollid kurjad.

Sest iggaüks, kes kurja teeb, wihtab sedda Walgust, ja ei tulle Walgusse jure, et temma teggusid ei pea laidetama. Agga kes töt, [mis Jummal õppetab meie õnnistusseks tarwis ollewad,] teeb, se tulleb Walgusse jure, et temma teud

teud woiksid arwalikkuks sada, sest nemmad on Jummalala sees tehtud.

4. Peatükki.

Jummal on üks Waim, ja kes tedda kum-
mardawad, need peawad waimus jo tões kum-
mardama, [moislikko melega, ning se labbi, et
nemmad tewad mis õige ja hea on.]

Minno roog, [armsam tõ,] on se, et ma-
teen selle tahtmisse järrele, kes mind on läkitand,
ja lõppetan temma tõ.

5. Peatükki.

Tund tulleb, millal keik, kes haudade sees
on, peawad temma, [Jesuse,] heält kuulma, ja
wäljatullema; kes on head teinud, [õnna] ello
üllestoumisseks, agga kes on pahha teinud, huk-
kamoistmisse ülestoumisseks.

Kui kegi Jummalala tahtmisse järrele tahhab
tehha, kül se tunneb isseenneses, et minno õppet-
tus on Jummalast.

8. Peatükki.

Jesus olli pühhas koias rahwa õppetamas.
Agga kirjatundjad ja Wariserid tõid ühhe naese
temma jure, se olli alliello rikmisest leitud. Ja
kui nemmad tedda senna kest paika said pannud,
ürlesid nemmad temmale: Õppetaja, sesinnane
naene on leitud, abbiellorikmisse tõ peäl ollemast.

Agga

Ugga Moses on kässo-õppetusses meid käsfnud, nisuggused kiuwidega furnuks wisfata, ugga mis sinna ütled? Ugga sedda ütlesid nemmad tedda kiusata, et neil piddi kaebamist ollema temma peäle. Jesus ei kostnud neile mitte se peäle. Ugga kui nemmad küssides temma peäle ajasid, siis ütles Jesus neile: Kes teie seas ilma-pattota on, se olgo eesimenne, kes temma peäle kiuwi wisfab. Ugga kui nemmad sedda kuulsid, ja süddame tunnistussesst märko said, läksid nemmad wälja, üks teine teise järrele, ja hakkasid ärraminne ma wannemist wiimsist sadik. Siis ütles temma sel naesel: Kus on need sinno peäle kaebajad? eks ükski sind olle hukkamoistnud? Se naene kostis: ei ükski, Jössand. Siis ütles Jesus: egga minnagi ei moista sind hukka: minne ja ärra te mitte ennam patto.

9. Peatükki st.

Kui Jesus omma Jüngrittega tee peäl käis; siis näggid nemmad ühhe innimesse, kes pimme olli sündinud.

Jüngrid küssisid siis: Öppetaja, kes on patto teinud, sesinnane, woi temma wannemad, et ta pimme on sündinud?

Jesus kostis, et se pimmedus ei selle innimesse, egga temma wannematte issi patto pärrast olleks sattunud, waid et Jummal teud temmas piddid awalikkuks sama.

[Nenda lasseb Jummal pimmedad, kurdid ja muud wiggased, ehk kül arwaste, innimeste seas olla, et teised peawad tundma ja moista, mis kallid andid näggeminne, kuulminne ja muud meled ja liikmed on, ja Jummalat se eest tännama.]

Siis süllitas Jesus Ma peäle, ja teggi mud-
da, ja woidis sedda mudda selle pimmeda silma
peäle, ning ütles temmale: Minne pesse silmad
Siloa tükis. Temma läks senna, ja pesis filmi,
ja tulli näggew taggasi.

Need naabred nüüd, ja kes tedda enne ollid
näinud pimme ollewad, ütlesid: Eks sesinnane se
olle kes istus ja kerjas? Teised ütlesid: Se on se-
sinnane; agga teised: temmal on sesamma näggo;
temma isse ütles: minna ollen se.

Siis ütlesid nemmad temmale: Kuida on sin-
no silmad lahti tehtud. Temma kostis: Se in-
nimenne, kedda Jesusseks hütakse, teggi ühhe mud-
da, ja woidis sega minno silmad, ja ütles minnu-
le: Minne Siloa tigi jure, ja pesse silmad; ag-
ga kui ma senna läksin ja filmi pesin, sain min-
na näggiaks.

Siis wisid nemmad tedda, kes enne pimme
olli, Bariseride, [ehk Juda rahwa sure kohto
koggodusse,] jure. Agga se olli hingamispe päaw,
kui Jesus, sedda mudda teggi, ja temma silmad
lahti teggi. Siis küsüsid [seäl kohto jure] jälle,
kuida temma olli näggiaks sanud. Ta ütles nei-
le jälle, kuidas se olli sündinud.

Need

Need Bariserid, [kes ei tahtnud, et se imeteggo pididi tõeks jama,] ütlesid: Sesiunane ep olle Jummalast, et ta hingamisse päwa ei pea. Teised ütlesid, kuidas woib üks pattune inimene ne ntsuggused [imme] tähhed teha? ja nende seas olli riid.

Juda rahwa kohto wannemad ei usknuv mitte et ta olli pimme olnud, ja näggiaks sanud, kummi nemmad temma wannemad kutsusid. Ja nemmad küsüsid neilt: Kas se on teie poeg? Temma wannemad kostsid: Meie teame, et se on meie poeg, ja et ta pimme on ilmale tulnud. Agga kuidas temma nüüd näab, ei tea meie mitte, ehk kes temma silmad on lahti teinud. Temma on wanna kül, küsüge temmalt; kül ta isfiennese eest kostab. Sedda ütlesid temma wannemad, et nemmad Juda rahwa [üllemad] kartsid; sest need ollid jo isfekskes sedda nou wõrnud, et kui kegi tedda Kristusseks, [tootud lunnastajaks,] pididi tunnistama, sedda pididi koggodussest wäljalük-
kama. [Se arwati siis wägga raskeks nuht-
lusseks.]

Süis nemmad kutsusid teist korda sedda innimest, kes pimme olli olnud, ja ütlesid temmale: Anna Jummalale au, Meie teame, et Jummal Mosessega on räkinnud, agga seddasinnast ei tea meie mitte, kust ta on.

Se innimenne kostis: Se on ommeti dieteimme, et teie ei tea, kust ta on, [kas temma on

Zummalast,] ja temma on minno filmad lahti teinud. Agga meie teame, et Zummal pattusid ei kule, waid kui legi Zummalakartlik on, ja teeb temma tahtmisse järrele, sedda kuleb temma. Maailma algmissest ei olle mitte kuulud, et legi on lahti teinud kellegi filmad, kes pimme on sündinud. Kui sesinnane ep olleks Zummalast, siis temma ei woiks sesuggust immeteggo tehha.

II. Peatükki st.

Laatsarus, Maria ja Marta wend, olli haige maas Petania allewis. Siis läkitasid temma bed Jesus jure temmale ütlemä: Isand, wata, kedda sinna armastad, se on haige. Agga kui Jesus sedda kulis, ütles temma: Sesinnane haigus ei olle surmaks, waid Zummal auuks, et Zummal Poega se läbbi peab auustama.

Jesus wibis weel laks päwa enne kui ta Petania läks, ja ütles Jüngrittel: Laatsarus meie sobber maggab, agga ma lähhan tedda unnest üllesärratama. Jesus rakis temma surmast, agga Jüngrid mõrlesid, et temma unnemaggamisest pididi räkima.

Agga siis ütles Jesus julgeste: Laatsarus on ärrasurnud. Ja se on hea teie pärrast, et ma seal ei olle olnud, et teie usk [se immeteo läbbimis peab sündima,] peab kinnitud sama. Agga läkki nüüd ärra temma jure.

Kui Jesus Petania tulli, leidis temma et
Laat

Laatsarus jo nelli pawa haudas olli. Marta ütles: Oh Jesand! olleksid sa siin olnud, minno wend ei olleks mitte surnud. Agga nüüdki minna tean, et Jummal sulle annab, mis sinna ial Jummalal käest pallud. Jesus ütles: Sinno wend peab üllestousma. Marta wastas: Ma tean, et ta peab üllestousma üllestousmiseses wiimsel pawal. Jesus ütles: minno läbbi saab üllestousminne ja ello.

Nemmad läksid siis hawa jure, ja paljo rahwast nendega, kes ollid tulnud neid trööstima. Keik nutsid ja Jesus nuttis ka. Haud olli sure kiwwiga kinnikaetud.

Jesus käskis sedda ärratösta; Marta ütles, temma haies jo, sest temma on jo nelli pawa haudas olnud.

Agga Jesus küssendas sure heäleaga: Laatsarus tulles wälja. Agga se surnud olli jalgust ja käsist, surno mähkmettega mähhitud, ja temma filmad ollid higgsi rättikoga ümbermässitud. Jesus käskis neid lahti wotta, et ta woiks ilma keel-matta käia.

Siis uskfid paljo Juda rahwast, [tedda se tootud lunnastajad ollewad, kes Jummalast läkitud.] Agga temma waenlased, [Juda rahwa üllemad] kartsid, et se immeteggo, mis nemmad ei woinud ärrasalgada egga walleks ejada, keik Juda rahwast wottaks melitada, temma sisse uskma; ja wotsid ommas sures kohtus sedda nou,

Jesust ärratappa. Sepärrast se sunr kōhhus andis käsfo, et iggauls peakš tedda kinniwotma, ja kui wangi nende ette toma.

13:15. Peatükkišt.

Jesüs ütles wiimselt omma Jüngrittele: Nut käsfo sanna annan minna teile, et teie teine teist peate armastama, nenda kui minna teid ollen armastanud, et teie ka teine teist peate armastama. Suremat armastust ep olle ühhelgi, kui se, et temma omma ello jättab omma sõbrade eest. Sest sammast tundwad keif, et teie minno Jüngrid ollete, kui teil on armastus issekeskis.

Kui teie mind armastate, siis piddage minno käsfo sannad. Teie ollete minno sõbrad, kui teie tete, mis minna teid käsfin.

20. Peatükkišt.

Agga Jesüs on kül muid paljo immetähtä teinud omma jüngritte ees, mis ep olle üllekirjotud sesinnatse ramato siisse. Agga needfinnatsed on kirjotud, et teie peate uskma, et Jesüs on se Kristus, [se tootud lunnastaja,] Jummalapoeg, ja et teie peate uskma, ja ello sama temma nimme sees, [temma pärrast ja temma läbbi.

[Paljo muid Jesüsse õppetüsi, kõnnesid ja immeteggusid juttustakse nende Ewangeliummide sees, mis keige aasta läbbi kirrikus etteloetakse ja ärrafelletakse. Mendasammoti need sündinud asjad

jad Jeesusse kannatamisest, surmast, ülestõus-
misest ja taewa minnemisest, leitatse koddo ja
kirriko ehk laulo ramato sees üllepandud, mis ig-
gaüks seal woib luggeda. Sepärrast ei olle se
mitte siin üllekirjutud.]

* * *

Apostlide Teggude Ramatus.

[Selle ramato sees juttustakse, kuis Jeesuse
Jüngrid, need Apostlid, isepärranis Petrus ja
Paulus, pärrast Jeesuse taewaminne mis Jeesu-
se armodppetust kulutanud, ja paljo ristiinnimes-
te koggodusi istutanud, nende linnade ja made
sees, kuhho nemmad said, ja kus enne ehk Juda-
liste ehk pagganatte usk olli olnud.]

10. Peatükki st.

Apostli Peetruse jutlus.

Nüüd moistan minna tõeste, et Jummal ei
pea luggu, mis saggusest saggust inimenne on,
[Judaliste ehk pagganatte usust, ja soust,] waid
keige rahwa seast on se, kes tedda kardab, ja õt-
gust teeb, armas temma melest.

Se on se sanna, mis La Iisraeli lastele on
lakkitanud, ja on lastnud rahho kulutada Jeesu-
se Kristusse läbbi; sesamma on keikide Iisand.

Teie teate sedda asja mis on sündinud keif se Juda-ma läbbi: Jesussest, kes on Naatsarettist, kuida Jummal tedda on woidnud, [temma lunastamisse ammetiks kõlbawaks teinud,] pühha Waimo ja wäega, kes on möda maad käinud, ja head teinud ja terwist saatnud keikile, kelle peäle kurrat olli woimust sanud, sest Jummal olli temmaga.

Ja meie olleme keige nende asjade tunnistajad, mis ta on teinud Juda rahwa maal ja Jerusalemmas; kedda nemmad on tapnud, kui nemmad tedda pu külge laid ponud.

Tedda on Jummal üllesärratanud kolmandamal päwal, ja on tedda lassnud ilmsiks sada. Ei mitte keige rahwale, waid neile tunnistajatele, kedda Jummal enne olli ärrawallitsenud, meile kes meie temmaga olleme sõnud ja jonud pärrast sedda, kui ta surnust sai ülestõusnud.

Ja temma on meid käsknud rahwale kuulutada, ja tunnistada, et sesamma on se Jummalast seätud ellawatte ja surnutte kohtomoistja. Sest sinnatsest tunnistawad keif Prohwetid, et temma nimme läbbi keif, kes temma sisse ussuwad, peawad pattude andeks andmist sama.

17. Peatükkiist.

[Apostli Paulusse Tutlus, Atena linnas, mis se kuulsam ja surem lin Kreka maal olli, pagaganatte ussust.]

Atena mehhed, minna naan et teie keikipidi ommad Jummalad surema holega, kui mu rahwas tenite. Sest ma ollen läbbiminnes, ja teie Jummalat tenistusse wisid watades, ka ühhe altari leidnud, mis peäle olli kirjutud: Selle tundmatta Jummalale. Redda teie nüüd teadmatta tenite, sedda kulutan minna teile.

Jummal, kes ma ilma on teinud, ja keik, mis seal sees on, sesinnane et temma taewa ja Ma Jssand on, ei ellä mitte nende Templide sees, mis kättega on tehtud. Sedda ei tenita ka mitte inimeste käsist, otsego olleks temmat midagi waia; ta annab isse keikile ello ja õhko, ja keik, [iggaühhe hingamisega ehk õhko tombamisega peab ta meid ellus ülles.]

Ja temma on teinud ühhest werrest keik inimeste suggu, keige Ma peäl ellama, ja on määranud sedda aega, mis ta enne on seadnud, ja raiad, kus nemmad peawad ellama. Et nemmad sedda Jssandat piddid otsima, kas nemmad teda kül woiksid otsego kättega katsuda ja leida, ehk temma kül iggaühhest meie seast kangel ep olle. Sest temma sees ellame ja ligume ja olleme meie; nenda kui monningad laulo teggiad, kes teie jures on, ka ütelnud: Sest meie olleme ka temma suggu. Kui meie nüüd Jummalat suggu olleme, siis ei pea meie mitte mõtlema, et se Jummalik olleminne kulla- ehk hõbbeda- ellik kiwvi kuis sarnane on, mis inimeste künsi ja mõtte läbbi on tehtud.

tud. Sepärrast on Jummal kül mitto rumma-
lusse aega sallinud; agga nüüd kulumab temma
keikile innimestele, keikis paikus, et nemmad pea-
wad meelt parrandama, sepärrast, et temma üh-
he päwa on seädnud, millal ta ma ilma peäle tah,
hab kōhhut moista õigusse, ühhe Mehhe läbbi,
tedda temma seks on seädnud, ja pakkub usko,
[Jesusse õppetusse wastowotmist.] keikile, pä-
rast sedda, kui ta tedda on surnust ülesärratanud.

24. Peatükki st.

Paulus ütles: Mul on se lotus, Jummal peäle, et õigede ja üllekohtuste surnutte ülestou-
minne peab tulles. Ja selle sees puian minna
allati ühhe puhta süddame tunnistusse hoida,
Jummal ja innimeste wasto.

* * *

Apostli Pauluse ramatus

Roma rahwale kirjutud.

I. Peatükki st.

Minna ei häbbene mitte Kristusse armo-õppe-
tussest, sest se on Jummal wāagi õnnistusseks
iggaühhele, kes ussub. Sest Jummal õigus
[misõigused innimested peawad ollema, et nem-
mad tõssiseks õnnistusseks kōlbawad,] ilmutasse
selleamma sees. [Agga ka] Jummal wiha il-
my-

mutaks taewast keige se inuimeste jummalakart-
matta ello ja üllekohto peäle, kes töt üllekohto
sees kinni piddawad, [et nemmad ommad kurjad
himmud, wisid ja kumbed ei tahha mahhajätta,
mis nende õnnistust ärrakeelwad, ning parremal
möttel ei anna maad ommas süddames.]

Sest et se, mis Jummalast on teada, on aw-
walik nende sees, sest Jummal on sedda neile teä-
da annud.

Sest temma näggematta asjad, ni hästi tem-
ma iggawenne wäggi, kui Jummalik olleminne,
näilse ma ilma lomissest, kui neid tähhele pan-
takse neist teggudest, nenda et nemmad ei woi en-
did wabbandada, [rummalussega, et nemmad
sedda ei teadnud.]

Sepärrast et nemmad, [need pagganad,] Jum-
malat, kui nemmad tedda tundsid, mitte ep olle kui
Jummalat auustanud egga tannanud; waid on
omma mõtlemiste sees tühhiseks, ja nende moist-
matta südda on pimmedaks läinud.

Kui nemmad endid targaks arwasid, on nem-
mad jölledaks sanud. Ja on selle hukkaminne-
matta Jummalat au, kadduwa innimesse, ja lin-
dude ja neljajalgste ja romajatte kuis sarnatses
muutnud.

Sepärrast on Jummal neid ka ülle annud nen-
de süddame himmude sees rojukses, et nemmad
ommad ihhud issekeskes teotasid. Ni hästi mees-
te kui naeste rahwas on sedda lodud ühtepidda-

mist teisiti põrnud, kui lodud on, ja said omma eeskütuse palka, nenda kui kohhus olli, isfenneste kätte.

Ja otsego nemmad ei holind Jummalat diete tundmast, nenda on Jummal neid ka ülleannud, ühhe kõlwatuma mele sisse, sedda tehha, mis ei sünni; et nemmad ollid keik üllekohhut täis.

Täis horust, kurjust, ahnust, tiggedust; täis kadedust, tapmist, rido, kawwalust, pahha wiisi. Ja ollid kelekandjad, kelepessiad, Jumjala wiiskajad, laitjad, surelissed, hoopliad, targad kurja peäl, kes wannematta sanna ei kuulnud. Ja ollid moistwatta, leppitusse rikjad, kes ommaksid ei armašta, leppimatta, ilma hallastusseta. Kes kui nemmad Jumjala kohto teädsid, et need kes nisuggust tewad, surma wäärt on, ei te sebdasamma ükspäinis isse, waid neil on ka hea meel neist, kes sedda teggewad.

2. Peatükki.

Põlgad sa, oh inimenne, Jumjala heldusse ja kannatusse ja pitka mele rikkust? eks sa ei tea, et Jumjala heldus sind meleparrandamisse pole sadab?

Ugga sinna koggud isfennesele omma kangusse ja pattustpõormatta süddamega, wiikka otse kui warrandust, sel wiikka ja Jumjala õige kohto ilmutamisse päwal; kes iggaühhele maksab, temma teggude järrele.

Kül neile iggawest ello, kes head tehhes kannatussega au ja kitust ja hulkaminnematta õnne otsiwad.

Agga kanget hirmo ja wiha neile, kes riakad on, ja tõe sanna ei kule, agga wotwad üllekohto sanna kuulda. Willetsus ja abhastus tuleb iggauhhe innimesse hinge peäle, kes kurja teeb.

6. Peatükki.

Sepärrast ärgo wallitsego pat mitte kui kuningas teie surrelikko ihho sees, et teie wottaksite temma sanna kuulda temma himmude sees.

Äрге andke ka mitte ommad liikmed üllekohto sõariistuks pattule: waid andke ennast isse Jummalale, kui need, kes surnust, [rummalast ja kurjast innimestest,] on ellawaks sanud, [Jesusse õppetusse läbbi moistlikkaks ja heaks innimesseks sanud.]

8. Peatükki.

Neid ei moisteta hukka, kes Jesusse Kristusse sees on, [kes temma sanna uskwad ja temma mele pärrast ellawad.] Kes ei käi lihha järrele, waid waimo, [pühha waimo juhhatamisse] järrele.

Sest kui teie lihha järrele, [kuriade himmude järrele] wottate ellada; siis peate surrema, [õnetumaks sama;] agga kui teie waimo [ue mele] läbbi, ihho teud wottate surretada, siis peate teie
ella

ellama. Sest ni mitto kui Jummalala waimo läb-
bi juhhatakse, needsinna sed on Jummalala lapsed.

Minna arwan, et sellesinnatse aia kannata-
mised ep olle ühtegi wäärt selle au wasto, mis
meile peab ilmutadama.

Ons Jummal meie eest, kes woib mete was-
to panna? kes omma ennese Poialege polle ar-
mo annud, waid on tedda meie keikide eest ärra-
annud, kuis ei peaks temma mitte ka sellesamma-
ga meile keik armust andma?

Kes woib meid lahjutada Kristusse armas-
tusfest? willetsus ehk abhastus, ehk takkakiusa-
minne, ehk nälg ehk allastus, ehk hädda ehk
moõd? Selle keige sees same meie woimust kül,
selle läbbi, kes meid on armastanud.

12. Peatükki st.

Sepärrast maenitsen minna teid, wennad,
Jummalala sure süddamelikko hallastusse läbbi, et
teie annate ommad ihhud ellawaks, pühhaks ja
Jummalala melepärraliseseks ohwriks, [ilma laits-
matta ja Jummalala melepärrast ellades.]

Se olgo teie moisklik Jummalala tenistus.

Minna ütlen iggaühhele, kes teie seast on, et
temma ei arwa ennast targemaks, [suremaks ja
parremaks,] kui sünnib arwata; waid et iggaüks
ennesest arwaks, nenda kui koshhus on arwata,
sedda möda, kui Jummal iggaühhele usso moõdo
on jagganud.

Sest

Sest otsesko meil ühhe ihho sees paljo liikmed on; agga keikil liikmettel ep olle ühtesuggust rõõd: Nenda on meid paljo üks ihho Kristusse sees; agga iggaüks ennese kohhal olleme meie teine teise liikmed.

Armastus ärge olgo mitte sallalik; hirm olgo teile kurja eest; hoidke sedda head takka.

Armastage teine teist ellaste kui wennad. Teine joudko teise ette auustamisega.

Ärge olge laisad ses, mis teie peate teggema; olge tullised waimus; pange aega tähhele.

Olge rõõmsad lotusfes, kannatlikud ahastusfes, jäge kindlaste palwesse.

Mitte need pühhad, kennele pудо on; püüdke heal meel wõdraid wastowotta.

Õnnistage neid, kes teid takka kiusawad; õnnistage, ja ärge wanduge mitte.

Olge rõõmsad rõõmsadega, ja nutke nutiattega. Olge ühhemeelised teie teise wasto. Ärge noudke kõrki asjo, kuid heitke ennast allandikude seltsi.

Ärge olge enneste melest moistlikud, [ennast täis.]

Ärge makske ühhelegi kurja kurjaga; noudke häid asjo, keikide innimeste nähhes. Kui se woib olla, siis piddage keige innimestega rahho, ni paljo, kui teie polest sünnib.

Ärge makske isse kurja kätte, armad, waid andke maad Jummalale wihhale, sest kirjutud on:

Minno

Minno pärrast on se kättemaksminne, minna tahhan kätte maksta, ütleb Issand. Kui nüüd sinno waenlasel nälg on, siis söda tedda, kui temmal janno on, siis joda tedda: sest kui sa sedda teed, siis koggud sinna tullisid süüsi temma Pea peäle.

[Tasfase melega ja heateggemistega sullatad sa omma wihamehhe kowwa süddant, et ta sulle jälle söbraks saab.]

Ärra anna ennast kurjast ärrawoita, kuid woida sinna kurja ärra heaga.

13. Peatükki.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel keige üllem melewald on; sest üllemaid ep olle muido kui Jummalast; agga kes üllemad on, need on Jummalast seatud, [meie heaks ja kaitsemis- seks.] Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Jummalaga seadmisse wasto; agga kes wastopannewad, need saatwad isseenneste peäle nuhtlust. Sest wallitsejad ei olle hirmuks heateggudele, waid kurjadele; agga kui sinna ei tahha selle üllema hirmo karta, siis te head, ja sinna saad kitust temmalt. Sest temma on Jummalaga tener, sinno heaks; agga kui sa kurja teed, siis karda, sest ta ei kanna mõõka, [woimust nuhhelda,] mitte ilmaasjata; sest temma on Jummalaga tener, kättemaksija, nuhhelda sedda, kes kurja teeb.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allaheldate

date ei mitte ükspäinist nuhtlusse, waid ka süddame tunnistusse pärrast, [et Jummal sedda on käsknud. Sepärrast makske ka makso; sest nemmad on Jummalala sullased, [kes teie kaitsemisse, ning hea ja rahholisse põlwe eest] murret kandwad.

Süis taaskuge nüüd keikile, mis teie kōhhus on: makso, kellele makso: tolli rahha, kellele tolli rahha: kartust, kellele kartust: au, kellele au, tuleb anda.

Argo olgo teil ühtegi wõlga ühhegiga, kuid et teie teine teist armastate, sest kes teist armastab, se on käske täieste piddanud. Sest se: Sinna ei pea abbiellorikkuma: sinna ei pea mitte tapma; sinna ei pea mitte warrastama, sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama, [walletama;] sinna ei pea mitte [kurja] himmustama, ja kui weel üks teine käs on, sedda pannakse sellesinnatse sanna sisse ühte, se on selle sees: Sinna pead liggimest armastama, kui issiennast. Armastus ei te liggimesel kurja; süis on nüüd armastus kässo täitminne, [piddaminne.]

Ellagem ausaste kui päwa aial, ei mitte praasimisses egga liajomisses, ei mitte abbiello ärrateotamisses egga kimalusses, ei mitte ridus egga kaddedusses. Waid ehhitage ennast Jesusse Kristussega, [noudke temma sarnatseks sada,] ja ärge kandke lihha eest hoolt nenda, et [kurjad ja roppud] himmud sest touswad.

14. 15. Peatükkist.

Ugga wotte tedda wasto, kes nõbder on uksus, [kannatage sellega, kes nõrk on moistus-
ses, ja ärge saatke tedda mitte kassipiddi mõtlema.

Kes sinna olled, et sa teise sullase peäle koh-
hut moistad? Lemma seisab ehk langeb omma
Jõsandale. Jummal on wäggen tedda kinnitama.

Ehk meie ellame ehk meie surrence, siis olle-
me Jõsanda pärrast.

Jggauks meist peab isseennese eest Jumma-
lale arro andma.

Noudkem nüüd sedda takka, mis rahhuks
ja parrandusseks teile issekeskis tarwis tulleb.
Jggauks meist olgo liggimesse melepärrast, tem-
ma heaks, se on parrandusseks.

* * *

Apostli Paulusse esimesest ramatusst
Korintusse linna rahwale kirjutud.

1. Peatükkist.

Jesus Krietus on meie Jummalast sanud tar-
kussest, ja õigusseks, ja pühhitsemisseks, ja
lunnastamisseks.

3. Peatükkist.

Eks teie ei tea, et teie Jummalala Tempel,
[pühha kodda] ollete, ja et Jummalala waim teie
sees ellab? Kui kegi Jummalala Templi ärrarikkus,
[rop

[roppude himmude ja teggude läbbi,] tedda tah, hab Jummal ärrarikkuda.

4. Peatükkist.

Kui Jssand tulleb [kohtomoistmisseks; siis ta tõstab ka pimmedusse sallajad asjad päwa ette, ja teeb ka süddamette nouud awwalikkuks.

Kes teeb sinno [ja teie] wahhel wahhet? agga mis on sul, mis sinna ei olle sanud [Jummas la kääst;] agga kui sa olled sedda sanud, mis sa siis kiitled, otsekui ei olleks sa sedda mitte sanud?

6. Peatükkist.

Ekš teie ei tea et üllekohrused ei pea Jummas la riki pärrima? ärge ekšige mitte; ei horapidada jad, egga woõra Jummas la teenrid, ei abbiello rikjad, egga sallaja roppud, egga poiste naerajad, ei wargad, egga ahned, ei jodikkud, ei lairajad, egga risujad ei pea Jummas la riki pärrima.

Ja teie ollite monningad sesuaused; agga teie ollete ärrapestud, teie ollete pühhitsetud, teie ollete õigeks tehtud, Jssanda Jeesuse nimme sees, ja meie Jummas la waimo läbbi.

Ekš teie ei tea, et teie ihhud Kristusse liikmed on? pean minna siis Kristusse liikmed wotma, ja neid hora liikmiks tekkema? ärge jedda sündko.

Põggenege hora tõ eest; iaga pat, mis in nimenne ial teeb, se on wäljaspidi ihho, agga

kes hora tödd teeb, je teeb paito omma enneſe ih-
ho waſto.

Teie ollete kaſſi hinnaga oſtetud; ſepärraſt
auuſtage Jummalat ommaſ ihhuſ ja ommaſ
waimuſ, miſ Jummalala pärraſt on.

7. Peatükkiſt.

Hora tö [eeſt hoidmiſſe] pärraſt olgo igga-
ühhel omma naene, ja iggaühhel [naeſel] olgo om-
ma meeſ.

Meeſ tehko omma naeſel ſedda melehead, miſ
temma kohhuſ on, ja nendaſammoti ka naene om-
ma mehhele.

Iggaukſ jägo ſe kutsmiſſe ſiſſe, miſ ſeeſ
temma on kutsutud. Olled ſinna kui ſullane, [orri,]
kutsutud, ſiſ ärra murreſe, [ſinnul on wähhem
murre ja arroteggeminne Jummalala eeſ, kui ſellel
keſ ſuurt ſuggu, wäggew ja rikkas on, ja kui
omma kääga tödd teed, on ſul kowwam terwiſ,
kui neil, keſ laiſkuſſeſ omma aega witawad.]

10. Peatükkiſt.

Ehk teie ſöte ehk jote, ellik miſ teie tete, ſed-
da tehke keik Jummalala auukſ.

[Möttelge ſõmiſſeſ ja jomiſſeſ Jummalala
peäle, keſ ſedda on lonud ja teile annud, keſ teid
ka on nenda lonud, et teile ſeſt hea meel on, ja
tännage Jummalat ſelle eeſt.]

13. Pea:

13. Peatükkiſt.

Kui ma innimeſte ja inglide keeltega rākin, agga mul ei olle armastus, [ſe nou liggimeſe heakſ ja kaſuſõ olla;] ſiis olleksin minna ükſ waſk, miſ kummiseb, ja kelloke miſ elliseb.

Armastus on pitka meelinne ja näitab omma helduſt ülles, armastus ei olle kadde, ei te wal-
latuſt, [miſ läbbi teiſt wihaſtakuſe] temma ei ſuruſtelle. Temma ei näita ennast kuruſtate, temma ei oſi [ükſpāinis] omma kaſfo [teiſte kaſjo-
ga,] temma ei ſa wihaſekuſ, temma ei mõtle kuru-
ja peäle.

Temmal ei olle rõmo üllekohtuſt, agga tõe pārraſt, [ſeſt miſ tõeſte hea on,] on temmal teiſ-
tega rõdm. Temma ſallib keik, ta uſub keik, ta lodab keik, temma kannatab keik.

Armastus ei wāeſi ial ärra,

[kui temmal ka on waewa nāggemiſt teiſte heakſ.]

Müüd jāāb uſk, lotuſ, armastus, need kolm; agga ſurem neiſt on armastus. Moudke armastuſt takka.

15. Peatükkiſt.

Ärge ekſige mitte; kuruſad kõnned rikkuwad head kōmbed ärra. Ärkage diete ülles, ja ärge rehke mitte patto.

Seſt monningad ei tea ühtege Jummalaſt, ſedda ütlen minna teile häbbikuſ.

Monni wottab dõlda: kuida peatwad furnud üllestousma? Nummal! mis sa külwad, ei se sa ellawaks, kui temma ei surre. Ja kui sa külwad, ei külwa sa sedda ihho, mis peab sündima, waid paljast iwwa, olgo nieso ehk teist suggu wilja. Digga Nummal annab temmale ihho, nenda kui ta tahhab, ja iggaühhe seemnele omma ihho.

Nenda on ka furnutte üllestousminne. Kaduwas põlwes külwatakse ihho, hukkaminnemata põlweks ärratakse sedda ülles. Nuta külwatakse, auga ärratakse ülles.

Nõdrusse külwatakse, wäes ärratakse ülles. Üks lihhalik ihho külwatakse, üks waimolik ihho ärratakse ülles.

Sepärrast, mo armad wennad, olge kindlad, likumatta, ja sage ikka täiemaks Jssanda tõ sees, [head õppides ja tehhes,] et teie teate, et teie tõ Jssanda sees ei olle mitte üks tühhi asj, [ei jä mitte ilma armo palgata.]

16. Peatükkiß.

Walmage, seiske uskus; olge kui mehhed, sage langetõ. Reik teie asjad sündko armastusse.

* * *

Apostli Paulusse teifest ramatust Korintusse rahwale kirjutud.

4. 5. Peatükki st.

Meie willetsus, mis on silma pilkmisese ajaks, [kui sedda iggawesse põlwe wasto arwatakse] ja ferge, sadab meile iggawest ja üpris wägga suurt au. Sest et meie mitte tähhele ei panne sedda mis nähtaw, waid mis näggematta on; sest nähta- wad asjad on ajalikkud, agga näggematta asjad on iggawessesed.

Sest meie teame, kui meie maja mullane hone mahhakiestakse, et meil üks ello asse on Jum- mala käest, üks hone, mis ei olle kättega tehtud, ja on iggawenne taewas.

Meie peame keif arwalikkuks sama, Kris- tusse kohto järre ees, et iggaüks peab sama sedda möda, kui ta ihhus, [ses ajalikkus ellus,] on tei- nud, olgo hea ehk kurri.

Jummal olli Kristusse sees, ja leppitas ma ilma isse ennesega ärra, ja ei arwanud neile mitte nende ülleastmisesed süüks, ja temma on meie siise pannud ärraleppitamisse sanna. Sepärrast olle- me nüüd käsjud Kristusse assemal, otsego maenitseks Jummal meie läbbi, siis pallume meie nüüd Kristusse assemel: Andke ennast Jumma- laga ärraleppitada. Sest temma on tedda, kes ühhestli pattust ei teädnud, meie eest patto oh-

wriks teinud, et meie piddime Jummalaga õigus-
seks sama temma sees.

6. 7. Peatükki st.

Agga meie kui abbimehhed maenitseme teid
ka, et teie Jummalaga armo ei pea asjata wasto-
wotma [kui kurjad jääksite, olleks se ilmaasjata.]

Ärge weddage mitte woõras ikkes usmata
rahwaga; sest mis on õigusel tegegemist ülle-
kohtoga? mis on walgusel tegegemist pimmedus-
sega. Sepärrast minge nende seast ärra, ja lah-
hutage ennast, ütleb Jõsand, ja ärge puduge mit-
te [waimolikkõ rojase ehk patto] külge, siis tahhan
minna teid sisse wotta. Ja ma tahhan teile Jõ-
saks olla, ja teie peate mulle poegeks ja tütreks
ollema, ütleb keige wäggewam Jõsand.

Et meil nüüd nisuggused tootused on, min-
no armad, siis tehkem ennast keigest libha ja wai-
mo rojussest puhtaks, ja lõppetagem sedda pühhi-
semist Jummalaga kartusse sees.

13. Peatükki st.

Mis muud, wennad, olge rõõmsad, sage
ikka porremaks, wotke maenitsust, olge ühhomele-
lised, piddage rahho, kül se armastusse ja rah-
ho Jummal on siis teiega.

* * *

Apostli Paulusse ramatust.
Kalatia rahwale kirjutud.

5. Peatükkiist.

Kristusse Jesusse sees ei maksa mu, kui se
ust, mis [Jummala ja liggimesse] armastusse,
[ehk pühha ja Jummala kartlikko ello] läbbi teg-
gew on.

Keik se kääst saab täis ühhes sannas selle
sees: sinna pead omma liggimest armastama, kui
iseennast.

Agga kui teie issekeskis purrelete, ja teine
teist söte, siis katske, et teid teine teisest ärra ei
neelta.

Agga minna ütlen: Käige Waimus, [ella-
ge Jesusse õppetusse järrele,] siis ei te teie mitte
lihha himmude järrele. Sest lihha himmustab
Waimo wasto, ja Waim lihha wasto; agga
needsinatsed on teine teise wasto, et teie sedda
mitte ei te, mis teie ial tahhate.

Agga awalikkud on lihha teud, mis on
needsinatsed: abbiellorikminne, horus, rojus,
kimalus, woõra Jummala tenistus, waen, riud,
kadde wiha, wihasellemisfed, riidlemisfed,
lahkumisfed, seggased õppetusfed, kaddedus, tap-
misfed, liigjominne, prassiminne, ja mis nende
sarnatsed on, mis minna teile enne ütlen, nenda
kui minna ka enne olken ütelnud, et need kes ni-
suggust tewad, ei pea Jummala riki pärrima.

Ugga Waimo kasso, [kui inimenne pühha Waimo juhhatamisse järrele temma sanna sees ellab,] on armastus, rõõm, rahho, pitkmeel, heldus, headus, truus, tasandus, kaesus.

Ugga kes Kristusse pärralt on, need on omma lihha risti lõnud ihhaldamiste ja himmudega, [woitwad kurrjad himmud ärra.]

Kui meie waimus ellame, [parremat tundmist ja moistust sanud,] siis käigem ka Waimus, [ellagem ja tehkem ka se järrele.]

Ärge olgem tühja ou peäle ahned, teine teist ärritades, ja teine teist kaetsedes.

6. Peatükki.

Wennad, kui inimenne ka ühhe efsitusse siise sattuks, siis parrandage niingust jälle tasfase Waimoga, kes teie Waimoliikud, [moistlikud ja head] ollete, ja wata hästi issiennese peäle, et sind ka ei kiusata, [mõtle et sinnul ka nõdrused ja wiggadused on.] Kandke teine teise koormad, ja nenda täitke Kristusse kasso.

Sest kui kegi mõtleb ennast midbagi ollewad, kui temma ühtegi ep olle, se pettab ennast omma mõttega. Ugga iggäiks näitko omma teggo laitmatta ollewad, ja siis on temmal ennesest ükspäinis kiitlemist, ja ei mitte teisest, [ennast paljo parremat arwades kui teisi.] Sest iggäiks peab omma koorma kandma.

Ugga kedda õppetakse sannaga, se jaggago keik head sellele, kes tedda õpetab.

Ärge

Ärge eksiõe mitte, Jummal ei anna ennast mitte pilkada; sest mis inntimenne ial kũlwab, sedda remma ka leikab. Sest kes omma lihha peäle kũlwab, [kurjade himmude järele ellab,] se leikab lihhasi huffatust; agga kes Waimo peäle kũlwab, [pũhha Waimo jubhatamisse järele ellab,] se leikab waimust iggawest ello.

Agga kui meie head teme, siis ärge tüddioem mitte ärra, sest meie peame ommal aial leikama, kui meie järele ei anna.

Sepärrast nüüd, et meil [ajalik armo] aega on, tehkem head teikile, agga teigeennamiste neile, kes meiega ühhes uskus on.

* * *

Apostli Paulusse ramatust Ewesusse linna rahwale kirjutud.

4. Peatükki.

Sepärrast ütlen minna, ja tunniestan Jõsanda sees, et teie ei pea enam nenda káiina, kui mundke pagganad káiwad, omma tũhja mele sees: kes ommas meles pimmedaks sanud, ja on laugel Jummalala ellust ärra, se rummalusse pärrast, mis nende sees on, nende süddame kowwadusse pärrast: kes pärrast sedda, kui nemmad tuimaks läinud, isseennast on ärraannud kimalusse peäle, teik rojust ahneste tehha.

Agga teie ep olle Kristust mitte nenda õppinud; sest teie ollete tedda kuulnud, ja temma läbbi õppetud otse nenda, kui tõdde on Jeesusse sees, et teie enneste peält peate ärraheitma endise ello polest sedda wanna innimest, kedda rikkutakse pettusse himmude läbbi, [kurjad himmud on pettised, sest et nemmad rõmo ja õnne tootawad, agga kurwastust ning õnnetust andwad, kui nemmad on lõppetud.] Agga et teie peate ueks sama, omma mele waimus, ja enneste peäle wotma sedda uut innimest, kes Zummala sarnatseks on lohud, tõesise õigusse ja pühitusse sees.

Sepárrast jätke mahha wallet, ja rákige tót iggáuks omma liggimessega, sest et meie olleme teine teise liikmed.

Olge wihased [kes üllemad ja wannemad on, peawad omma allamatte ja laste kurja teggude peäle wihased ollema, ja sedda kurja keigel wiisil ärrakeelma, niuggune wiha tulleb armastusfest, ja on pühha wiha,] agga ärge tehke mitte patto. Ärge laske páwa loja minna omma wihasstamisse üle, ja ärge andke maad kurratile.

Kes warrastanud on, se ärge warrastago mitte ennam, waid tehko enneminne tõõd, ja saatko káttega head, et temmal olleks sellele jaggada, kannel tarwis on.

Ärge laske ei ühtegi nurjatumat sanna ommast suust wálsaminna, kuid se, mis hea on parandamisseks, kui tarwis on, et se armo annab, neile, kes sedda kuulwad.

Reif

Keik wihhaustus ja tuline wihha, ja wihha, ja kárrin, ja teotamine sago kangel teiteist árra feige kurjussega.

Agga olge teine teise wasto helded, süddamest halledad, ja andke teine teisele andeks, nenda kui ka Jummal Kristusse sees teile on andeks annud.

6. Peatükki st.

Süis olge nüüd Jummal järel káidab, kui armad lapsed, ja káige armastusse sees, nenda kui Kristus meid on armastanud, ja on isseenust meie eest árraannud.

Agga horajaht ja keik rojastus ehk ahnus olgo nimmetamatta teie seas, nenda kui pühhadele sünnib. Ja hábbematta tó ja jolle kónne, ehk nalja heitminne, mis ei sünni, waid enneminne tánnamist olgo teie seas. Sest sedda teate teie, et ei ühhelgi horapidajal, egga roppul, egga ahnel, kes on woóra Jummal tenger, ep olle párrimist Kristusse ja Jummal rikis. Ükski árgo petko teid tühja sannadega, sest nende asjade párrast tulleb Jummal wihha, sanna kuulmatta laste peále. Sepárrast árge sago mitte nende selt-simehhiks.

Árgo olgo teil teggemist pimmedusse siggimatta teggudega, agga nomige neid enneminne. Sest mis neist sallaja sünnib, on ka hábbi üteldes.

Uksa ülles, kes sa maggad [waimolikkult.] ja touse ülles surnust, [pattusest ellust;] siis wotab Kristus sind walgustada.

Sepärrast katske, kuidas teie diete hästi elate, ei mitte kui rummalad, waid kui targad. Ja piddage aega kalliks, [mil teie weel woite head tehha,] sest need päwad on pahhad. Sepärrast ärge olge rummalad, waid moistske, [öppige ja mõttelge järrele,] mis Jhsanda tahtminne on. Ja ärge joge ennast täis wina, kust üks õnneto ello tulleb, waid sage täis waimo, [otsige waimolikko rõmo, se jääb ikka.] Ja tänname ikka keikide asjade eest, Jummalat ja Jhsa, meie Jhsanda Jesusse Kristusse nimmel, ja olge allandikkud teine teise wasto, Jummalat kartusse sees.

* * *

Apostli Paulusse ramatust Wilippi linna rahwale kirjutud.

I. Peatükki st.

Ma tännan omma Jummalat, ni saggedaste, kui minna teie peäle mõtlen, kes minna igga kord keiges ommas palwes teie keikide eest rõmoga palwet teen; teie õsiasamisse pärrast armo õppetusest, esimesest päwast, siit sadik. Ja ollen se peäle julge, et se, kes teie sees on alganud sedda head tööd, ka sedda lõppetab Jesusse Kristusse päwani.

Men

Nenda kui se ka minno kōhhus on, sebda teist keikist möttelda, sepärrast et teie ollete mo süddames. Ja sebda pallun minna, et teie armastus, weel ennam ja ennam rohkemaks saaks moistmisses, ja keiges tundmisses, et teie woiksite läbbi katsuda, mis ühte ei sünni, et teie olle site selged, ja teisi ei pahhanda Kristusse päwast sadik, täidetud õigusse kasfoga, mis Jesusse Kristusse läbbi tulles, Jummalala auuks ja kitusseks.

2. Peatükki st.

Kui nüüd mingisuggune maenitus Kristusse, kui mingisuggune armastusse rõmustamine, kui mingi suggune Waimo õhsasamine, kui mingisuggune süddamelik hallastus ja ärras meel teil on; Siis täitke minno rõmo, et teie wottaksite ühhemelelised olla, ja ühtsuggu armastust piddada, kui üks hing ja ühhes meles.

Ärge tehke ühtegi ei rio egga tühja au pärrast; waid arwage allandusse läbbi, teine teist üllemaks kui isseennast.

Ärge wadago ükski [ükspäiniis] se peäle, mis temma omma kasuks tulles, waid iggäiks wadago ka se peäle, mis teiste kasuks tulles. Gest sesammassuggune meel olgo teie sees, mis Jesusse Kristusse sees ka olli.

3. Peatükki st.

Õdeste minna arwan keik kahjuks, [alwaks,]
min.

minno Jõsanda Jeesusse Kristusse wägga kalli kundmisse wasto.

Ei mitte et ma olleffin sedda jo kätte sanud, ehk et ma olleffin jo täieste walmistud, agga ma nouan sedda takka. Minna kiusan ette seätud märki pole, ülleweltse Jummal kutsmisse woido, anni pole, Kristusse Jeesusse sees.

Käige minno järrel, wennad, ja wadage nende peäle, kes nenda käiwad, kui meie teile märgiks olleme.

Sest mitto käiwad, [ellawad] kellest ma teile saggedašte ollen ütelnud? agga nüüd ütlen minna ka nuttes, neid Kristusse risti waenlased ollewad, kelle ots on hukatus, kelle Jummal on se kõht, ja kelle au on nende häbbi sees, kes [ükspäinis] ma peälled asjad noudwad.

Olga meie ellaminne on taewas, [taewa pole pöördud,] kust meie ka otame Onnisteggiat Jõsandat Jeesust Kristust, kes meie alwa ihho tahab muta, et se temma ärrafelletud ihho sarnatseks peab sama, sedda wägge möda, misga temma ka keik asjad woib ennese alla heita.

4. Peatükkiist.

Olge ikka rõõmsad Jõsandas, [Jummal helbust ja heategaemissi meles piddades;] ta ütlen minna: olge rõõmsad.

Teie järrele andminne sago tutwaks keikise innimestele: Jõsand on liggi [omma armo ja abiga.]

Ärge murreksege ühtegi; waid laske keikis ommad pallumisjed palwe ja õhkamisje läbbi tännoaga Jummalale teäda sada. Siis Jummalalahho, mis üllem on, kui keik moistus, hoiab teie süddamed ja teie meled Kristusse Jesusse sees.

Mis muud, wennad, mis töesine on, mis aus, mis õige, mis kasin, mis löbbus: mis hea on kuulda, kui üks hea kombe, ja mis kitusse wäart on, se peäle möttelge.

Mis teie ka ollete kuulnud ja õppinud ja saanud ja näinud minnust, sedda tehke: ja se rahho Jummal on siis teiega.

Minna moistan kehwa ja rikkas olla, ma ollen keikipiddi ja keikis asjus õppetud, ni hästi söma, kui nälga kannatama, ni hästi, kui mul kül on, ja kui mul pudo on. Minna ärrendan keik Kristusse läbbi, kes mind wäggewaks teeb.

* * * * *

Apostli Paulusse ramatust Kolossusse rahwale kirjutud.

3. Peatükki st.

Chhitage ennast kui Jummalalahho, ärrawallitsetud, pühhad ja armastud, süddamelikko hallastussega, heldussega, allandussega, tassandussega, pitkamelega. Kannatage teine teisege, ja andke andeks teine teisele, kui kellelgi on middagi kaebamist teise peäle;

peäle; kui Kristus teile ka on andeks annud, nenda tehke ka teie. Kristusse sanna ellago rohkeste teie sees.

Naesed kuulge omma meeste sanna, nenda kui kohhus on Jhesanda sees. Mehed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wihaselks nenda wasto.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna keige asjade sees, [mis ep olle Jummalala kässo wasto;] sest se on Jhesanda melepärrast. Jhesad, ärge ärritage mitte omma lapsi, [moistmatta wiha ja ilmaaego nuhtlusse läbbi,] et nemmad meelt ärra ei heida.

Sullased, kuulge keikis aėjus, mis ep olle otse kohhe Jummalala kässo wasto, nende sanna, kes teie Jhesandad on, ei mitte silmakirjaks, kui need, kes inimeste melepärrast püüdwad olla, waid waggera süddamega, Jummalat kartes. Ja keik, mis teie ial wottate tehha, sedda tehke süddamest, nenda kui Jhesandale, ja ei mitte [üks päinis inimestele; ja teädke, et teie Jhesanda käest pärandusse palka peate sama, sest teie tenite Jhesandat Kristust: Algga kes üllekohto teeb, peab ennese kätte sama, mis ta on üllekohto teinud, ja siin ei peta luugu, ei ühhestki enam kui teisest.

Jhesandad, tehke sedda sullastele, mis diae ja kohhus on, ja teädke et ka teil Jhesand on taewas.

* * * * *

Apostli Paulusse I. Namatust Tessalonika rahwale kirjutud.

4. Peatükki st.

Wennad, meie pallume ja maenitseme teid, Jē-
sanda Jesusse sees, nenda kui teie ollete meie kääst
sanud sedda, mil wiisi teie peate ellama, ja Jum-
mala melepärrast ollema, et teie weel täiemaks sate.

Sest se on Jummal tahtminne, teie pühhi-
seminne, et teie ennast hoiate hora ello eest; et ig-
gauks teie seast teakš omma astia, [ihho] hoida
pühhitsemisse ja au sees; ei mitte himmo tõwweš,
nenda kui pagganadke, kes Jummaliat ei tunne;
et ükski ei te üllekohto, egga petta omma wenda
sesinnatse asja sees, sepärrast et Jēsand on kätte-
maksija keige nendesinnaste asjade pärrast, nenda
kui meiegi teile olleme enne ütelnud nina tunnis-
tanud. Sest Jummal ep olle meid mitte kutsu-
nud rojusseks, waid pühhitsemisseks.

Agga meie maenitseme teid wennad, et teie
wottaksite täiemaks miina, [keige hea kombede
sees;] Ja nouda waiksed olla ja omma tehha, ja
omma ennaste kättega tööd tehha, nenda kui
meie teid olleme käsknud, et teil ühtegi ei läh-
hå tarwis [küssida teiste kääst.]

Meie pallume teid: maenitsege neid, kes ep
olle wiisi pärrast, rõmustage arrad, aitke nõdrad,
olge pitka melega keitide wasto. Katske et üks-

Ki kurja kurjaga ühhelegi ei maksa, waid noudke ikka ſedda head takka, ni hästi iſſeſeſes, kui teikide waſto.

Olge ikka rõõmsad. Palluge lõpmatta Jummalat. Tännage keige aſia ſeſ, ſeſt ſe on Jummalatahtminne. Katske keik läbbi; piddage kinni miſ hea on. Hoidke ennast keige ſe eest, miſ näitab kurja ollewad.

Agga ſe rahho Jummal iſſe pühhitſego teid läbbi ja läbbi, ja keik, miſ teil on, waim ja hing ja ihho, ſago hoitud ilmalaitmatta meie Jſſanda Jeſuſſe Kriſtuſſe tullemieſes.

* * * * *

Apoſtli Pauluſſe teieſt ramatuſt Theſſalonika rahwale kirjotud.

3. Peatükkiſt.

Siiſ kui meie teie jures ollime, käſſime meie teid ſedda, et keſ ei tahha tööd tehha, ſe ei peage mitte ſõma.

Seſt meie kuleme, et monningad teie ſeaſ, ilma hea wiſita ellawad, ja ei te mitte tööd, waid ajawad tühjäd aſjad takka. Agga niſugguſid käſſime ja maenitſime meie Jſſanda Jeſuſſe Kriſtuſſe läbbi et nemmad waikſel wiſil tööd tehheſ, omma ennaſte leiba peawad ſõma.

* * *

Apoſtli

Apostli Paulusse esimessest ramatust õppetajale Timoteussele kirjutud.

1. Peatükkist.

Ustaw on se sanna ja keige wastowotmisse wäärt, et Kristus Jesus ma ilma sisse on tulnud, pattused õnsaks reggema.

2. Peatükkist.

Minna maenitsen keige esite, et peab tehtama pallumissi, palwesto, pallumissi teiste eest, ja tännamissi keikide innimeste eest, Kuningatte ja keikide eest, kellel keigeüllem melewald on, et meie rahholist ja waitist ello woiksime ellada keige Jummalakartusse ja ausa ello sees. Sest se on hea, ja armas Jummal meie õnnisteggia melest, kes tahhab et keik innimesed peawad õnsaks sama, ja tõe tundmissele tulles.

4. Peatükkist.

Jummal on roga lonud, usklikkuise ja neise kes tõt tundwad tännoga wastowotta. Sest keik Jummal loom on hea, ja ühtegi ep olle kõlwato, mis tännoga wasto woeratse. Sest tedda pühhitsetakse Jummal sanna ja palwe läbbi.

Õppeta isseennast ikka peäle Jummalat kartma. Jummalakartus sadab keikile asjadele kasso, ja kellel on jellestiwotse ja tulleswa ello tootus.

Ustaw on se sanna, ja keige wastowotmisse wäärt.

5. Peatükkist.

Kui kegi ennese ommade, keige ennamiste koddakondste eest ei kanna murret, se on usko är-rasalganud, ja on kurjem kui üks uskmatta inni-menne.

6. Peatükkist.

Sullased, ni mitto neid ikke al on, need piddago ommad isbandad keige auustusse wäärt, et Jummalala nimmi ja õppetus ei sa teotud.

Agga kellel usklikkud Isbandad on, need är-go põlgago neid sepärrast, et nemmad wennad on, waid tenigo neid weel ennam, sest et nemmad usklikkud ja armsad on, ja sullaste head teggemist hästi wastowõtivad. Sedda õppeta ja maenitse.

Jummalakartus on suur kasso, kui meie ommaga rahhul olleme. Sest meie ep olle ühtegi ilmale tonud, awwalik on, et meie middagi ei woi ma ilmaist ärrawia. Agga kui meil peatoidust ja ihho kattet on, siis peame sega rahhul ollema.

Agga kes tahtwad rikkaks sada, need langewad kiusatusse ja kõiie sisse, ja mitme rummala ja kahjoteggewa himmo sisse, need wautawad in-nimesed alla, hukkasamisse ja ärrarikmisse sisse. Sest rahha ahnus on teikide kurja asjade juur, mis monningad on püüdnuud, ja ussust ärraeksi-nud, ja on isseennast paljo walloga läbbipistnuud.

Agga

Agga sinna, oh Jummalala innimenne! pöggene se eest ärra: agga noua takka digust, Jummalala kartust, usko, armastust, kannatust, tašsandust.

Kässi neid, kes rikkad sesinnatses ma ilma, et nemmad ei pea surelisses ollema, egga kadduwa rikkuſse peäle lootma, waid ellawa Jummalala peäle, kes meile keik rohkeste annab tarwidusſeks: et nemmad peawad head teggema, ja hea teggude sees rikkaſ sama, heal meel andma ja teiſtele jaggama, ja ennastele warrandust koguma heaſ allusſeks tullewa peäle, et nemmad iggawest ello woiksid kätte sada.

* * * * *

Apostli Paulusse teiseſt ramatust Timoteusſele kirjotud.

I. 2. Peatükkiſt.

Ma tean, kedda ma ollen usknuud, ja ollen se peäle julge, et ta wäggen on, minno tallele pandud warra hoidma selle tullemisse päwani.

Jummalala raia seisab kindlaste, ja temmal on sesinnane pitseri märk: Ššsand tunneb neid, kes temma ommakſed on, ja seſt üllekohtust tagganego iggäuſ, kes Kristusſe nimme nimmetab, [kes tõssine ristil innimenne tahhab olla.]

3. Peatükkiſt.

Agga se olgo sulle teada, et wiimsil päiwal

hirmsad aiad peawad ollema. Sest siis on innis
messed, kes isseennesest paljo luggu piddawad,
kes rahha ahned, hooplikkud, sureliksed, teota-
jad, wannematte sanna põlgjad, tännamatta,
pühhitsematta on, kes ommaksid ei armasta, lep-
pitusse rikjad, laitjad, praššjad, waljud, kes head
ei armasta, pettised ärraandiad, kes on äkkitse
melega, uhked, kes lihha himmud ennam armast-
awad, kui Jummalat, kellel on Jummalala kar-
tusse näggo, agga selle wägge salgawad nemmad
ärra. Ja neist lahku.

Agga sinna ja selle sisse, mis sa olled õppi-
nud, ja sest märko sanud. Ja et sinna lapses-
fadil pühhad kirjad tunned, need woiwad sind
targaks tehha õnnistusseks usso läbbi, mis Kris-
tusse sees on. Keik pühha kirri on Jummalast
siisse antud, ja sadab kasso õppetusseks, nomi-
misseseks, parrandamisseseks, juhhatamisseseks, mis
õigusse on, et üks Jummalala inimenne woiks
täieste kõlbolinne, ja teige hea tõle täieste wal-
mistud olla.

* * * * *

Apostli Paulusse ramatusst Titussele

Kreta sare õppetajale kirjotud.

I. 2. Peatükki.

Puhhastele on kül teik asjad puhtad, agga ro-
jas

jaštele, ja neile, kes uskumatta on, polle ühtegi puhhas, waid rojane on ni hästi nende meel, kui süddame tunnistus. Nemmad tunnistawad üles, et nemmad Jummalat tundwad, agga tegudega salgawad nemmad sedda ärra; sest nemmad on Jummalale mehest hirmsad, ja ei kule sanna, ja on keige hea tõle kõrwatumad.

Agga sinna rāgi sedda, mis sünnib terwe õppetuse järrele.

Et wannad mehhed peawad ollema kassinad, ausad, moistlikkud, terwed uskus, armastuses, ja kannatuses.

Selsammal kombel peawad wannad naesed ollema ommas ridiš, nenda kui pühhade kōhhus on, ei mitte teotajad, ei mitte, kes paljo wina lakkuwad, waid kes head õppetawad; et nemmad nored naesed woiwad moistlikkult õppetada, et nemmad peawad ommad mehhed armastama, lapsed armastama, moistlikkud ollema, kassinad, majapidajad, head, omma meeste sannakuuljad, et Jummalale sanna ei saaks teotud.

Nendasammoti maenitse nored mehhed, et nemmad peawad moistlikkud ollema.

Keikipiddi näita isseennast üles hea teggude mārģiks, ja õppetades olle selge ja ausa wisiga.

Sullased käsfi omma ennaste isсандatte sanna kuulda, keikis asjus nende melepärrast olla, ja et nemmad ei hauku wasto, ja ühtegi kõrwale ei sada, waid et nemmad keik head truust ülesnäit-

wad, et nemmad Jummalala meie õnnisteggia õpetussele keikipiddi woiksid illo rehha.

Sest Jummalala arm, mis õnnistust sadab, on ilmunud keikile innimestele, ja juhhatab meid, et meie peame ärrasalgama, [mahhajätma,] jummalakartmatta ello, ja ilmalikkud himmud, ja peame moistlikkult, ja õiete ja jummalakartilikkult elama sešsinnatses maailmas, ja ootma sedda õnnist lotust, ja se sure Jummalala ja meie õnnisteggia Jesusse Kristusse au ilmumist; kes isennast meie eest on annud, et ta meid piddi ärralunnastama keigest üllekohtust, ja puhhastama ennesele israhmaks, mis ussin on hea tõle. Sedda rägi ja maenitse ja nomi keige linnitamisega.

† † † †

Apostli Peetrusse ešsimesest ramatust keige usklikeude heaks kirjutud.

I : 2. Peatükki st.

Urge wotke mitte nende endiste himmude wisi järrele ellada, kui teie ommas rummalusses ollite; waid nenda kui se, kes teid on kutsnud pühha on, sage ka teie pühhas keige omma ello sees, sest et kirjutud on: Olge pühhad, sest minna ollen pühha.

Ta kui teie tedda Issaks hüate, kes ilma in-

nis

nimesse luagu piddamatta rohut moistab igaa ühhe teo järrele, siis ellage [Jummala] Kartus-
ses, kummi teie siin ellate kui maialised. Kes
teie ollete ueste sündinud ei mitte kadduvast, waid
hukkaminnematta seemnest, ellawa Jummala san-
na läbbi, mis ka iggaweste jääb.

Siis pange nüüd mahha keik kuriust, ja keik
pettust, ja kawwalusied, ja kaddedusied, ja keik
kelekandmised, ja himmustage otsego praego sün-
dinud lapsokessed, sedda Jummala sanna selget
pima, et teie selle läbbi woite kaswada. Armad!
minna maenitsen teid kui maialised ja woõrad,
et teie ennast hoiate lihhalikko himmude eest, mis
hinge wasto söddiwad.

Heitke ennast keige innimesste seadmisse alla
Jesanda pärrast, olgo Kuninga kui üllema alla,
ellik pealikkude, kui nende alla, kes temmast on
lakkitud, kurjateggiattele kül nuhtlusseks, agga
heateggiattele kitusseks. Auustage keiki armas-
tage wende, kartke Jummalat, auustage Kun-
ningast.

Teie sullased, kuulge keige kartussega omma
Jesandatte sanna, ei mitte ükspäinis heade sanna,
kes järrele andwad, waid ka nende tiggedatte san-
na, [kes waljud on.] Sest se on arm, kui kegi
süddame tunnistusse pärrast Jummala ees keik
kurwastust heaks wottab, ja üllekohhut kannas-
tab. Sest mis kitus on se, kui teid sü pärrast
peksetakse, ja teie nenda kannatlikkud ollete? aga

ga kui teie head tehhes, ja kurja nähhes, kannata, se on arm Jummalajures. Sest seks ollete teie kutsutud, et ka Kristus on teie eest kannatanud, ja teile tähte jätnud, et teie peate temma jälgede sees käima, kes ei olle patto teinud, ja kelle suust polle pettust leitud; kes ei sõimand wasto, kui tedda sõimati, kes ei ahwardand, kui ta kannatas, waid andis selle [Jummalaj] holeks, kes õiete kohhut moistab, [siiski ei mitte Jummalaj nuhtlust takkakiusajatte peäle palludes, waid ta pallus: Jõsa anna neile andeks, sest nemmad ei tea mis nemmad tewad.]

Kes meie pattud isse on kannud ommas ihhus üles pu peäle, et meie piddime pattust ärrasama, ja õigussele ellama, kelle wermede läbbi teie ollete terweks sanud. Sest teie ollite kui efsiad lambad; agga nüüd ollete teie pöördud, omma hinge karjatse ja üllewaatja pole.

3. Peatükki.

Kes ello tahhab armastada ja häid päiwē nähha, se waigistago omma keelt kurja eest, ja ommad mofkad kawwalust räkimast. Temma pöörgo ennast kurjast ärra, ja tehko head, temma otfigo rahho, ja noudko sedda takka.

Sest Jõsanda silmad watawad õigede peäle, ja temma kõrwad kuulwad nende pallumist, agga Jõsanda palle on wasto neid, kes kurja tewad. Ja kes on, kes teile peaks kurja teggema, kui teie head

head takkanouate? Ja kui teie ka peaksite kannatama õigusse püües, siis ollete teie õnsad; agga ärge kartke nende hirmu, ja ärge ehmatage wäguga ärra. Agga pühhitsege Issandat Jummalat, [kelle wallitsusse al ka teie takkatusajad on,] omma südamette sees.

4. Peatükki.

Sedda möda kui iggäiks on armo-andi saanud, nenda aitage teine teist sellega, kui Jummal monnesarnatse armo head majapidajad.

Minno armad, ärge pange sedda passawat [risti willetsust,] mis teile juhtub, mitte woõraks, mis teile kiusatusel's juhtub, otsego juhtuks teile üks woõras as'i; waid nenda kui teil Kristus se kannatamistest õõsa on, nenda olge rõõmiad, et teie ka temma au ilmunis'ses sure rõõmoga woite rõõmsad olla. Agga ärge kannatago ei ükski teie seast kui tapja, ehk kui warras, ehk kurjateggia, ehk kui se, kes teiste asjade kulaja on; waid kui temma kui risti-innimenne kannatab, [nisuggust willetsust, mis temma ep olle omma kurjateggude ehk holetusse läbbi ennese peäle saatnud;] siis ärge hääbenego temma mitte, waid ta auustago Jummalat se polest.

5. Peatükki.

Teie nored olge wannematte wasto allandikud, agga keik olge teine teise wasto allandikud

lud, ja ehhitage ennast seestpidi allandiklo melega; sest Jummal panned sureliste wasto, agga allandikkuike annab temma omma armo.

Siis allandage ennast nüüd Jummalaga wäg-gewa kae alla, [wotke keik heaks, mis Jummal teiega teeb, ja kuidas temma teie asjad seab,] et temma teid woiks üllendada õigel aial. Heitke keik omma murret temma peäle, sest Ta murretseb teie eest.

(†) (†) (†)

Apostli Peetrusse teisest ramatust keige usklikkude heaks kirjutud.

I. Peatükki st.

Andke keikpidi hoolt, ja näitke üles ommas uskus head kindlat noud, ja wäggewas nouus tundmist, ja tundmisses kassinust, ja kassinus-ses kannatust, ja kannatusses Jummalakartust, ja Jummalakartus-ses wendade-armastamist ja wendade armastamisses armastust keikide wasto. Sest kui teil need asjad on, ja need rohkest teie jures on, siis ei jätta need teid mitte laisaks egga jugguta meie Issandat Jesust Kristust tundmast. Agga kelle jures neid ei olle, se on [waimolikkult] pimme, ja ei nä mitte kaugele, ja on unnustanud omma endiste pattude puhhastamist.

Se.

Sepärrast, wennad, olge sedda ussinamad omma kutsmist ja ärrawallitsemist kinnitama, sest kui teie sedda teie, siis ei kommistä teie ial. Sest nenda antakse teile rohkesti sedda sisse-minnemist meie Issanda ja Snnisteggia Jesusse Kristusse iggawesse kunningrigi sisse.

3. Peatükkiß.

Jummal on pitkamelega meie wasto, ja ei tahha mitte, et monned peawad hukkaminne, waid et keik peawad mele-parrandamist kätte sama.

Et nüüd se ma-ilm peab ärralõpma, mis sugused teie siis peate ollema keiges pühhas ellus ja Jummalakartusses. Agga meie otame ued taewad, ja uut maad temma tootusse järrele, kus õigus sees ellab. Sepärrast, mo armad, et teie sedda otate, siis katske hästi, et teid temmast ilma wiggata ja laitmatta rahho sees leitakse.

Hoidke ennast, et teid ülleannetud rahwa eksitusse läbbi ühtlase eksitusse sisse ei sadeta, ja et teie ärra ei lange ommast kinnitussest. Agga kaswage meie Issanda ja Snnisteggia Jesusse Kristusse armus ja tundmisses. Sellesammale olgo au, ni hästi nüüd, kui iggawessel ajal. Amen.

* * *

Apostli Joannesse esimesest ramatust keige usklikkude heaks kirjutud.

I. Peatükkist.

Kui meie walguſe sees, [Jesuſe õppetüſe järrele,] käime, nenda kui temma iſe walguſes on, ſiis on meil iſefekeskes oſa, ja Jesuſe Kristuſe temma poia werri teeb meid puhtaks keigest patuſt. Kui meie ei ütle ennesel patto ollewad, ſiis pettame meie iſfeennast, ja tõdde ep olle mitte meie sees. Kui meie ommad pattud tunnistame, ſiis on Jummal uſtaw ja õige, et ta meile patud andeks annab, ja teeb meid puhtaks keigest üllekohtuſt.

2. Peatükkist.

Minno lapiokessed, ſedda kirjotan minna teile, et teie mitte ei pea patto teggema, ja kui kegi on patto teinud, [agaa ſedda kahhetſeb ja mahhajättab;] ſiis on meil eestkoſija Iſa jures, Jesus Kristus, kes õige on. Ja temma on ärraleppitaminne meie pattude eest. Ja ſeſt tunneme meie, et meie tedda olleme tunnud [ning temma lunnastamisest oſa ja kaſſo ſanud,] kui meie temma kaſſoſannad peame. Kes ütleb: minna tunnen tedda, [ollen ristiinnimenne] ja ei pea mitte temma kaſſoſanno, ſe on wallelik, ja ſelle sees ei olle mitte tõdde.

Urge armastage mitte [liaste] ma:ilma, egga sedda, mis ma:ilmas on; kui kegi ma:ilma [ennam kui kohhus on] armastab, selle sees ei olle mitte [taewase] Jõsa armastus. Sest keik, mis ma:ilmas on, lihha himmo, ja silma himmo, ja ello kõrkus, ei olle mitte Jõsast, waid se on ma:ilmast. Ja ma:ilm lähheb hukka, ja temma himmo, agga kes Jummalatahtmist teeb, se jääb iggaweste, [saab iggaweste õnsaks.]

3. Peatükkiist.

Lapsokessed, ärge ükski teid eksitago; kes õigust teeb, se on õige, nenda kui temma, [Jesuss Kristus,] õige on. Kes [melel] patto teeb, se on kurratist, sest kurrat teeb patto algmisest; seks on Jummalatahtmist poeg awalikkus sanud, et temma kurrati teud, [patto,] piddi ärrarikkuma.

Sest näikse, kes Jummalatahtmist lapsed, ja kes kurrati lapsed on: ei ükski, kes õigust ei te, ei olle Jummalast [ueste sündinud Jummalatahtmist laps,] egga se, kes omma wenda ei armasta.

Ses olleme meie sedda [Jesusse] armastust tunnud, et temma omma ello meie eest on jätnud, ja meie peame ka ello wendade eest jätma, [kui meie kutsimine ja liggimesse õnnistus sedda küssib.]

Agga kel ma ilma peastoidust on, ja näab ommal wennal middagi tarwis oliwad, ja paneb omma süddame temma eest kinni, kuidas jääb Jum-

Jummala armastus temma sisse? Minno lapsõ
kessed, ärge armastagem mitte [ükspäinõs] san-
naga, egga telega, waid teoga ja tõega.

Mo armad, kui meie südda meid hukka ei
moista, siis on meil julgus Jummal pole. Ja
mis meie ial pallume, sedda same meie temmalt,
sest meie peame temma kässofannad, ja teme, mis
temma melepärrast on.

4. Peatükki.

Jummal on armastus, ja kes armastusse
sees jääb, se jääb Jummal sees, ja Jummal
temma sees. Armastagem tedda, sest temma on
meid enne armastanud.

Kui kegi ütleb: ma armastan Jummalat,
ja wihtab omma wenda, se on wallelik. Ja se-
sinnane kässofanna on meile temmalt, et se kes
Jummalat armastab, se peab ka omma wenda
armastama.

5. Peatükki.

Se on Jummal armastus, et meie temma
kässofannad peame, ja temma kässofannad ep ol-
le mitte raske;

[Sest Jummal ei kela muud, kui sedda mis
meid wottaks hukka sata, ja ei kassi muud, kui
sedda, mis meie tõssiüks õnnistusseks tarwis
lähhab. Se ei pea meil raske ollema.

* * * * *

Apostli Paulusse ramatust Ebreä rahwale kirjutud.

4. Peatükki st.

Et meil nüüd üks suur üllempreester on, Jesus Jummalä poeg, kes taewad läbbi on läinud, siis piddagem kinni sest tunnistamisest. Sest meil polle üllematpreestrit, kel ei peaks ärrast meelt olema meie nõdruste pärrast, waid kes teikis on kiusatud otsego meie, siiski ilmapattota.

Sepärrast läkki nüüd julgusjega armo aujärje jure, et meie hallastusi same, ja armo leiame sel ajal, kui meil abbi tarwis on.

7. Peatükki st.

Selfinnatsel [Jesusel] on sepärrast, et ta iggaweste jääb, ilmalõpmatta preestri ammet; Sepärrast woib temma ka allati ja täieste õnsaks tehha neid, kes temma läbbi Jummalä jure tulleswad, ja ellab ikka seks et ta nende eest pallub. Sest sesuggune üllempreester läks meile tarwis, kes piddi ollema pühha, ilma süta, puhhas, pattustest ärralahhutud, ja kõrgem kui taewad; kel ei olle tarwis iggapääw nenda kui üllemil preestril [wanna Seädusse ajal] esire omma pattude eest ohwrit wia pärrast rahwa pattude eest; sest sedda on temma üksford teinud, kui ta isseennast ristil külge üllendas.

10. Peatükkiß.

Pangem teine teist tähhele, et meie teine teist armastusse ja hea teggude pole kühutame. Ja ärge jätkem mitte mahha omma koggodust, nenda kui monnel se wiis on, waid maenitsegem teine teist, ja sedda paljo ennam, et teie näte sedda [surma ja kohto] päwa liggi tulleswad.

Sest kui meie melega patto teme, [ehk patto sees jäme] pärrast sedda, kui meie tõe tundmist olleme sanud, siis ei jä ennam [leppitamisse] ohwrit ülle pattude eest, waid hirmus kohto ja tulise wiha ootminne, mis neid wastopannejaid peab ärrasõma. Kes [wannä Seädusse aial] Mosesse kässo õppetust on ärrapõlnud, se peab ilma armota kahhe ehk kolme tunnistaja läbbi surrema. Kui paljo kurjema nuhtlusse arwate teie tedda wäart olleswad, kes Jummalä poia jalgega tallab, ja seädusse werd rojaseks panneb, ja kes armo Waimo teotab.

[Sedda tewad neeb, kes omma meelt ei paranda, waid omma kurja ello sisse jäwad ellama, ja siiski arwawad, et nemmad Jesusse lunnastamisse õsališeks ja õnsaks woiksid sada.]

Sest meie tunneme sedda, kes ütleb: Kätte maksminne on minno pärralt, minna tahhan jälle kätte maksta, ütleb Jesand; ja ta: kül Jesand moistab kühut omma rahwa peäle. Hirmus on, [pattust põõrmatta jüddamega] ellawa Jummalä kätte langeda.

12. Peatükki st.

Mo poeg, ärra arwa mitte alwaks Jësanda hirmo andmist, ja ärra sa mitte nõrgaks, kui sind temmast nomitakie. Sest kedda Jësand armastab, sellele annab temma hirmo. Kui teie hirmo andmist kannatate, siis pakub Jummal ennast teile kui lastele; sest mis saggune poeg on se, kellel isä hirmo ei anna?

Agga keik hirmo andminne, kui se kã on, et kedda arwata rõmo, waid kurbdusse ollewad; agga kũl ta wimaks rahholist diausse kasso neile annab kes se läbbi on hästi õppetud. Sepärast tõstke jälle [waimolikkult] ülles laisad kãed, ja nõrgad põlwed, ja tehke diaed raad omma jalgele, et se mis lonkab, kõrwale ei lähhä, waid et se enneminne terweks saaks.

[Kinnitage ennast ue wãe ja rammaoa, kedda teggema mis ristinnimesse kohhus on.]

Moudke rahho keikidega takka, ja piibhitsemist, ilma selleta ei sa ükski Jësandat nähha, [eht õnsaks sada.]

13. Peatükki st.

Keikide jures o go abbtello au sees, ja abbtello wodi olgo rojastamatta; agga kũl Jummal nuhtleb horapidajad ja abbtellorikat.

Teie ello wiisid oloed ilma rahha ahnuseta, ja olge rahhul sega, mis kã on; sest Temma on

õõlnud: Ei tahha ma sinnust mahhajäda, egga sind ei paigast mitte mahhajätta.

Nenda et meie julgeste woime õõlda: Jes sand on minno abbimees, ja minna ei tahha mitte karta, mis woib mulle innimenne tehha.

Mõttelge omma juhhatajatte peäle, kes teile Jummalä sanna on rääkinud, pange tähhele nende ello-wisi otsa, ja käige nende usso järrele.

Urge laske ennast mitmesugguste ja woõra õppetussoga wintsutada, sest se on hea, et armo läbbi süddant kinnitakse.

Urge unnustage mitte ärra head tehha, ja teistele jaggada; sest nisuggused õhwrõd on Jummalä melepärrast.

Kuulge ommad juhhatajad, [õppetajad, kes juhhatajad on taewa tee peäl,] ja wõtke nende sanna; sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wästust peawad andma, et nemmad sedda rõmoga tewad, ja ei mitte õhkades, sest teil polle sest mitte kasso. Tehke palwed meie eest; sest meie olleme julged se peäle, et meil hea süddame tunnistus on, ja tahhame keige asjade sees hästi ellada.

Ugga se rahho Jummal, kes furnust on wäljatonud sedda lammaste suurt karjast, meie Jesandä Jesust, se walmistago teid keige hea teggude sees, temma tahtmist tehha, ja saatko teie sees sedda, mis temma melepärrast on, Jesusse Kristusse

tusse läbbi; sellele olgo au iggaweste iggawes-
seks aiaks. Amen.

* * *

Apostli Jakobusse ramatust keige usklikkude heaks kirjutud.

I. Peatükkiist.

Minno wennad, pange selgeks rõmukš, kui teie
mirmesuggusse kiusatuste sekka sattute, ja moisi ke,
et teie usk, mis on läbbi katsutud, sadab kannas-
tust. Agga kannatusse tō jāgo otsani täieks, et
teie woite olla täiešte waggad ja ilmalaitmatta,
ja ei teil ühtegi ei pudu.

Agga kui kellelgi teie seast tarkust pudub, se
pallugo Jummalala käest, kes keikile üksipiddisest
melest annab, ja ei haukuta, siis antakse sedda
temmale.

Sunnis on se mees, kes kiusatust kannatab,
sest kui temma saab läbbikatsutud sanud, siis peab
ta ello Kroni sama, mis Jhsand on tootanud
neile, kes tedda armastawad.

Argo üttelgo ükski, sedda kiusatakse: Mind
kiusatakse Jummalast, [egga wabbandago omma
kurjad teud sega, et ta kurratist seks kiusatud sa-
nud.] Agga iggawiks kiusatakse, kui ta omma en-
nese himmust watakse, ja awwatelletakse. Pär-

rast kui himmo ennast wasto sanud, [kui innimene kural himmul maad annab ommas süddames, ning sedda ei lämmata;] siis temma toob patto ilmale, agga kui pat saab täieste tehtud, siis sünnitab temma surma, [kurwastus, hädda ja nuhtlus tulles se järrele.]

Keik hea andminne, ja keik täis and on üllewelt, ja tulles mahha walguسته Zsast, kelle juures ei olle muutmist, agga wahhetamisse warjo. Temma on meid sünnitanud omma tahtmisse järrele tõe sanna läbbi, et meie pidime kui üks esimeenne suggu ollema temma lomade seast. Sepärrast, minno armad wennad, olgo igga innimenne nobbe kuulma, pitkalinne räkima, pitkalinne wihhale. Sest innimesse wihha ei te mitte, mis Jummalala ees õige on. Sepärrast heitke ennesest ärra keik rojust ja kurjust, ja wotke tasfase melega wasto sedda sanna, mis teie sisse on istutud, ja woiw teie hinged õnsaks tehha. Agga olge sanna teggiad, ja ei mitte ükspäinise kuuljad, et teie wallemõtlemisse läbbi ennast ei petta. Sest kui legi on sanna kuulja, ja ei mitte teggia, se on selle mehhe sarnane, kes omma ihholikko paltet peegliks katsub. Sest ta on ennast katsnud ja ärakalainud, ja seddamaid ärraunnustanud, mis sugune temma olli.

Kui legi teie seast ennast arwab Jummalala tenia ollewad, ja ei tallitse mitte omma keelt, waid pettab omma süddant, selle Jummalala tenistus on tühhine.

üks

Üks puhhas ja laitmatta tenistus Jummal ja Jēsa ees, on se: waeste laste ja lesknæste järrele kulama nende willesuuse sees, ja isseennast ilma wiggata ma ilmast, [kurjade innimeste wi-
sdest ja kombedest] piddama.

2. Peatükki st.

Kohhus peab ilmahallastuseta kaima selle peäle, kes ei olle hallastanud. Mis kasso on sest, mo wennad, kui kegi ütleb ennesele usso ollewad, agga teggusid ep olle temmal? Kas se [walle] usk woib tedda õnsaks tehha? Agga kui üks wend ehk õbde allasti olleks, ja neil puduks iggapawane toidus, ja üks teie seast peaks ütleva nende wasto: Minge rahho sees, sojendage ennast, ja söge kõht täis, agga teie ei anna neile mitte ihho tarwidust, mis sest kasso? Nenda ka usk, kui temmal ei olle [head] teggusid, on isseenneses surnud.

Sa ussud, et Jummal on üks ainus: sa teed hästi; kurjad waimud uskwad [sedda] ka, ja wärrisewad. Agga tahhad sa teada, oh tühhine innimenne, et usk ilma teggusitta on surnud. Sest otsekui ihho ilma waimota on surnud, nenda on ka usk ilma hea teggusitta, surnud.

3. Peatükki st.

Keel on üks pissoke life, ja surustelleb wägga; wata, mis suurt metsa wottab pissoke tullu süta? Ka keel on tullu, ja üks ma ilm täis üllekoh:

hut, nisuggune on keel meie liikmede seas, mis roiaseks teeb keif ihho, ja sūtab põllema meie el-
loforra sündimissest surmast sadik, kui sedda pör-
gust sūtakse.

Kes teie seast on tark ja moistlik, se näitko
heast ellust ommad teud ülles targa tasanduslega.
Agga kui teil wiha-kadedust ja rido teie südda-
mes on, siis ärge kitelge, ja ärge walletage mitte
tõe wasto. Gest kussa kadedust ja rido on, seal
on üks seggane ja selge pahha tõ.

Agga se tarkus, mis üllewelt tulles, on es-
site puhhas, pärrast rahholinne, annab järrele,
on sannawõtlik, täis hallastust, ja keif head kas-
so, ei pea ennam luggu ühhest kui teisest, ja ep
olle sallalik. Agga õigusse seme külwatakse rah-
ho sees, nende heaks, kes rahho noudwad.

4. Peatükki st.

Kust tullewad sõddimised ja taplemised
teie seas? eks sest, teie himmudest, mis sõddi-
wad teie liikmede sees. Teie himmustate, ja teil
ei olle middagi: teie tappate, ja kaetsete, ja ei
woi kätte sada: teie taplete ja sõddite, agga teil
polle middagi, sepärrast et teie mitte ei pallu. Teie
pallute, ja ei sa mitte, sepärrast et teie pahhaste
pallute, nenda et teie sedda omma himmude sees
woiksite kullutada.

Tulge Jummalaga liggi [meleparrandamis-
läbbi,] siis temma tulles teie liggi [armoga:] puh-
has

hastage k  ed, teie pattused, ja ka  sige süddamed, teie ka  sipiddise melega innimesed. Oppige oma hädda tundma. Ullandage ennast Issanda ees, siis wottab temma teid   llendada. Urge kandke keelt teine teie peäle, wennad.

Wennad, kui kegi teie seast t  e tee peält   raek  ib, ja kegi p  rab tedda jälle ümber teie; se peab teadma, et kes ühhe pattuse temma e  situsse tee peält ümberpõrab, se peabstab hinge surmast, ja kattab pattude hulka kinni.

* * * * *

Apostli Juda ramatust.

Kui need roja märgid teiega wooras peul on, t  itwad nemmad isseennast ilma kartmatta.

Wata Issand tulleb mitme tuhhande p  h  haga, kohhut piddama keikide peäle, ja nomima keik neid, kes jummalakartmatta on, keige nende jummalakartmatta ello teggude p  rrast, mis nemmad jummalakartmatta wisil on teinud, ja keige kowwade sannade p  rrast, mis jummalakartmatta pattused temma wasto on r  kinud.

* * *

[Se wiimne ramat, mis Piibli ramatust leitakse, nimmetakse Joannesse ilmutamisse ramatuks. Selle sees on mitmed n  ggemissed ja en-

nefulutamisfed sest mis risirikoggodusjes piddi sündima. Agga ükēki innimenne siit sadik, ei woinud sedda diete moista egga ärrafelletada.]

[Wotkem siis agga sedda, pühast kirjast tãhhele panna, mis selge on, ja mis iggaüks woib moista, ning ellagem ja tehkem se järrele, siis saab meile sest kũl.]

[Mis meil siin Ma peal alles seggane, ja mis meie ei woi weel ärraarwada ja koggone moista, sedda jãtkem tullemãks ärra selletamis-
ses, iggawesjes põlwes.]

* * * * *

Joannesse ilmutamisese ramato

22. Peatũkkist.

Wata, ma tullen noppeste, ja mo pass on min-
noga, iggaũhhe kãtte tasfuda, nenda kui temma
tego on.

Õnsab on need, kes temma kãssosannade
jãrrele tewad, et neil woiks melewald olla, ello
puust sũa, ja woiksid wãrrawist [taewa] linna
sisse miina.

Agga oues on koerad, ja noiad, ja horapid-
dajad, ja tapjad, ja wodra jummalateenrid, ja
keik kes wallet armastawad ja tewad.

Armas Ma rahwas.

Siiit sadik on, mis minna pühast kirjast lüh-
hidelt wäha kirjotasin. Minna wallitsetsin neist
ramatubest keige ennamiste sedda ärra, mis sel-
ge on, mis iggaüks woib moista, ning mis kei-
ge ennamiste teid woib õige usso, pühha ja tar-
ga ello, ning se läbbi tõssise õnnistusese pole juh-
hatada.

Müüd minna tahhan weel monned sannad
jure panna, kust teie woite lühhidelt õppida, mis,
pärrast Apostlide surma, meie päiwist sadik, ris-
tikoggoduseses on sündinud.

Ketik se aeg, mis Jeesuse Kristusese innimes-
seks samisest, siit sadik on möda läinud, on sel
aastal, kui teie täht ramatust teate, üks tuhhat,
seitse sadda ja ühheksa kümmand ja kakss aastat,
se on liggi kahheksateistkümmand Sadda aastat.
Neid woime jälle kueks kolme saa aasta ja üks
jaggada, sest et iggaühhes ja us üks Pea asfi on
sündinud, mis ennamiste tulles tähhele panna.

I.

Pärrast Jeesuse Kristusese taewa minnemist,
läksid temma Jüngrid ehk Apostlid, nenda kui
Jeesus neid olli käsknud, keige ma ilmale, ja ku-
lutasid Jeesuse õppetust keige linnade ja made sees,
kühho nemmad woinud sada. Sesamma õppe-
tus sai neist ka nende ramatude sisse üllepandud,
mis ue Testamenti seest leitakse. Need ramatud
said

said siis ka koggutud, ja nende ristifoggoduste sees loetud, mis Apostlid ollid istutanud. Selle õppetuse peäle sai siis se ristifoggodus ülesehhitud, nenda kui Apostel Paulus Ewesusse rama tus teises Peatükis 20 Salmis ütleb, et se on Apostlide ja Prohweride raja ehk õppetuse peäle ehhitud, kust Jesus Kristus isse se nurga kiwwi on. Need Apostlid seadsid ka nende ristifoggoduste sees õppetajaid, kes nende järrel sedda õpetust pidid kolutama, ja nende koggoduste Piiskopid ehk üllewaatjad pidid ollema. Se risti usk la-utas ennast ka ikka kaugemale wälja mitme riki ja linnade sees.

Algga nende kolme esimesse saa aasta ajal wallitsefid Roma riki ülle, mis siis se surem riik ma-ilmas olli, Keisrid, kenne alles Pagganatte usk olli, mis järrele paljo woõraid Jummalaid kumardati ja teniti. Need Keisrid siis ja nende Ma-wallitsejad ja Preestrid ei tahtnud mitte, et nende wanna usk, selle risti usso läbbi pidid kautud sama. Sepärast kiusasid nemmad risti-foggodust ja selle õppetajaid wägga takka ja tahtsid neid, kes risti-usko heitsid, monne sugguse nuhtluse ja pina läbbi sundida, et nemmad pidid risti usko mahhajätma, ning jälle pagganatte usso pole pöörma. Algga need risti-inntimesed jäid ennamieste ni kindlaste risti-usso jure, et paljo tuhhat neist, ennast lassid enneminne mitme suggusel wiisil ärratappa, moõga ja tulle ja mu mon-

monnesugguse pina lábbi, enne kui nemmad Kristust ja temma õppetust olleksid ärrasalganud, ja mahhajätanud. Neid kes nenda Kristusse õpetusse tunnistamise pärrast omma ello jätsid, nimetas se Martirikš. Agga sedda ennam ristiti koggodust nenda takkakiusat, sedda ennam kaswis temma, ning se ristiti usk sai ni hästi Roma rikis, kui teiste made ja rikide sees innimeste suremast hulgast wastowoetud.

2.

Agga kolm sadda aastat pärrast Kristusse sündimist, üks Roma rigi Keiser, Konstantin nimmi, heitis ristituško, ja wottis sedda wasto. Siis ristitušk sai woimust maailmas, ning pagganatte usk kautati ennamiste ärra Roma rigi made sees. Agga siis hakkasid ka monnesuggused wäljaspidise Jummalatennistusse wisid toustma, mis lábbi monned sedda tõsist Jummalatennistust waimus ja tões unnuastasid ja mahhajätsid. Nende õppetajatte seas toustid ka waidlemisfed nende õpetusse pärrast, sest et üks pühha kirja sannad ühte wisi, teine teist wisi moistsid ja ärraselletasid. Sepärrast keisrid kutsusid monnikord Piiskopid kokko, et nemmad pidid walle õppetust keelma, ja seadma, mis, ja mil wisi ristiti koggodusse pidid õppetud sama.

3.

Kuus sadda aastat pärrast Kristusse sündimist toustis jälle ristituško kórwa, üks uus usk, se

se on Mahometi usk. Se Mahomet ütles ennast Jummalast läkitud Prohwetit ollewad, kes innimesi uut usko piddi õppetama. Temma panni omma õppetust Juda rahwa ussust ja risti ussust kokko, ning se sai ühhe ramato sees üllespandud, mis koraniks nimmetakse. Neist, kes temma õppetust usksid, koguus ta ennesele sõawägge, misga temma paljo rahwast ja Maid omma woimusse alla sai, ja neid, kedda temma ärrawoitis, sundis temma wäggise temma usso pole heitma. Sest tulleb, et ka meie päiwist sadit Turki rahwas ja Tatarid ja muud rahwad hommiko ja louna made sees, selle Mahometi ja temma õppetusse siese uskwad. Siis on nüüd neljasuggune Pea-usk siin Ma peäl.

1. Pagganatte usk, kes õiget ja ainust tõsisist Jummalat ei tunne, waid paljo woõraid Jummalaid uskwad ja teniwad.

2. Juda rahwa-usk, kes ükspäinist Wana-Testamenti sanna uskwad, agga ei ussu Jesust kedda tootud lunnastajat ja õnnisteggiat ollewad. Need Juidid on nüüd pärrost kedda kui nende Tempel ja Pea-lin Jerualem keige Juda-Waga sai ärrarikkutud, keige ma-ilma rikide sisse ärrapillatud, ja ellawad kui issi usso ja wisiga rahwas meie ajani.

3. On Mahometi usk. Need kenneel se usk on, uskwad kül, et üks ainus Jummal on, ja Mahomet temma Prohwet, agga nemmad ei ussu, Jesust

sust Kristust Jummalala poia ja õnnisteggiat olle-
wad, waid ükspäinis Prohwetit.

4. On Kristi-ust. Kristirahwas ussub sed-
da õppetust, mis Wanna ja Ue Seadusse ehk
Testamenti sees on üllespandud.

4.

Agga se risti-usso õppetus sai keskmissel ajal,
kui ühheksa sadda aastat pärast Kristusse sün-
dimist ollid mödalainud, wägga seggatud, sest et
Piiskopid ja Preestrid paljo wõbraid õppetussi
jure pannid, mis pühha kirjaga kokko ei sünni.
Jõseärranis Roma linna Piiskopid üllendasid en-
nast keige risti-kogodusse Peaks ja üllemaks.
Need nimmetakse Paawstiks. Need ütlesid, en-
nast Kristusse assemel siin Ma peäl ollewad, ning
et taewa wotmed, ehk se melewald, õnsaks ehk huk-
ka moista, nende käes olleksid.

Nemmad käesid siis risti rahwast, mitmed
ued õppetussed uskuda, misga nemmad agga
noudsid omma ennesta au, woimust ja warran-
dust kaswatada. Sepärrast nemmad õppetasiid,
et üks wahhelinne ehk keskminne paik olleks taewa
ja põrgo wahhel, kus need hinged saaksid pinatud
ja nuhheldud, senni kui nemmad pattudest koggio-
niste puhhastud saaksid, ning et nemmad woiksid
hinged sest peästa, ehk nende nuhtlusse aega lüh-
hendada. Seks nemmad prufisid Altari Sakra-
menti teist wiisi, kui Kristus olli seadnud, ja üt-
lesid et nemmad sedda leppitamisse ohwiriks woik-
sid

sid tehha ellawatte ja furnutte eest, ning et need hinged, kenne eest sebda peti, se läbbi sest wahhelisest nuhtlusest palkast woiksid peästetud sada. Selle eest pididi rahha makstama. Altari Sakramentis olli ükspäinist Preestridel lubba, karrika prukida, mu rahwal sai se keeltud. Nemmad seadsid et iggawiks rahwa seas peaks preestril pihstis keik pattud üllesnimmetama, muido ei peaks pattude andeks andmist sama. Nemmad kästsid ristid rahwast, neitsit Maria ja muud paljo pühshaid eestkostjaks Jummalale jures uskuda, ja neid sepärrast kumardada ja omma lotust nende peäle paanna. Ning et rahwas ei peaks teadma et nisuggused õppetused Jummalale sanna wasto oleksid; siis keelsid nemmad keik muud rahwast, kes ei olnud Preestrid, pühha kirja luggemast, ning ristid rahwas pididi agga sebda uskma ja teggema, mis se Paawst omma Preestride ja Munkade läbbi lastis õppetada ja seada.

Need Paawstid ehk Roma linna Piiskopid said ka ni liigjulgeks, et nemmad ka Keisrid ja Kuningad, kes ei tahtnud ennast nende alla heita, ja nende meelepärrast tehha, ristifoggodussest wäljalükkasid, ning siis nende allamid sest sannakuulmisest, mis nemmad neile wandunud, lahti moistsid. Nemmad keelsid ka Preestrid ja Munkad abbiello sees ellamast.

5.

Kalsteiskümmend sadada aastat pärrast
Kris,

Kristusse sündimist tulli se ristisust ka meie
 Liivlandi ja Eesti male, sest enne oliid need rah-
 wad, kes siin maal ellasid, pagganad.*) Uggas-
 se ristisust usso õppetust olli siis nenda, kui enne
 on sõldud, Paawstide läbbi wägga seggatud.
 Need Piiskopid, Preestrid ja Munkad, kes
 Saksa maalt seie male tullid, ristisid rahwast,
 õppetustid neid monned wäljaspididised Jummalala-
 tenistusse wisid, ja issearranis Neitsit Maria
 ja

- *) Pagganad ussid mitmesuggusid Jummalaid. Nema-
 mad arwasid taewal, maal, weel ja tuel isse
 Jummalaid ollewad, ning tenisid neid ohwridega,
 mõtteldes, et need woiksid neid kahjo eest hoida ja
 õnne anda. Sest tulleb küs, et monned Ma rah-
 wa seast, weel meie aial, monned jöggesid, ied,
 puid, mäggesid ja kiwua pühhasid pidawad, ning
 seäl wahhest ka sallajas ohwriwad, ja et monned
 Ma allusid uskwad, kellele nemmad hõbbedat ehk
 walget kabiwad kui nemmad wahhest nende arwa-
 tes Maast wigga sanud. Pagganatte ajast on ka
 need walle nimmetud targad, noidjad wallowotjad
 õnneandjad, lausujad, kellest monned abbi ja õne
 ne otsiwad, ja mitmed muud ebba usso wisid.
 Saged ristiiinimesed, kes Jummalala sannast par-
 remat õppetust ja moistust sanud, ei otsi abbi nen-
 de pettiste käest, kes ei woi aidata, waid pallu-
 wad ja ootwad keik abbi, üksipatnis tõsise ja aino
 Jummalala käest.

ja muud pühkaid appi hüüdma,**) agga se dis
ge Jummalatahtminne ja õnnistusse te ei sanud
siis mitte Jummalatahtnast õpetatud.

Sel ajal tõusid kül monnikord õpetajad ni
hästi Saksa: kui muunde Made sees, kes nende
Paawstide walle õpetuste ja wäggiwaldse wal-
litusse wasto rälisid, ja parremad õpetust püh-
kast kirjast taht id õpetada. Agga need Paawst-
tid ja nende teenrid, et neil woimus kões olli,
kuiasid neid takka tulle ja moõgaga. Üks neist,
Hus nimmi, üks aus ja wagga õpetaja, sai
ühhes Paawsti ja Piiskopide koggodusses aw-
walikkult tullega ärrapõlletud sest et ta julgend
Paawst

***) Sest Munkade aiaft tulleb se kül, et monned Ma-
rahwa seast meie Maad Maria Maakis nimmeta-
wad, sest et Munkad sedda Maria kaitsemisüks
andsid, kedda siis ennam kumardati ja palluti,
kui Jummalat. Need Munkad ütlesid ka, et
monnes kirrikus, neitsi Maria ja pühkade kuiud
woiksid immetegausid tehha, haiged ja wiggased
terweks tehha. Sest tulleb kül, et weel meie aial
siin Jani kihhelfonnas ühheksa päwa pärrast Jürri
päwa, ühhe wanna kabbeli jure, mis risti kirri-
kuis nimmetakse, ning kus wahhest nisuggune kuis
olli, paljo Ma rahwast keigest kõhast kofko tullid,
ja monnesugguse wigga wasto abbi orsisid. Sepär-
rast tõid nemmad wahhast tehtud innimesse kuiud
fenna, mis sees se kofte olli märkitud, kus se wig-
ga

Paawstide ja nende walle õppetusse wasto rāgi-
da, ja parremat õppetust pūhhast kirjast õppetā-
da. Nenda wallitšesid need Paawstid ennam
kui kuus sadda aastat wāgga waljuste keige riš-
ti koggodusse ūlle,

6.

Uga wimati, wiisteistkūmmend sadda
aastat pārrast Kristusē sūndimist, kui nemmad
pattude andeks andmissēga diete kauplesid, ning
sedda omma munkade lābbi keikipiddi rahha eest
pākkusid ja ārramūsid; siis hakkas ūks aus ja
wagga õpetaja, Luterus nimmi, Saksa maal,
felle ja keikide teiste walle õpetuste wasto rāki-
ma ja kirjotama. Temma wottis õiget õppetust
pūhhast kirjast jälle ūlles, mis Paawstide ja
temma Munkade lābbi wāgga olli seggatud. Se-
pār

ga olli, ja kus nemmad tahšid abbi sada. Se
kabbel on nūūd kirriko kohto wannematte kāsso peā-
le, mahha kistud ja ārrarikkutud, sest et seāl mon-
ned ebbausso wišid peti, mis ei sūnni.

Et need Munkad ka õpetasid, et nende pūh-
hade kāest woiks abbi ja õnne sada, siis olli mon-
nel se wiis sedda Tōnnise pāwa pūhhaks piddada,
kes ūks nende suremattešt pūhhadest olli. Siis
nemmad pannid ūhhe willa wakka sisse wahha,
linno ja willo, sūurtsid kūündla pōllema, ning loot-
sid siis sest pūhhast sedda õnne sada, et nende mes-
silased, lambad ja linnad piddid hāsti figgima,

pärrast panni temma pühha kirja Saksa keele üles, et iggaüks woiks sedda luggeda ja õiget õppetust sest õppida; sest enne sedda loeti agga monned tükkid kirrikus Laddina keeles, mis rahwas ei moistnud, nenda kui ka keik se Jummalat tenistus kirrikus Laddina keeles peti. Agga Luterus se ajast seati se wäljas piddine Jummalat tenistus nenda, et rahwas Jummalat sama õppetuse läbi piddi targemaks ja parremaks sama. Sesamma Luterus kirjotas ka meie Katekismust, ehk meie ristiusko wiis peatükki, risti rahwa eesimeeseks õppetuseks. Küllab need Paawstilisest kiusasid ka Luterust wägga takka, ja noudsid tedda ärratappa. Agga monned Saksa ma Würestid, kes temma parremat õppetust ollid wastowotnud, kaitsefid tedda. Sesamma Luterusest parrandatud õppetus tulli siis ka meie Male, mis enne kolm sadda aastat Paawstide ja Munkade usko al olli olnud, ning sai siin maal wastowoetud. Se saab nüüd liggi kolm sadda aastat sest aiast, kui Luterus sedda õiget õppetust pühhas kirjast on jälle üleswotnud ja uendanud. Nüüd on se ristikogodus neljas Pea ja us, sest et üks kogodus pühha kirja õppetust teist wiisi moistab ja ärraselletab, kui teine, ning et nemmad omma wäljaepiddise Jummalat tenistuse wiiside sees ep olle ühhesuggused.

I. On se Kreka ristikogodus. Se lahutas ennast jo tuhhande aastade eest, Roma Paawst:

Paawstide koggodussest, enne kui se ussoõppetust ni paljo walle õppetustega sai seggatud. Se usk on nüüd Wenne maal, ja muinde made sees mis hommiko ja louna pool, Turki Kaisri walitsusse al on.

2. On Paawstiliiste ristikoggodus. Se ussub, mis need Roma linna Piiskopid ehk Paawstid õppetasiid ja seadsid, ja mis enne on nimmetud. Se usk on nüüdki meie aial mitme suurte rikide ja made sees, kes selle Paawsti ja temma õpetuste jure jäid.

3. On ka üks ristikoggodus, kes nende õpetajatte Swingliusse ja Kalwinusse õpetusse järlele uskwad. Need on meie Luterusse koggodussega selle sees ühhesuggused, et nemmad ennast Paawsti ikkest lahti teggid, ning õiget õpetust pühast kirjast ülleswotsid. Se wahhe, mis meie ja nende wahhel on, on ennamiste agga se, et nemmad Altari Sakramenti sannad teist wiisi moistwad ja arrafelletawad, kui meie Luterusse ristikoggodusses. Se usk on ka monnede rikide ja Made sees.

4. On se Luterusse ristikoggodus, mis sees meie olleme. Meie ristikoggodus nimmetakse Luterusse ristikoggodusseks, sest et meie sedda õiget ussoõppetust ussume, mis Luterus pühast kirjast jälle on ülleswotnud.

Se armolinne Jummal andko ja tehko armolikkult, kui Euterus meid Katekismusse õppetab, et Jummal sanna ikka selgeste ja puhtaste meie jures saaks õppetud, ning et meie ka puhta haste kui Jummal lapsed sedda möda ellame; et meie temma puhta sanna diete ussume ja Jummal meele parrast ellame, et meie nenda Jummal hea ja armolisse tahtmisse järrel siin Ma peäl rahhul, ja seal iggaweste õnsaks same,

Monned sannad mis ep olle diete trüffitud.

Lehhes 1 riddas 12 on: Löist peab ollema Teist.
 — 3 — 14 — merkitut — — märkitud.

In dem Zusaz am Ende der Vorrede.

	riddas	3	on: ennam	peab ollema ennam.
	—	4	—	Orsego küll — — Et küll.
	—	9	—	töist — — teist.
	—	10	—	egga — — igga.
	—	11	—	woi — — ehf.
	—	12	—	woi — — ehf.
	—	•	—	föstre — — föstri.
	—	•	—	essi — — isfi.
	—	13	—	kaib — — kaib.
	—	•	—	rammatto — — ramato.
	—	14	—	töist — — teist.
Lehhes	14	—	7	— Päkist — — Päifest.
—	15	—	5	— merko — — märko.
—	16	—	18	— Innimene — — Innimenne.
—	17	—	20	— teiseid — — teised.
—	29	—	8	— römuga — — römoga.
—	35	—	2	— fösfo — — fäsfo.
—	•	—	•	— sauno — — sanno.
—	36	—	24	— lütes — — ütles.
—	37	—	4	— teggid — — teggi.
—	39	—	24	— Jummalad — — Jummalat.
—	43	—	8	— küssid — — küssis.
—	44	—	1	— koftu — — kofto.
—	•	—	•	— rumatust — — ramatust.
—	•	—	13	— minna — — minna.
—	•	—	17	— Tawed — — Tawet.
—	•	—	22	— Tawetille — — Tawetile.
—	45	—	12	— Tawetille — — Tawetile.

Sehhes	45	riidas	31	on:	ollet	peab	ollema	olled.
—	47	—	4	—	fui	on	nähha	fellest, peab
—	•	—	13	—	waenlaste	sõawäega,	peab	ollema sõawäega waenlaste.
—	•	—	18	—	temmal	peab	ollema	temmale.
—	53	—	1	—	lõulu	—	—	lõulo.
—	56	—	33	—	27	—	—	37.
—	•	—	22	—	temma	ümberpõrab	—	fui
								temma ümberpõrab.
—	59	—	1	—	lõulu	—	—	lõulo.
—	60	—	11	—	waiwalinne	—	—	waiwalinne.
—	63	—	15	—	Sæl	—	—	Seäl.
—	•	—	20	—	tõis	—	—	tõis.

✓ Rariteet

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

966 ✓

REB-791

Schnell -2

1771

